

Civilek Új Alapon

Felmérés civil szervezetek körében
a Nemzeti Együttműködési Alap működéséről

Összegző jelentés

2026. július 31.

Tartalom

Vezetői összefoglaló	4
1. Bevezetés – A Civilek Új Alapon koalíció programja	6
1.1 Értékelés, szükségletfelmérés	6
1.2 Közösségi gyűlések	6
1.3 A koncepció véleményeztetése	7
1.4 Szakmai és társadalmi diskurzus generálása	7
1.5 Érdekérvényesítés.....	7
1.6 A további menetrend	7
2. Módszertani megjegyzések	8
3. A Nemzeti Együttműködési Alap (NEA) rövid bemutatása	10
4. A NEA-ról szóló szakirodalom és elérhető adatforrások	12
4.1 Szakirodalmi áttekintés.....	12
4.2 Elérhető adatforrások	13
4.3 Az Átlátszó tényfeltáró elemzése	13
4.4 A szakirodalom és az elérhető adatforrások összegzése	14
5. Kérdőíves felmérés.....	15
5.1 A válaszadó szervezetek jellemzői	15
5.2 A NEA működésének értékelése – eredmények	17
5.2.1 A NEA jelenlegi működésének megítélése – zárt kérdések	18
5.2.2 A NEA jelenlegi működésének megítélése – nyitott kérdések.....	20
5.2.3 A NEA működésének értékelése – részösszegzés.....	24
5.3 Jövőbeni elvárások.....	24
5.3.1 Jövőbeni elvárások – zárt kérdések	24
5.3.2 Jövőbeni elvárások – nyitott kérdések	27
5.3.3 Jövőbeni elvárások - részösszegzés	32
5.4 A kérdőíves felmérés összegzése.....	33
6. Fórumok	34
6.1 A fórumok tapasztalatainak összegzése.....	34
6.2 Jellemző megállapítások	36
6.2.1 Problémák:	36

6.2.2	Javaslatok	37
7.	Szakértői interjúk	39
7.1	A NEA céljai és működési logikája	39
7.2	Döntéshozatal, civil részvétel és politikai befolyás	40
7.3	Átláthatóság, szakmaiság és a pályázati rendszer működése.....	41
7.4	Program és működési támogatások.....	42
7.5	Javaslatok.....	42
7.6	Az interjúk összegzése	43
8.	Nemzetközi kitekintés	44
8.1	Lengyelország: NIW-CRSO	44
8.1.1	A centralizált modell közelmúltja: válság, reformok.....	44
8.1.2	Az intézet működése	45
8.2	Lettország (SIF): Az integrációs alapok partnerségi modellje és a társadalmi kohézió.....	46
8.2.1	A SIF Council (Tanács) paritásos struktúrája:	46
8.2.2	Stratégiai finanszírozás és civil kapacitásépítés	46
8.3	Magyarországon mérlegelhető szakpolitikai megoldások.....	47
9.	Összegzés.....	48
	Felhasznált források	51
	Melléletek	53
	Fórumok – 1. számú melléklet.....	53
	Scsaurszki Tamás interjúja Michał Braun igazgatóval – 2. számú melléklet	63

Vezetői összefoglaló

A magyar civil szektor egyik legfontosabb központi állami finanszírozási forrása a Nemzeti Együttműködési Alap (NEA). A Civilek Új Alapja koalíció tagjai 2025 őszén indították azt a programot, melynek célja, hogy értékelje a NEA működését, és átlátható, szakmailag megalapozott, széles körűen elfogadott, a civil szervezetek számára hiteles állami alap koncepcióját alakítsa ki, majd közvetítse azt a döntéshozók felé. Az értékelés és a koncepció kidolgozása mellett az is felvállalt célja a programnak, hogy mindez olyan részvételi folyamat keretében jöjjön létre, amely később mintául szolgálhat hasonló kezdeményezések számára is.

A koalíció által alkalmazott részvételi folyamat elemei a következők: Helyzetelemzés, leírás, értékelés, szükségletfelmérés, közösségi gyűlések, a koncepció véleményeztetése, szakmai és társadalmi diskurzus generálása, valamint az érdekérvényesítési folyamat, a koncepció eljuttatása a döntéshozókhoz.

A fellelhető szakirodalmi elemzések áttekintése után az értékelés részeként a Civilek Új Alapja koalíció 2026 februárjában országos online kérdőíves felmérést indított, hogy felmérje a civil szervezetek tapasztalatait és véleményét a NEA működéséről. A kérdőívet összesen 665 civil szervezet töltötte ki.

A koalíció és partner szervezeteik a kérdőíves felméréssel párhuzamosan 7 regionális fórumot is szerveztek civil szervezetek számára. Az események célja az volt, hogy szabad hozzáférést biztosítsanak helyi szervezetek számára, hogy elmondhassák véleményüket a NEA működéséről, és javaslatot tehessenek az esetleges változásokkal kapcsolatban.

A kérdőíves felmérés, a fórumok mellett a koalíció három szakértői interjút is készített olyan személyekkel, akik korábban különböző szerepkörökben közvetlen tapasztalatot szereztek a Nemzeti Együttműködési Alap működéséről. Az interjúk célja a támogatási rendszer működésének mélyebb megértése, a döntéshozatali mechanizmusok, a szervezeti működés és a lehetséges fejlesztési irányok feltárása volt. A felmérést két, a hazai állami civil alaphoz hasonló, térségbeli ország támogatási modelljének elemzése zárta.

Jelen összegző anyagban a 2026 júliusáig elért eredményeket összesítjük, azaz bemutatjuk a NEA szakirodalmi elemzését, a kérdőíves felmérés, a fórumok, interjúk eredményeit, valamint a két nemzetközi modell tapasztalatait.

A felmérés eredményeit három pontban foglalhatjuk össze:

1. Bár az eredmények nem tekinthetők statisztikai értelemben reprezentatívnak a teljes magyarországi civil szektorra nézve, a kérdőíves felmérésre válaszadók nagy száma, és a fórumokon résztvevők szervezeti sokszínűsége, földrajzi, tevékenységi és méret szerinti változatossága miatt az eredmények hasznos jelzéseket adnak a magyarországi civil szervezetek NEA-val kapcsolatos tapasztalatairól és véleményéről. Az interjúk és a nemzetközi példák árnyalták a képet, így az adatok sokszínűsége segít abban, hogy meghatározzuk a fő problématerületeket, és a NEA fejlesztésére, átalakítására vonatkozó fő javaslati irányokat.

2. A kérdőíves felmérésből egyértelműen kirajzolódott, hogy a civil szervezetek elsősorban a NEA működésének átláthatóságát, a civil szükségletek figyelembevételének hiányát, valamint a politikai befolyást látják problémásnak, ugyanakkor a NEA vagy egy hasonló állami alap létét szükségesnek látják, és elégedettek a NEA által használt támogatási formákkal, de a civil szervezetek tulajdonságaihoz, adottságaihoz, szükségleteihez igazításukat szükségesnek látják. Ezt az értékelést, problématérképet a fórumokon elhangzott hozzászólások is alátámasztották.
3. A kérdőíves felmérés alapján a NEA jövőbeni működésével kapcsolatban is világos képet kapunk. A szervezetek átlátható, politikai befolyástól mentes, szakmai alapon, biztos forrásból működő állami alapot szeretnének, amelyhez civil szervezetek (egyesületek és alapítványok) fordulhatnak, amely működési és programtámogatásokat is nyújt, amelynek működése egyszerű, amely a támogatási formák és célok kialakításakor figyelembe veszi a civil szervezetek szükségleteit és amely a jelenleginél bővebb, kiszámíthatóbb, tervezhetőbb finanszírozást biztosít. Ezt a képet a fórumokon elhangzott hozzászólások alátámasztották, és fontos részletekkel, konkrét példákkal, javaslatokkal gazdagították.

A fentiek alapján, a felmérés összegzéseként elmondhatjuk, hogy abból egyértelmű problématérkép állítható fel, a fejlesztési javaslatok irányai is világosan látszanak, a NEA átalakításához, a jövőbeni alap működéséhez pedig széles körű javaslatcsomag áll rendelkezésünkre, mely jó alapot adhat arra, hogy azokból konkrét átalakítási koncepciót dolgozzanak ki a Civilek Új Alapja által rendezett őszi közösségi gyűlésen résztvevő civil szervezetek.

A Civilek Új Alapja koalíció munkáját anyagilag támogatja az Alternatív Közösségek Egyesülete, a Civilizáció koalíció, az Emberség Erejével Alapítvány, a Gyökerek és Szárnyak Alapítvány, a MagNet Bank és a Nonprofit Szektor Analízis Egyesület.

1. Bevezetés – A Civilek Új Alapja koalíció programja

A magyar civil szektor egyik legfontosabb finanszírozási eszköze lehetne a Nemzeti Együttműködési Alap (NEA), amely azonban az elmúlt másfél évtizedben nem töltötte be ezt a szerepét. A NOSZA Egyesület 2025 februári taggyűlésén merült fel, hogy ez a fontos téma további tájékozódást is megérne. Az elkövetkezendő hat hónap beszélgetései során született meg a Civilek Új Alapja koalíció ötlete, célja és munkaterve. A koalíció 2025 őszén indult el, azzal a céllal, hogy átlátható, szakmailag megalapozott, széles körűen elfogadott, a civil szervezetek számára hiteles állami alap koncepcióját alakítsa ki, és közvetítse azt a döntéshozók felé.

A koncepció kidolgozása mellett az is a program felvállalt célja, hogy olyan részvételi folyamat keretében jöjjön létre, amely később mintául szolgálhat hasonló kezdeményezések számára is. A projekt így felhívja a civil szervezetek figyelmét arra, hogy a szektor tágabb társadalmi-gazdasági-politikai kontextusának alakításában meghatározó az aktivitásuk, rajtuk is múlik, milyen környezetben léteznek, dolgoznak.

A koncepció kialakítása részvételi folyamat keretében történik, melyben a magyarországi civil szervezetek (magánalapítványok, egyesületek) és informális, még be nem jegyzett csoportok vesznek részt. A részvételi folyamat kialakítása során a koalíció figyelt arra, hogy a lehetőségek szerint a civil szervezetek legszélesebb köre számára biztosítsa a részvétel lehetőségét (kérdőíves felmérés, fórumok), de a folyamat a reprezentativitás elemeit is tartalmazza. (Közösségi gyűlések.) A részvételi folyamat elemei a következők:

1.1 Értékelés, szükségletfelmérés

A projekt első fázisa a NEA működését térképezte fel. A szakirodalmi elemzések, hozzáférhető adatok feldolgozása után a koalíció saját felmérést is indított, melynek fő célja annak vizsgálata volt, hogy a civil szervezetek hogyan értékelik a NEA működését, milyen pozitív és negatív tapasztalataik vannak, illetve mit várnak egy NEA típusú állami alaptól. Ennek fő módszerei a következők voltak: online kérdőíves felmérés, személyes interjúk, regionális fórumok. E fázisnál az volt a cél, hogy a civil szervezetek lehető legszélesebb köre adhasson visszajelzést, de oly módon, hogy a NEA-ról potenciálisan különféle képpen gondolkodó szervezetek (NEA kedvezményezettek, NEA forrásokból kevésbé vagy egyáltalán nem részesültek) véleménye is megjelenhessen.

1.2 Közösségi gyűlések

A helyzetelemzést, értékelést és szükségletfelmérést követően a közösségi gyűlés módszerét használja a projekt a koncepció végleges kialakítására. A résztvevők (civil szervezetek) kiválasztásánál a reprezentativitásra törekszik. A reprezentativitás fő kritériumai: szervezet nagysága (bevétel), földrajzi hovatartozása, tevékenységének típusa. Ezen kívül arra is figyel a koalíció, hogy a NEA-hoz való viszony tekintetében is változatos legyen a résztvevők

összetétele, azaz körülbelül azonos számban legyenek olyan szervezetek, amelyek nyertek NEA támogatást, és amelyek nem, vagy nem is pályáztak. A közösségi gyűléseken kétszer kétnapos munka keretében, a korábbi fázisok során összegyűlt információkat felhasználva dolgoznak majd a közösségi gyűlés résztvevői. Elemzik, mi a helyzet, mik a szükségletek, milyen átalakítási irányokat lehet meghatározni, majd kialakítják a végleges koncepciót.

1.3 A koncepció véleményeztetése

A koalíció a koncepció kialakítása után is várja a javaslatokat, véleményeket (online vagy személyes formában), melyek beépítése után készül el a végleges anyag, melyet a döntéshozók felé képvisel a koalíció, és az azt támogató szervezetek.

1.4 Szakmai és társadalmi diskurzus generálása

A projekt teljes folyamatát végigkíséri az az erőfeszítés, hogy a témáról szakmai és társadalmi vita alakuljon ki, de legalábbis megjelenjen az a közbeszédben. Ennek fő eszközei: a projekt honlapja, FB oldala, cikkek, különböző fórumok, beszélgetések.

1.5 Érdekérvényesítés

A projekt érdekérvényesítő folyamata során a koalíció a koncepciót eljuttatja a döntéshozókhoz, és különböző eszközökkel arra törekszik, hogy azt figyelembe vegyék a NEA átalakításakor és a NEA-ról szóló döntéseknél.

1.6 A további menetrend

A 2025 szeptemberében kezdődött program keretében 2026 július végéig lezajlott a helyzetelemzés, adatgyűjtés, szükségletfelmérés fázisa. Ősszel kerül sor a közösségi gyűlésekre, és az érdekérvényesítési akciókra, tevékenységekre.

Jelen összegző anyagban az a 2026 júliusáig elért eredményeket összesítjük, azaz bemutatjuk a NEA rövid szakirodalmi elemzését, a kérdőíves felmérés, a fórumok és az interjúk eredményeit, és rövid áttekintést adunk a hasonló nemzetközi alapok működési tapasztalatairól.

2. Módszertani megjegyzések

A kérdőíves felmérés bemutatott eredményei a kérdőívet kitöltő 665 civil szervezet véleményét tükrözik. A felmérésben való részvétel önkéntes alapon történt, ezért az eredmények nem tekinthetők statisztikai értelemben reprezentatívnak a teljes magyarországi civil szektorra nézve. A bemutatott adatok elsősorban a válaszadók által érzékelt tapasztalatokat, problémákat, és elvárásokat tükrözik. A kérdőív célja az volt, hogy felmérje, a civil szervezetek miként látják a jelenlegi támogatási rendszert, illetve milyen változtatásokat tartanának szükségesnek.

A kérdőíves felmérés eredményeinek elemzése során, a zárt kérdések többségénél nem csupán a teljes mintára vonatkozó adatokat vizsgáltuk, hanem két olyan háttérváltozót is kialakítottunk, amelyek lehetővé tették, hogy láthatóak legyenek a civil szervezetek eltérő helyzetéből és tapasztalataiból fakadó véleménykülönbségek is. Az első háttérváltozó a szervezet mérete. A szervezetek kapacitásának mérésére három mutatót használtunk: a szervezet éves bevételét, a foglalkoztatottak számát és az önkéntesek számát. E három tényező együttes figyelembevételével a válaszadó szervezeteket kis, közepes és nagy szervezeti kategóriákba soroltuk. A kialakított kategóriák célja nem a statisztikai értelemben vett pontos szervezeti méret meghatározása volt, hanem a szervezetek működési kapacitásában, méretében meglévő különbségek rögzítése. A második háttérváltozó a szervezetek és a Nemzeti Együttműködési Alap kapcsolatát írta le. A válaszadókat három csoportba soroltuk annak alapján, hogy az elmúlt öt évben milyen tapasztalatuk volt a NEA pályázati rendszerével. Az első csoportba azok a szervezetek kerültek, amelyek pályáztak és támogatást nyertek. A második csoportot azok alkották, amelyek pályáztak, de nem részesültek támogatásban. A harmadik csoportba azok a szervezetek kerültek, amelyek az elmúlt öt évben nem pályáztak a NEA forrásaira.

Az elemzés során a véleményeket, értékeléseket és javaslatokat tartalmazó zárt kérdéseknél megvizsgáltuk a teljes minta (a kérdésre válaszolók) eredményeit, valamint azt is, hogy a válaszok hogyan alakultak a szervezeti méret, illetve a NEA-val kapcsolatos tapasztalat szerint. Ez lehetővé tette, hogy a különböző kapacitású szervezetek, illetve a NEA-val különböző kapcsolatban álló szervezetek mennyiben értékelik eltérően a támogatási rendszer működését, és hogyan látják a szükséges változtatásokat. Vagyis a kereszttáblás elemzések célja nem statisztikai oksági összefüggések igazolása, hanem annak feltárása volt, hogy a civil szervezetek különböző csoportjainak milyen, és egymástól mennyiben eltérő a tapasztalata és véleménye a NEA működéséről.

A nyitott kérdések feldolgozásához induktív kvalitatív tartalomelemzést alkalmaztunk, vagyis a válaszokat először nyílt kódolással elemeztük, majd az azonos tartalmú vagy egymáshoz szorosan kapcsolódó kódokat iteratív módon összevontuk, így alakult ki az egyes kérdések végleges kategóriarendszere. A kódolás során többszörös besorolást alkalmaztunk, tehát egy válasz több kategóriába is bekerülhetett, amennyiben több eltérő témát vagy véleményt fogalmazott meg. A kategóriák kialakítása és finomítása több egymást követő elemzési körben történt annak érdekében, hogy azok a lehető legjobban lefedjék a válaszok tartalmát. A kategóriák gyakoriságát az érdemi tartalmat hordozó válaszok alapján számítottuk, a nem értékelhető vagy üres válaszokat a százalékos megoszlások számításából kizártuk. A többszörös kódolás miatt az egyes kategóriák százalékos előfordulásának összege így meghaladhatja a 100%-ot. Az egyes kategóriák tartalmának bemutatását a legjellemzőbb válaszokból

kiválasztott idézetek szemléltetik. Az idézetek után zárójelben feltüntetett szám az eredeti adatbázisban szereplő válasz sorszámát jelöli, és az idézetek visszakereshetőségét szolgálja.

A fórumok és interjúk feldolgozása során kvalitatív tartalomelemzést alkalmaztunk. Az elemzés első szakaszában az egyes beszélgetésekben megjelenő problémákat, tapasztalatokat és javaslatokat azonosítottuk, majd ezeket a kérdőív nyitott kérdéseinek elemzésekor kialakított kategóriákhoz igazítottuk. A kódrendszer ezért tartalmában nagyrészt megegyezett a kérdőíves elemzés során alkalmazott kategóriákkal, ugyanakkor szükség esetén figyelembe vette a fórumok és interjúk sajátos, részletesebb megállapításait is. Ennek célja az volt, hogy a különböző forrásokból származó eredmények összehasonlíthatók legyenek, és egyértelműen láthatóvá váljon, mely problémák és javaslatok jelennek meg következetesen a kérdőíves válaszokban, a fórumokon és az interjúkban.

Az interjúk feldolgozása irányított kvalitatív tartalomelemzéssel történt. Az elemzés kiindulópontját a kutatás korábbi szakaszaiban alkalmazott tematikus keret, valamint az interjúvázlat fő témakörei jelentették. Ugyanakkor az elemzés során nyitottak maradtunk azokra a kérdésekre és értelmezésekre is, amelyek kizárólag a szakértői interjúkban jelentek meg. Az elemzés nem az egyes vélemények gyakoriságának számszerűsítésére irányult, hanem a szakértői álláspontok tartalmi rekonstruálására és összehasonlítására.

A kérdőív végleges változatát dr. Tóth Gergely egyetemi docens és Sebestény István állította össze, utóbbi előkészítette és táblázatos formában feldolgozta a kérdőíves adatbázist. A válaszok kvantitatív és kvalitatív elemzését Nizák Péter végezte, a kódolást Bernáth Gábor validálta. A fórumok elemzését Giczey Péter és Nizák Péter, a nemzetközi példák elemzését Giczey Péter készítette. A jelentést Nizák Péter állította össze.

3. A Nemzeti Együttműködési Alap (NEA) rövid bemutatása

A jelentésben szereplő adatok, elemzések bemutatása előtt fontosnak tartjuk, hogy röviden bemutassuk a vizsgálat tárgyát, a Nemzeti Együttműködési Alapot. (NEA)¹ Mindezt a hatályos törvények és rendeletek alapján tesszük.

A NEA 2012-ben jött létre, intézményi elődje a Nemzeti Civil Alapprogram volt. A NEA a központi költségvetésben elkülönített előirányzat, amelynek célja a magyarországi civil szervezetek működésének, szakmai programjainak, közösségsszervező tevékenységének és szervezeti fejlődésének támogatása. Létrehozását és működésének alapvető szabályait az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló 2011. évi CLXXV. törvény határozza meg, míg a részletes végrehajtási rendelkezéseket elsősorban a Nemzeti Együttműködési Alappal kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 5/2012. (II. 16.) KIM rendelet tartalmazza. A hivatalos meghatározás szerint az Alap működésében a civil szervezetek és a kormányzat partnersége jut kifejezésre; támogatásai többek között a civil szervezetek működési költségeire, szakmai programjaira, adománygyűjtésére és közösségi feladatvállalására fordíthatók. (2011. évi CLXXV. törvény; 5/2012. [II. 16.] KIM rendelet.)

A Nemzeti Együttműködési Alap stratégiai és koordinációs feladatait a kilenctagú NEA Tanács látja el, amely meghatározza az Alap működésének alapvető irányait, támogatási elveit, valamint a kollégiumokra nézve kötelező szakmai döntéseket hozhat. A Tanács három tagját a civil szervezetek elektori rendszerben választják, három tagját az Országgyűlés illetékes szaktanácsa jelöli ki, további három tagját pedig a civil kapcsolatokért felelős miniszter kéri fel. A Tanács elnökét a miniszter nevezi ki a tagok közül (2011. évi CLXXV. törvény, 60. §).

A pályázatok tényleges szakmai elbírálását és a források elosztását az öt tematikus szakmai kollégium végzi (a Közösségi környezet, a Mobilitás és alkalmazkodás, a Nemzeti összetartozás, a Társadalmi felelősségvállalás, valamint az Új nemzedékek jövőjéért kollégium), amelyek mindegyike szintén kilenc tagból áll. A kollégiumok feladata a pályázati kiírások elkészítése, a beérkező pályázatok elbírálása, a hatáskörükbe utalt támogatási döntések meghozatala, valamint a támogatott célok megvalósulásának szakmai ellenőrzése. A törvény szerint három tagjukat a civil jelöltállítási rendszerben részt vevő szervezetek elektorai választják meg, három tagot az illetékes kormányzati ágazati szakpolitikai feladatot ellátó miniszter delegál, további három tagot pedig a civil és társadalmi kapcsolatokért felelős miniszter saját hatáskörében jelöl ki. Az utóbbi két esetben a kijelölést, illetve delegálást a minisztériumokkal stratégiai partnerségi megállapodást kötött civil szervezetekkel folytatott egyeztetés előzi meg. A kollégium elnökét a tagok közül a miniszter nevezi ki. A kollégium működésének szabályait – a jogszabályok és a NEA Tanács vonatkozó döntéseinek keretei között – saját ügyrendjében határozza meg. Az ügyrendet és annak módosítását a tagok legalább kétharmadának egyetértésével fogadják el, majd a miniszter hagyja jóvá. Az egyes kollégiumok közötti feladatmegosztást a jogszabályban hozzájuk rendelt civil tevékenységi körök határozzák meg (2011. évi CLXXV. törvény, 61. §; 5/2012.)

A NEA támogatások felhasználhatók többek között a civil szervezetek működési költségeire, szakmai programjaira, közösségépítő tevékenységére, nemzetközi kapcsolataira,

¹ A leírás a 2026 július 15-i állapotot tükrözi.

adománygyűjtésére, valamint szolgáltató és fejlesztő feladatainak támogatására. (2011. évi CLXXV. törvény, 55–56. §). A tárgyévi támogatási forrás 80 százaléka egységes elvek szerint, alapvetően pályázati vagy más jogszabályban meghatározott támogatási eljárásban használható fel, míg 20 százaléka a miniszter által jóváhagyott egyedi támogatási kérelmek finanszírozására fordítható. Ez utóbbi tehát nem a NEA Tanács elnökének önálló kerete, hanem miniszteri döntési hatáskörbe tartozó egyedi támogatási forrás. A pályázati úton elosztott források az öt kollégium között, azok tevékenységi területeihez kapcsolódva oszlanak meg (2011. évi CLXXV. törvény, 56. §; 5/2012. [II. 16.] KIM rendelet).

A NEA forrása a központi költségvetésben fejezeti kezelésű előirányzataként jelenik meg. A NEA mindenkor évi kerete az SZJA 1% felajánlások alakulásának megfelelően változik. Az adott évre a központi költségvetésben előirányzott összeg ugyanis 2015 óta megegyezik az adott költségvetési évet megelőző második évben a civil kedvezményezetteknek felajánlható, és számukra ténylegesen kiutalt összeg különbségével. A NEA 2012–2025 között hozzávetőleg 102,7 milliárd forint támogatást osztott ki. A 2026-ra tervezett, mintegy 16,04 milliárd forintos kerettel együtt a 2012–2026-os kumulált keret megközelíti a 118,7 milliárd forintot.²

A civil szervezetek különböző igényeihez igazodva a NEA négy fő támogatási csatornát működtet, amelyek adminisztratív és pénzügyi feltételeikben jelentősen eltérnek egymástól.

Összevont támogatás (NEAO). Ez a NEA legfontosabb, kollégiumi döntésen alapuló pályázati formája. A jelenlegi kiírások két alkategóriát különböztetnek meg: kizárólag a civil szervezet működési költségeinek támogatását, valamint a szakmai program és az ahhoz kapcsolódó működési költségek együttes támogatását. A támogatás összege legalább 400 000 HUF, a bírálathoz alapján megállapított egyedi összeg.

Egyszerűsített támogatás (NEAG). Ez elsősorban helyi vagy területi hatókörű, kisebb civil szervezetek számára kialakított támogatási forma. Olyan helyi és területi szervezetek számára szól, amelyek éves bevétele nem haladja meg az 5 millió HUF-ot, és csak hazai támogatást kaptak. Az alapcél szerinti közösségteremtő és közösségi tevékenységekhez kapcsolódó költségek finanszírozására használható. Az eljárás és az elszámolás egyszerűbb az összevont pályázatokénál.

Normatív támogatás (NEAN). Ez a civil szervezetek által összegyűjtött és számviteli beszámolójukban kimutatott adományokhoz kapcsolódó kiegészítő működési támogatás. A támogatás összege főszabály szerint az elszámolható adományok meghatározott hányada; a 2025. évi felhívásban ez az adományok 10%-a, legfeljebb 750 000 forint volt. Ez nem klasszikus szakmai versenypályázat, mert a támogatás alapját előre meghatározott jogosultsági feltételek képezik.

Egyedi kérelem alapján nyújtott támogatás (NEAE). E támogatási kategóriában nem a kollégium, hanem a felelős miniszter dönt. Az egyedi támogatások a NEA azon forrásrészéből finanszírozhatók, amelynek felhasználását a Civil törvény miniszteri jóváhagyáshoz köti. Az egyedi kérelemre nyújtott támogatást ezért meg kell különböztetni a nyílt pályázati eljárásban elosztott támogatásoktól.

A pályázatok benyújtása és kezelése a Nemzetpolitikai Informatikai Rendszerben (NIR) történik. A NEA-támogatások igénybevételére az a szervezet jogosult, amelynek éves számviteli beszámolója igazolja, hogy a teljes éves bevétele nem haladja meg a törvényileg

² https://civil.info.hu/kezdolap/civil_kiadvanyok/civil_kezikonyv/index.html

rögzített 75 millió forintos értékhatárt, amelybe nem számítanak bele a normatív állami támogatások összegei. A támogatási rendszer adminisztratív működtetését a Miniszterelnökség felügyelete alatt álló Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. (BGA) látja el. A BGA végzi a pályázatok formai és jogosultsági ellenőrzését, előkészíti és végrehajtja a döntéseket, kibocsátja a támogatói okiratokat, folyósítja a megítélt támogatásokat, valamint ellenőrzi a szakmai beszámolókat és a pénzügyi elszámolásokat. A pályázati igényeket elektronikus pályázatkezelési rendszeren keresztül kell benyújtani. A szabályozás szerint a pályázati támogatások esetében a kollégium, míg az egyedi támogatási kérelmek esetében a miniszter minősül döntéshozónak (5/2012. [II. 16.] KIM rendelet, 2. §).

4. A NEA-ról szóló szakirodalom és elérhető adatforrások

4.1 Szakirodalmi áttekintés

A Nemzeti Együttműködési Alapról szóló tudományos szakirodalom viszonylag szűk. A rendszer tényleges hatásairól nincs átfogó, hosszabb időszakot vizsgáló empirikus kutatás. A közvetlenül a NEA létrejöttét, intézményi felépítését, döntéshozatali rendszerét vagy támogatási gyakorlatát vizsgáló munkák között elsősorban Kákai László 2012-ben és 2013-ban megjelent írásai, Nagy Ádám 2014-es összehasonlító elemzése, valamint Szabados és szerzőtársai 2024-es tanulmánya emelhető ki.

Kákai a NEA létrehozását követően készített leírást az új támogatási alapról. A kézikönyvfejezet bemutatja a NEA jogszabályi alapjait, céljait, szervezeti rendszerét, a Tanács és a kollégiumok összetételét, valamint a támogatási eljárások főbb szabályait. A munka elsősorban intézményi és jogi megközelítést alkalmaz, ezért a NEA kezdeti szervezeti felépítésének egyik alapvető leíró forrása. A szerző ismerteti azt is, hogy az új rendszerben miként kapcsolódik össze a civil választás útján bekerülő tagok és az állami szereplők által kijelölt testületi tagok részvétele (Kákai, 2012).

Kákai egy másik munkájában a Nemzeti Civil Alapprogram és a NEA támogatási rendszerét hasonlította össze. Az elemzés a két alap céljai, bevételi forrásai, szervezeti felépítése, testületi összetétele és döntéshozatali eljárásai közötti hasonlóságokat és különbségeket tárgyalja. A szerző bemutatja, hogy a NEA létrehozásával csökkent a Tanács és a kollégiumok létszáma, módosult a közvetlenül választott civil tagok aránya, és növekedett a miniszteri, parlamenti, illetve ágazati kijelölés szerepe. A tanulmány kitér a kollégiumi struktúra átalakítására, a pályázati és egyedi támogatási döntések elkülönítésére, valamint a Tanács és annak elnöke számára meghatározott jogosítványokra is (Kákai, 2013).

Nagy Ádám ugyancsak összehasonlító megközelítésben vizsgálta a Nemzeti Civil Alapprogramot és a Nemzeti Együttműködési Alapot. A tanulmány a két támogatási konstrukció szabályozási és intézményi jellemzőit, forrásképzését, döntéshozó testületeit, valamint a civil szereplők részvételének módját veti össze, foglalkozik a testületi összetétel megváltozásával és bemutatja, hogy az NCA-hoz képest miként módosult a választott civil képviselők, illetve az állami szereplők által kijelölt tagok súlya. (Nagy, 2014).

Szabados és szerzőtársai (2024) a NEA és elődje támogatási rendszerét a sportcivil szervezetek szempontjából vizsgálják. A tanulmány áttekinti az NCA és a NEA működésének jogi és intézményi kereteit, majd a sporttevékenységet végző civil szervezetek támogatási adataira összpontosít. A szerzők a nyilvánosan hozzáférhető eredmények alapján elemzik a sportcivil szervezetek megjelenését a kedvezményezettek között és az általuk elnyert támogatásokat. Megállapításuk szerint a sportcivil szervezetek rendszeresen részesülnek NEA-támogatásban, az Alap azonban e szervezetek számára elsősorban kiegészítő működési és szakmai finanszírozási forrást jelent (Szabados et al., 2024).

A közvetlenül a NEA-val foglalkozó szakirodalom alapján tehát rekonstruálható a NEA létrehozásának intézményi háttere, az NCA-hoz képest kialakított szervezeti változások, valamint a támogatásának néhány jellemzője, de nincs olyan közvetlen kutatás mely a NEA támogatási döntéseinek hosszabb időszakot átfogó változásait, az egyes támogatási kategóriák működését, a pályázók és kedvezményezettek összetételét, vagy a pályázók NEA-val kapcsolatos tapasztalatait vizsgálná.

4.2 Elérhető adatforrások

A NEA-ról több helyen érhetők el nyilvános szervezeti és pályázati adatok. A Civil Információs Portál³ közli a NEA Tanács és az öt kollégium felépítését, feladatait, döntéshozatali szabályait, valamint a testületi tagok nevét és tisztségét; elérhetők továbbá az elektori választások eredményei és a kollégiumokhoz rendelt tevékenységi területek is. A pályázati kiírásokat, útmutatókat, elszámolási szabályokat és támogatási eredményeket a Civil Információs Portál és a Bethlen Gábor Alapkezelő⁴ teszi közzé, rendszerint a kedvezményezett szervezet, a támogatási cél és a megítélt összeg feltüntetésével.

Nem hozzáférhetők ugyanakkor az egyes pályázatok részletes szakmai értékelései, pontszámai, a döntések indokolásai, az elutasított pályázatok adatai, valamint a NEA eredményességét és hosszabb távú hatásait vizsgáló rendszeres, nyilvános hatáselemzések. A Tanácsnak ugyan évente beszámolót kell készítenie az Alap és a támogatási rendszer működéséről, e dokumentumok nyilvános, könnyen kereshető és időben teljes sorozata nem azonosítható egyértelműen a hivatalos felületeken.

4.3 Az Átlátszó tényfeltáró elemzése

Az Átlátszó 2026 januárjában megjelent elemzése⁵ a NEA 2012 óta közzétett pályázati adatait vizsgálja, elsősorban azt vizsgálva, hogy mely szervezetek kapták a legnagyobb összegű támogatásokat, és kimutathatók-e politikai kapcsolódások a legsikeresebb kedvezményezettek körében.

³ <https://civil.info.hu/>

⁴ <https://bgazrt.hu/>

⁵ <https://atlatso.hu/adat/2026/01/19/fidesz-kdnp-kozeli-szervezetek-tarolnak-a-nemzeti-egyuttmukodesi-alap-palyazatain/>

A szerzők a NEA nyilvános támogatási adatbázisából 201 790 pályázat adatait gyűjtötték össze; ezek közül mintegy 92 ezer volt eredményes, összesen 70,2 milliárd forint⁶ megítélt támogatással. A nyertes pályázatok megoszlása rendkívül egyenlőtlen: a 92 ezer nyertes pályázat (összesen a NEA létezése alatt) kevesebb mint 25 000 egyedi pályázó között oszlik meg. A pályázók közel 30%-a (7 198 szervezet) mindössze egyszer tudott nyerni az alap fennállása óta.

Az elemzés szerint a támogatási összegek alapján kialakított rangsor élmezőnyében több olyan szervezet található, amelynek vezetői, alapítói, partnerkapcsolatai vagy rendezvényei a Fideszhez, illetve különösen a KDNP-hez kötődnek. A cikk a feldolgozott adatbázist külön kereshető és letölthető felületen is közzétette, ami lehetőséget teremt a támogatások szervezeti, időbeli és területi mintázatainak további vizsgálatára.

4.4 A szakirodalom és az elérhető adatforrások összegzése

Az áttekintett szakirodalom, a nyilvánosan hozzáférhető adatforrások és a sajtóban megjelent tényfeltáró elemzések egyaránt azt mutatják, hogy a Nemzeti Együttműködési Alap működéséről jelenleg csak korlátozott mennyiségű közvetlen empirikus tudás áll rendelkezésre. A tudományos publikációk elsősorban a NEA létrehozásának jogi és intézményi kereteit, valamint a Nemzeti Civil Alapprogramhoz viszonyított szervezeti változásokat dolgozzák fel, míg a nyilvánosan hozzáférhető hivatalos adatok főként a szervezeti felépítésre, a pályázati kiírásokra és a támogatási döntések eredményeire vonatkoznak. Az Átlátszó adatfeldolgozása ugyan rámutatott arra, hogy a pályázati adatok másodlagos elemzésével fontos következtetések vonhatók le a NEA működéséről, illetve a feltételezhető politikai befolyásoltságról, de mindez nem változtat azon a tényen, hogy a rendszer működésének értékeléséről nincs átfogó elemzés, így azt sem tudjuk meg, hogy maguk az érintett civil szervezetek miként látják, hogyan értékelik a NEA működésének átláthatóságát, szakmaiságát vagy a támogatási konstrukciókat.

Mindezek alapján indokoltnak látszott olyan saját empirikus felmérés lefolytatása, amely közvetlenül a civil szervezetek tapasztalatait és véleményét vizsgálja. A következő fejezetekben bemutatott kérdőíves vizsgálat és a regionális fórumok elemzése ezt a hiányt kívánja részben pótolni: célja annak feltárása, hogy a civil szervezetek hogyan értékelik a NEA jelenlegi működését, mely területeken érzékelnek problémákat, valamint milyen elvárásokat fogalmaznak meg egy jövőbeni állami civil támogatási rendszerrel kapcsolatban.

⁶ Ez az összeg nem egyezik a NEA bemutatásakor jelzett összeggel, oka pedig valószínűleg az, hogy ez az összeg a nyilvánosan elérhető pályázati eredményekből számított érték, ezért nem feltétlenül tartalmazza a miniszteri döntéssel megítélt egyedi támogatások teljes körét.

5. Kérdőíves felmérés

A Civilek Új Alapon koalíció 2026 februárjában indította az országos online kérdőíves felmérést, hogy felmérje a civil szervezetek tapasztalatait és véleményét a NEA működéséről. A kérdőívet 2026 február – április folyamán összesen 665 civil szervezet töltötte ki. A válaszadók között különböző méretű, eltérő tevékenységi és földrajzi területen működő és különböző pályázati tapasztalatokkal rendelkező szervezetek egyaránt megtalálhatók. A felmérés nem tekinthető statisztikai értelemben reprezentatívnak a teljes magyarországi civil szektorra nézve, a részvétel önkéntes alapon történt. Ugyanakkor a válaszadók magas száma és sokszínűsége miatt az eredmények hasznos jelzést adnak arról, hogyan látják a civil szervezetek a NEA jelenlegi működését, milyen problémákat érzékelnek, és milyen változtatásokat tartanak szükségesnek a jövőben.

A kutatás során alkalmazott kérdőív három fő témakör köré szerveződött. Az első blokk a válaszadó szervezetek alapvető jellemzőit térképezte fel. A kérdések kiterjedtek a szervezet jogi formájára, földrajzi elhelyezkedésére, működési hatókörére, tevékenységi területére, valamint kapacitásaira. A szervezeti kapacitások mérésére a foglalkoztatottak száma, az önkéntesek száma és a szervezet bevétele szolgált. Ebben a blokkban kaptak helyet a NEA-val kapcsolatos korábbi tapasztalatokra vonatkozó kérdések is, így például az, hogy a szervezet pályázott-e korábban a Nemzeti Együttműködési Alaphoz, részesült-e támogatásban, illetve milyen szerepben került kapcsolatba a rendszerrel.

A második blokk a Nemzeti Együttműködési Alap jelenlegi működésének értékelésére irányult. A válaszadók több szempontból értékelhették a NEA működését, többek között a támogatott tevékenységi területek megfelelőségét, a támogatási formákat, a rendszer átláthatóságát, szakmaiságát, a nyilvános tájékoztatást és azt, hogy a NEA mennyiben veszi figyelembe a civil szektor szükségleteit. A kérdőív külön blokkban vizsgálta a NEA működésével kapcsolatos, a nyilvánosságban gyakran megjelenő állítások megítélését is, így például a rendszer átláthatóságával, politikai függetlenségével, szakmai jellegével és adminisztratív terheivel kapcsolatos véleményeket. Emellett nyitott kérdés keretében a válaszadók megfogalmazhatták a NEA működésének általuk legfontosabbnak tartott pozitív és negatív elemeit is.

A harmadik blokk a civil szervezetek szükségleteire, valamint egy lehetséges új állami civil támogatási rendszerrel kapcsolatos elvárásokra fókuszált. A válaszadók megfogalmazhatták, milyen változásokat tartanak szükségesnek a NEA működésében, illetve milyen támogatásokra és szolgáltatásokra lenne szüksége saját szervezetüknek. A kérdőív kitért arra is, hogy a civil szervezetek szerint milyen alapelvek mentén kellene működnie egy jövőbeni állami civil alapnak, milyen szervezeti formák részesülhessenek támogatásban, milyen kiegészítő feladatokat lásson el egy ilyen intézmény, milyen típusú támogatásokat nyújtson, valamint milyen forrásból lenne célszerű finanszírozni működését.

5.1 A válaszadó szervezetek jellemzői

A kérdőívet összesen 665 szervezet töltötte ki. A válaszadók között a civil szektor különböző típusú és eltérő kapacitású szereplői egyaránt megjelentek, ami lehetővé teszi a NEA-val kapcsolatos tapasztalatok és vélemények több szempontú vizsgálatát. A válaszadók többsége

egyesület (71%), míg mintegy negyedük alapítvány (24,8%) volt. Az egyéb civil szervezetek együttes aránya nem érte el az 5%-ot.

Területi szempontból a minta kiegyensúlyozott képet mutat. A válaszadó szervezetek 24,7%-a a fővárosban működik, 27,6%-uk vármegyeszékhelyen, 25%-uk egyéb városban, míg 22,7%-uk községben rendelkezik székhellyel. A válaszok az ország valamennyi vármegyéből érkeztek, a legtöbb kitöltő Budapestről, Baranyából és Pest vármegyéből került ki.

A szervezetek hatóköre alapján a válaszadók közel fele (44,3%) elsősorban egy településen, több településen vagy kistérségi szinten működik. További 20,5% országos hatókörrel rendelkezik, míg 13,1% megyei vagy regionális szinten fejt ki tevékenységét. A nemzetközi hatókörrel rendelkező szervezetek aránya 5,3%. A válaszadók között tehát egyaránt megtalálhatók a helyi közösségekre koncentráló, regionális és az országos hatósugarú szervezetek.

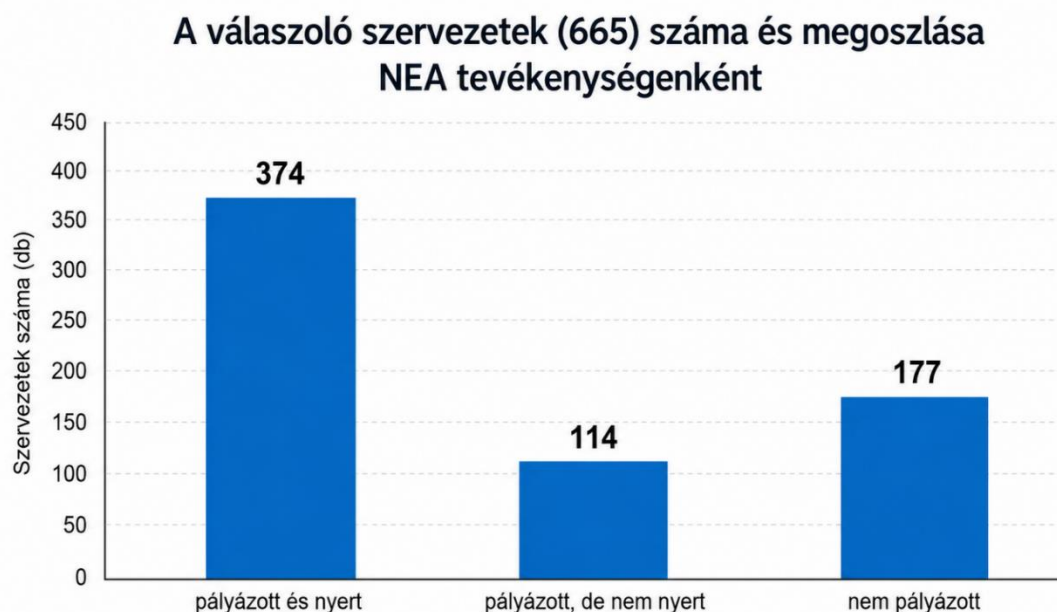
A tevékenységi területek tekintetében a legnagyobb csoportot a kultúra, oktatás és kutatás területén működő szervezetek alkotják (37,6%). Magas arányban jelentek meg a sporttal, szabadidővel és hobbitevékenységekkel foglalkozó szervezetek (20,2%), valamint a település- és közösségfejlesztési szervezetek (14%). Az egészségügyi és szociális szolgáltatásokat nyújtó szervezetek aránya 13,8%, míg a környezetvédelmi, illetve jog- és érdekvédelmi szervezetek egyaránt 7,2% arányban képviseltették magukat. (1. ábra)

A szervezetek mérete, kapacitása eltérő. A válaszadók közel kétharmada (64,8%) nem foglalkoztat fizetett munkatársat, ugyanakkor az önkéntesekre épülő működés általánosnak tekinthető: a szervezetek 80%-a legalább egy önkéntessel dolgozik. A bevételi adatok alapján a szervezetek több mint kétharmada (68%) évi 5 millió forint alatti költségvetésből gazdálkodik, ugyanakkor a mintában közepes és nagyobb költségvetésű szervezetek is megjelentek. A kutatás során alkalmazott a fenti adatokból összeállított szervezetméret-mutató alapján a válaszadók 44,1%-a kis, 41,2%-a közepes és 14,7%-a nagy szervezetnek minősül.

A NEA-val kapcsolatos korábbi tapasztalatokat tekintve a válaszadó szervezetek több mint fele (56,2%) korábban pályázott és támogatást is nyert a Nemzeti Együttműködési Alap rendszerében. További 17,1% pályázott, de nem részesült támogatásban, míg 26,6% még nem pályázott a NEA forrásaira. Ez azt jelenti, hogy a felmérésben a támogatott szervezetek, és a pályázati rendszerből kimaradó vagy sikertelen pályázók véleménye is megjelenik, de azt is, hogy a válaszadó szervezetek között magasabb volt a NEA-tól támogatást kapott szervezetek aránya, mint a teljes szektorban. (2. ábra)

2. ábra. A válaszoló szervezetek (665) száma és megoszlása NEA tevékenységenként

Összességében megállapíthatjuk, hogy a kérdőíves felmérés válaszadói nem reprezentálják a magyarországi civil szektort, de a válaszadók magas száma, szervezeti sokszínűsége és a válaszadói minta földrajzi, tevékenységi és méret szerinti változatossága miatt az eredmények hasznos jelzéseket adhatnak a civil szervezetek NEA-val kapcsolatos tapasztalatairól és véleményéről.

5.2 A NEA működésének értékelése – eredmények

A kérdőív második blokkja vizsgálta azt, hogy a válaszadók miként értékelik a Nemzeti Együttműködési Alap jelenlegi működését. A témakör vizsgálatára két, több elemből álló zárt, és egy nyitott kérdést alkalmaztunk.

Az értékelés során azok a kitöltők válaszoltak a kérdésekre, akik saját vagy közvetett tapasztalataik alapján rendelkeztek valamilyen ismerettel a NEA működéséről. Ez a válaszadók több mint fele, összesen 358 szervezet volt.

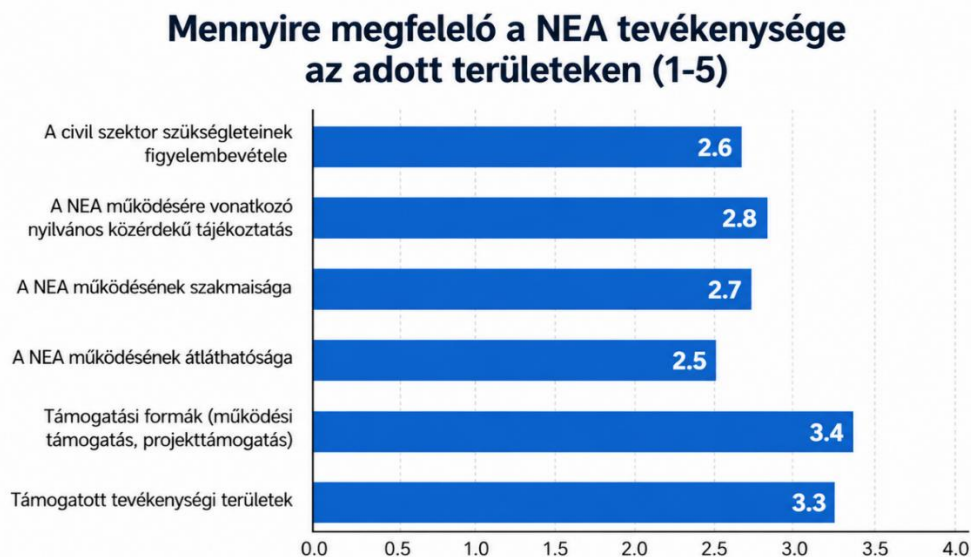
5.2.1 A NEA jelenlegi működésének megítélése – zárt kérdések

Az első zárt kérdés („Szerinted mennyire megfelelő a NEA tevékenysége az adott területeken?”) esetében a válaszadók ötfokú skálán (1 - egyáltalán nem megfelelő – 5 - teljes mértékben megfelelő) értékelték a NEA tevékenységét az adott területen. (Támogatott tevékenységi területek; támogatási formák (működési támogatás, projekt támogatás); a NEA működésének átláthatósága; a NEA működésének szakmaisága; a NEA működésére vonatkozó nyilvános közérdekű tájékoztatás és a civil szektor szükségleteinek figyelembevétele.)

A legpozitívabb értékelést a támogatási formák (működési támogatás, projekt támogatás) kapták. A kérdés átlagpontszáma (3,4) volt a legmagasabb, és a válaszadók 49,4%-a inkább megfelelőnek vagy teljes mértékben megfelelőnek ítélte a támogatási konstrukciókat. (Azaz a 4-es vagy 5-ös kategóriát jelölte meg.) A támogatást nyert szervezetek között ez 55%, de ugyanez a mutató a támogatást nem kapó, vagy nem pályázó szervezet között is 43,7%.

Lényegesen kedvezőtlenebb kép rajzolódik ki a NEA működésének átláthatóságával kapcsolatban. A kérdés átlagpontszáma 2,5, a legalacsonyabb, a válaszadók 53,7%-a a NEA működésének átláthatóságát az ötfokú skála alsó két kategóriájába sorolta, és még a támogatott szervezetek 43,5%-a is így ítélte meg a kérdést. Csupán a válaszadók 15,6%-a gondolta azt, hogy a NEA működésének átláthatósága teljes mértékben megfelelő.

Hasonló a helyzet a civil szektor szükségleteinek figyelembevételét vizsgáló kérdésnél is: a kérdés átlagpontszáma 2,6, a második legalacsonyabb, a válaszadók 49,8%-a vélte úgy, hogy a rendszer egyáltalán nem, vagy nem megfelelő mértékben veszi figyelembe a civil szervezetek valós igényeit, és ezt így gondolta a nyertes szervezetek 40,4%-a is. (3. ábra)

3.ábra. Szerinted mennyire megfelelő a NEA tevékenysége az adott területeken? (Válaszaid helyezd el 1-5 közötti skálán úgy, hogy az 1-es „egyáltalán nem megfelelő”, az 5-ös „teljes mértékben megfelelő”.)

A kérdőívben ezután a válaszadók hét, a közbeszédben és a civil szektorban gyakran megjelenő állításról is véleményt formálhattak. A kérdés a következő volt: „A NEA működésével

kapcsolatban az elmúlt években több állítás elhangzott. Te mennyire értesz egyet a következőkkel?” A válaszadók ötfokú skálán (1- egyáltalán nem értek egyet – 5 -teljes mértékben egyetértek) jelezheték, milyen mértékben értenek egyet a kijelentésekkel. (A NEA átláthatóan, szakmai alapon, a civil szektor érdekében tevékenykedik; A NEA a mindenkori kormányzati célok megvalósítása érdekében munkálkodik a civil szervezetek támogatása által; a NEA a kormányzatnak a civil szervezetek feletti politikai befolyását hivatott szolgálni a támogatások által; a NEA alapvetően jól működik, apróbb hibákkal; a NEA működése nem átlátható, a döntések nem nyilvánosak; a NEA működése nem pártsemleges, a támogatások egy része pártpolitikai alapú és célú, és a NEA támogatások adminisztrációs terhei megfelelőek, teljesíthetőek.)

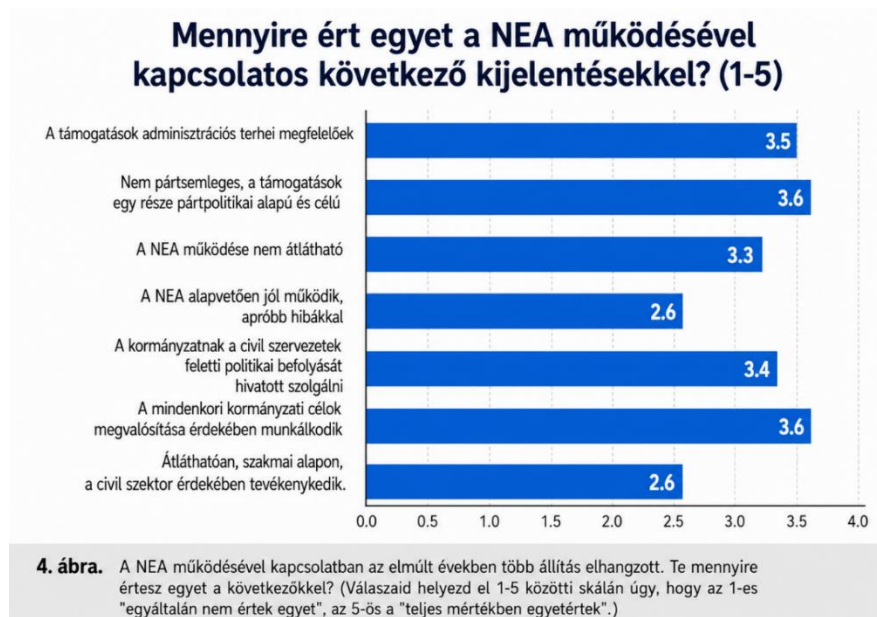
A válaszadók többsége nem értett egyet azzal az állítással, hogy a „NEA teljes mértékben átláthatóan és szakmai alapon működik a civil szektor érdekében”. A válaszok átlagpontszáma 2.6 (a legalacsonyabb) volt, az állítással teljes mértékben egyetértők és egyetértők aránya 27,4%, miközben a válaszadók 52,6%-a (ezen belül még a támogatást kapott szervezetek 43%-a is) egyáltalán nem, vagy nem ért egyet az állítással. Azzal az állítással, hogy a „NEA működése nem átlátható”, 46,4% értett teljes mértékben, vagy inkább egyet, de ez még mindig jóval magasabb volt, mint akik egyáltalán nem, vagy nem értettek egyet ezzel a kijelentéssel. (29,4%.) A kérdés átlagpontszáma 3.3.

A politikai függetlenséggel kapcsolatos kérdések még markánsabb eredményeket hoztak. A kérdés átlagpontszáma 3.6 (holtversenyben a legmagasabb) volt, a válaszadók 55,3%-a teljes mértékben egyetértett, vagy egyetértett azzal az állítással, hogy a „NEA a mindenkori kormányzati célok megvalósítása érdekében munkálkodik a civil szervezetek támogatása által”, míg mindössze 17,6% nem értett egyet ezzel a kijelentéssel, azaz 1-es vagy 2-es kategóriát választotta.

Erős egyetértés mutatkozott azzal az állítással kapcsolatban is, hogy a „NEA a kormányzatnak a civil szervezetek feletti politikai befolyását hivatott szolgálni a támogatások által”. A válaszadók 52,2%-a, ezen belül a támogatást kapott szervezetek 44,3%-a a két legmagasabb egyetértési kategóriát választotta, miközben az állítást elutasítók aránya 26,8% volt. (A kérdés átlagpontszáma 3.4.)

Hasonló eredmény született a pártsemlegességet vizsgáló („a NEA működése nem pártsemleges, a támogatások egy része pártpolitikai alapú és célú”) kérdésnél is: a kérdés átlagpontszáma 3.6 (holtversenyben a legmagasabb), a válaszadók 58,4%-a, ezen belül a támogatott szervezetek 51,7%-a teljes mértékben egyetértett, vagy egyetértett azzal az állítással, hogy a támogatások egy része nem tekinthető teljesen pártsemlegesnek, míg ezt az állítást csak 21,2% utasította el. (Azaz egyáltalán nem, vagy nem értett egyet.)

Magas átlagpontszámot (3.6) kapott az az állítás, hogy a NEA pályázatok adminisztrációs terhei megfelelőek, teljesíthetőek, azaz a válaszadók ezt a területet pozitívan értékelték, inkább elégedettek voltak. (4. ábra.)

Összességében a zárt kérdések eredményei azt mutatják, hogy a válaszadók alapvetően elfogadják a támogatási formákat, valamint az adminisztrációt sem látják negatívan. Ugyanakkor egyértelműen problémásnak ítélik az átláthatóság, a szakmai hitelesség, a politikai függetlenség és a civil szervezetek szükségleteinek figyelembevételének kérdését. Ezek a kritikák nemcsak a sikertelen pályázók körében jelennek meg, hanem jelentős arányban azoknál a szervezeteknél is, amelyek korábban részesültek NEA-támogatásban. Ez arra utal, hogy a válaszadók kritikája elsősorban nem a támogatási rendszer létezésére vagy alapvető funkciójára irányul, hanem annak működési mechanizmusára és legitimitására.

A fejezet következő részében tárgyalt nyitott kérdések eredményei azt vizsgálják, hogy a civil szervezetek saját megfogalmazásukban milyen pozitív és negatív tapasztalatokat emeltek ki, és mennyiben erősítik meg vagy cáfolják a zárt kérdésekben kirajzolódó tendenciákat.

5.2.2 A NEA jelenlegi működésének megítélése – nyitott kérdések

A NEA működésének értékelésekor nyitott kérdés formájában is megkérdeztük, melyek a NEA tevékenységének pozitív és negatív elemei. („Összességében szerinted melyek a NEA tevékenységének fő pozitív és negatív elemei?”) Ennél a kérdésnél a válaszadók kööttség nélkül fogalmazhatták meg, hogyan látják a NEA tevékenységét, saját maguk fogalmazhatták meg a pozitív és a negatív elemeket.

A nyitott kérdés elemzésekor megállapíthatjuk, hogy a válaszadók egyszerre érzékelik a rendszer pozitívumait és problémáit. A NEA összesített megítélését vizsgáló kérdésnél ugyanis az érdemi választ adók 58,3%-a szerint a rendszernek egyaránt vannak pozitív és negatív elemei.

A kérdés pozitív és negatív elemekre vonatkozó válaszainak elemzésekor a válaszok jellege alapján egyszerűsített kódrendszert alkalmaztunk, mivel mindkét esetben néhány jól körül

határolható kérdéskört érintettek a válaszok. A válaszok gyakoriságát ezután a témacsoportok alapján gyűjtöttük össze. Egy-egy válasz több témát, pozitívumot vagy negatívumot is tartalmazhatott, így a kategóriák érdemi válaszhoz viszonyított százalékainak összege több mint 100. Az egyes kategóriák tartalmának bemutatását a legjellemzőbb válaszokból kiválasztott idézetek szemléltetik. Az idézetek után zárójelben feltüntetett szám az eredeti adatbázisban szereplő válasz sorszámát jelöli, és az idézetek visszakereshetőségét szolgálja.

A pozitív elemek kvalitatív elemzése során négy kategóriát alakítottunk ki: (1) a civil szervezetek számára elérhető támogatási lehetőség megléte, (2) a működési támogatás és a kiszámítható finanszírozás fontossága, (3) az egyszerű és jól használható pályázati rendszer, valamint (4) egyéb pozitívumok. A 358 válasz közül 205 tartalmazott érdemi pozitív értékelést, míg a többi válasz vagy nem nevezett meg pozitívumot, vagy az nem volt értelmezhető.

Az érdemi válaszok közül a legtöbben (47,3%) azt említették, hogy a NEA létezése önmagában pozitívum, mivel a civil szervezetek számára támogatási lehetőséget biztosít. Sokan fogalmaztak úgy, hogy már az is érték, hogy a civil szervezetek pályázhatnak ezekre a forrásokra, illetve, hogy a NEA keretében kisebb szervezetek is támogatáshoz juthatnak. Több válasz emelte ki azt is, hogy a rendszer a civil szervezetek fennmaradásához és alapvető működéséhez járul hozzá.

Idézetek: „*Létezik.*” (341.) „*Az, hogy létezik és van valami kerete a civilek támogatásának.*” (361.) „*Lehet pályázni legalább.*” (379.) „*A lehetőség pályázásra már egy pozitív dolog.*” (443.)

A második leggyakrabban említett pozitívum a viszonylag egyszerű pályázati rendszer volt. (40,5%) A válaszadók kedvezően értékelték az egyszerűsített pályázati konstrukciókat, a könnyen kezelhető pályázati felületet, az egyszerűsített elszámolási lehetőségeket, valamint a gyors és segítőkész ügyintézés, hangsúlyozva, hogy különösen a kisebb szervezetek számára jelent előnyt az alacsony adminisztratív teher és az egyszerűbb pályázati eljárás.

Idézetek: „*Egyszerű pályázati és elszámolási rendszer, az egyszerűsített támogatás elnyerése kvázi automatikus.*” (302.) „*Egyszerű pályázati rendszer, egyszerű elszámolási rendszer.*” (362.)

A pozitívumok harmadik jól körülhatárolható csoportja a működési támogatások biztosítása volt. (24,9%) A válaszok alapján a civil szervezetek számára fontos, hogy a NEA nem kizárólag programokat finanszíroz, hanem hozzájárul a szervezetek működéséhez is. Több válasz emelte ki az egyszerűsített működési támogatásokat, a rendszeres vagy kiszámítható finanszírozást, illetve azt, hogy ezek a támogatások sok kisebb szervezet számára a túlélést, a fennmaradást jelentik.

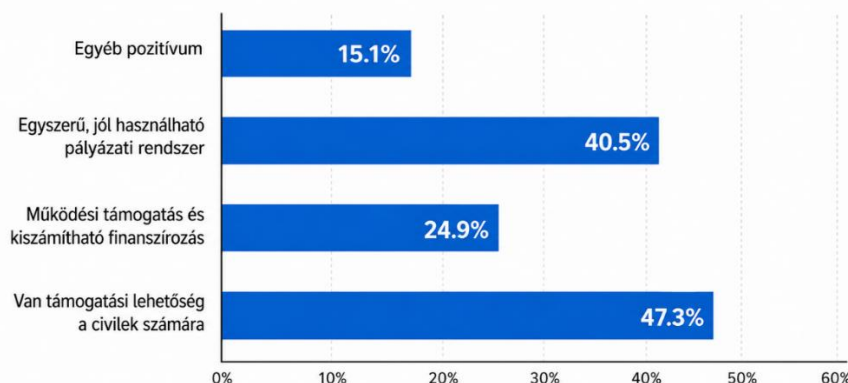
Idézetek: „*Segít a működési költségek teljesítésében.*” (292.) „*Nagy segítség a működésben*” (369.) „*Az alapvető működési feltételek általa biztosítva vannak a szervezet működéséhez.*” (502.)

Az egyéb pozitívumok (15,1%) között elsősorban a támogatott tevékenységek sokszínűsége, a szakmai programok támogatása, valamint a támogatási rendszer alapelvei jelentek meg.

Idézetek: „*Jók a kiírt pályázati lehetőségek.*” (349.) „*Kiszámíthatóság, szakmaiság.*” (486.) „*Jó támogatási formák.*” (560.) (5. ábra)

NEA megítélése - pozitívumok

5 ábra. Összességében szerinted melyek a NEA tevékenységének fő pozitív és negatív elemei? - Pozitívumok

A NEA működésének negatív elemeire vonatkozó kvalitatív elemzés során, a válaszok alapján szintén négy kategóriát alakítottunk ki: (1) Nem átlátható, politikailag befolyásolt működés és döntéshozatal, (2) elégtelen támogatási összeg és forráshiány, (3) a támogatási rendszer tartalmi problémái, valamint (4) bonyolult pályázati folyamat és bürokrácia. A 358 válasz közül 196 tartalmazott érdemi negatív értékelést. A kategóriák előfordulási gyakoriságát az érdemi válaszokhoz viszonyítva közöljük. (6. ábra)

A leggyakrabban megjelenő negatívum a nem átlátható, politikailag befolyásolt működés és döntéshozatal volt, amely az érdemi válaszok 66,3%-ában jelent meg. A válaszadók kritikái elsősorban a támogatási döntések átláthatóságára, politikai befolyásra, a szakmai szempontok érvényesülésére és a döntések indokolásának hiányára vonatkoztak. Többen kifogásolták, hogy nem egyértelműek az értékelési szempontok, nem követhető a forráselosztás logikája, illetve a döntések mögött politikai vagy személyes befolyást feltételeztek. A válaszok magas gyakorisága alapján ez a kritika a támogatási rendszer hitelességét és legitimitását érintő alapvető kérdésként jelenik meg.

Idézetek: „Nem átlátható működés, túlzott kormányzati befolyás.” (298.) „Nem a pályázati anyag számít, hanem hogy van-e patrónus.” (311.) „Szerintem el sem olvassák a pályázatokat, kiépült egy döntés előtti döntési rendszer, amikor pályázati azonosítókat kell megfelelő politikusokhoz eljuttatni.” (347.) „Ha mindezt szakmai alapon osztaná, akkor nem lenne negatív. Egyértelműen politikai alapon működik a pénzosztás. Egy alkalommal sikerült megtalálni a “megfelelő embert”, aki “tolt” a pályázatunkon. (440.)

A második leggyakoribb kategória az alacsony támogatási összegek és a forráshiány volt, amely az érdemi válaszok 18,4%-ában fordult elő. A válaszadók szerint a rendelkezésre álló források sok esetben nem elegendők a civil szervezetek feladatainak ellátására, illetve a megítélt támogatások összege nem igazodik a növekvő működési és programköltségekhez.

Idézetek: „Szakmai programok támogatása esetén rendkívül alacsony az elnyerhető támogatási összeg és keret.” (393.) „Húsz éve pályázunk, és azt tapasztaljuk, hogy a pályázatokon elnyerhető támogatási összegek nominálisan és reálértékben is csökkentek (pl. 2006-ban 4 millió Ft, ma jellemzően 2 millió Ft)”. (443.)

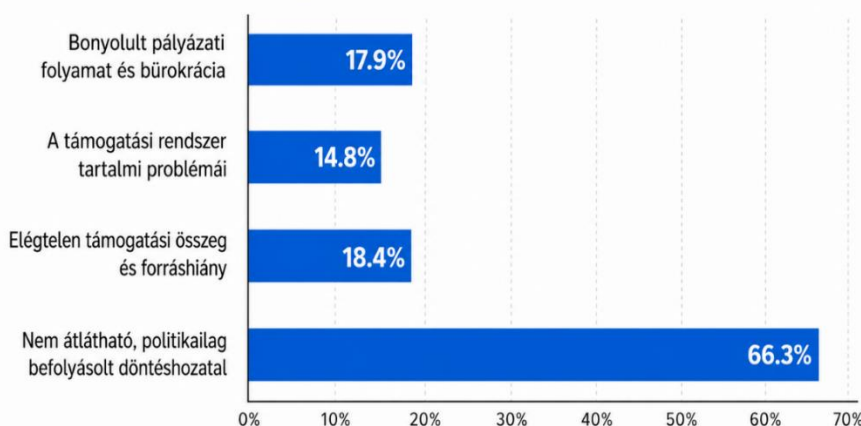
Ehhez hasonló gyakorisággal jelent meg a bonyolult pályázati folyamat és a túlzott adminisztráció, amely az érdemi válaszok 17,9%-ában szerepelt. A válaszadók egyszerűbb pályázati dokumentációt, kevesebb adminisztratív terhet, gyorsabb ügyintézés és könnyebben teljesíthető elszámolási rendszert várnának el.

Idézetek: „Túlzott adminisztráció, rengeteg felesleges kört kell futni (aláírási címpéldány, banki papírok személyes beszerzése - mintha nem is létezne az online világ hazánkban...” (425.) „A NIR felület bosszantóan nem felhasználó-barát. (283.)

A támogatási rendszer tartalmi problémáit soroló válaszok voltak a legalacsonyabb számban. (14,8%) Itt elsősorban a rossz támogatási célokat, prioritásokat kritizálták a válaszadók, de az is felmerült, hogy nem a valós civil igényeket támogatja a NEA, illetve problémás a működési-program arány. A válaszok szerint a civil szervezetek számára sok esetben nehéz megfelelő programtámogatáshoz jutni, illetve a pályázati konstrukciók nem minden esetben illeszkednek a szervezetek szakmai tevékenységéhez.

Idézetek: „Szakmai programra kis szervezet esetén esélytelen a pályázat.” (360.) „A törvényben rögzített támogatási célok elavultak, tisztázatlanok; nincs területi kiegyenlítés, semmilyen ösztönző, gondolkodtató ereje nincs a támogatási rendszernek.” (377.)

NEA megítélése - negatívumok

6. ábra. Összességében szerinted melyek a NEA tevékenységének fő pozitív és negatív elemei? - Negatívumok

A nyitott kérdések elemzése megerősítette a zárt kérdések eredményeit. Az átláthatóság hiánya, a politikai befolyás érzékelése és a civil szükségletek figyelmen kívül hagyása akkor is a leggyakrabban megjelenő témák közé tartozott, ha a szervezetek kötöttségek nélkül sorolhatták fel a NEA működéséhez kapcsolódó negatívumokat. Ugyanakkor a NEA tevékenységére vonatkozó nyitott kérdés elemzése azt is mutatja, a válaszadó civil szervezetek árnyaltan látják a NEA működését és eredményeit. A civil szervezetek látják a NEA pozitívumait (egyáltalán van a civil szervezetek számára hozzáférhető állami alap; működési támogatások meglete; viszonylag egyszerű pályázati folyamat), ugyanakkor jelentős hiányosságokat látnak az alap átláthatósága, politikától való függetlensége és a civil szükségletekre való reagálása terén. A nyitott kérdésre adott válaszok alapján megállapítható, hogy a civil szervezetek elsősorban nem a NEA létét vagy alapvető funkcióját kérdőjelezzik meg, hanem működésének módját

kritizálják. (Átláthatóság, politikai befolyás, civil szervezetek szükségleteinek figyelmen kívül hagyása.)

5.2.3 A NEA működésének értékelése – részösszegzés

A válaszadó civil szervezetek összességében összetett képet rajzolnak a NEA működéséről. Mind a zárt, mind a nyitott kérdések eredményei azt mutatják, hogy a szervezetek fontosnak tartják a NEA létét, a működési támogatások biztosítását, valamint alapvetően kedvezően értékelik a támogatási formákat és az adminisztrációs terhek mértékét. Ugyanakkor a kétféle kérdéstípus egymást megerősítve is azt jelzi, hogy a rendszer jelentős problémákkal küzd. Ezek a következők: az átláthatóság hiánya, a politikai befolyás, a szakmai hitelesség gyengesége és a civil szervezetek szükségleteinek nem megfelelő figyelembevétele. A nyitott kérdések arra is rámutatnak, hogy a kritikák elsősorban nem a NEA létezését vagy alapvető funkcióját érintik, hanem annak működési mechanizmusát, a döntéshozatal legitimitását és a forráselosztás módját. A fejezet eredményei alapján egyértelműen azonosíthatók azok a területek – mindenekelőtt az átláthatóság, a politikai függetlenség, a szakmaiság és a civil szükségletekhez való jobb igazodás –, amelyek egy jövőbeni reform során kiemelt figyelmet igényelnek.

5.3 Jövőbeni elvárások

A kérdőív harmadik részében két nyitott és öt zárt kérdést tettünk fel a NEA (illetve egy központi állami alap) jövőbeni működésével kapcsolatban. A cél az volt, hogy képet kapjunk arról, a válaszadó civil szervezetek szerint mit kellene változtatni a NEA működésén, illetve tágabb értelemben hogyan kellene működnie egy központi, civil szervezeteket támogató állami alapnak.

5.3.1 Jövőbeni elvárások – zárt kérdések

A zárt kérdések arra szolgáltak, hogy felmérjük, mit gondolnak a szervezetek arról, milyen elvek kell, hogy meghatározzák a jövőbeni központi alap működését, de arra is kíváncsiak voltunk, hogyan látják a működés részleteit, tehát milyen támogatási formákat kellene alkalmaznia az alapnak, kik pályázhatnak a támogatásokra, milyen más funkciókat kellene ellátnia, illetve mi legyen a forrása az alapnak.

Arra a kérdésre, hogy jelölje meg a három legfontosabb elvet, melyek mentén egy civil szervezeteket támogató központi állami alapnak működnie kell (a válaszadók 10 működési elv közül választhatták), a válaszadók legtöbbször a „Politikafüggetlen támogatásokat” (57%) említették, a második leggyakoribb az „átláthatóság” (53,7%) volt. A harmadik helyen, de jelentősen lemaradva az első kéttől, a „civil szervezetek tapasztalatainak felhasználását” említették a válaszadó szervezetek. (35,8%.) Érdekes, hogy bár az említések száma a politikafüggetlen támogatások esetében volt a legtöbb (379), vagyis ezt volt legtöbbször az első

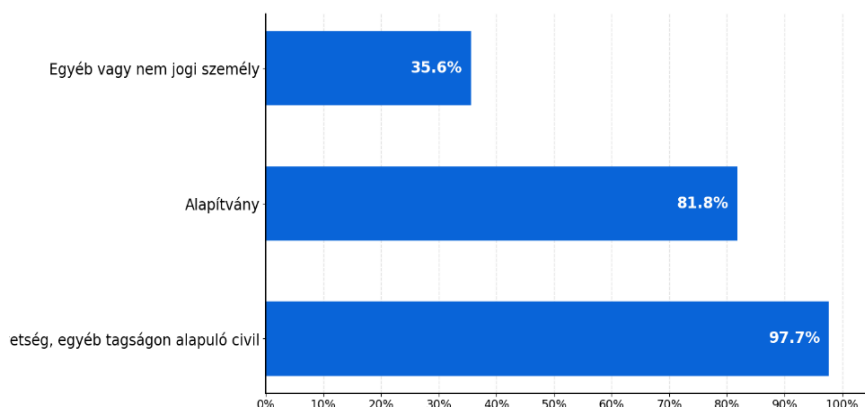
három elv között, első helyen többen említették az átláthatóságot (215 első helyes válasz), vagyis legtöbben ezt gondolták a legfontosabb elvnek. (7. ábra.)

A kérdőív négy további zárt kérdése egy új központi állami civil alap működésének alapvető jellemzőire vonatkozott. Arra a kérdésre, hogy kik pályázhatnak („Milyen jogi formájú nonprofit szervezetek kaphassanak támogatást az alaptól?”), a legnagyobb támogatottságot az egyesületek és egyéb tagságon alapuló civil szervezetek kapták (97,7%), de az alapítványok támogatását is a válaszadók döntő többsége igenelte (81,8%). Ezzel szemben az egyéb vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezeti formák támogatottsága már lényegesen alacsonyabb volt. (35,6% igen, 64,4% nem.) Ennél a kérdésnél a kategóriákra igen-nem választ kellett jelölnie a kitöltőknek, azaz a százalékok az adott kérdésnél az igen válaszok százalékait jelentik. (8. ábra)

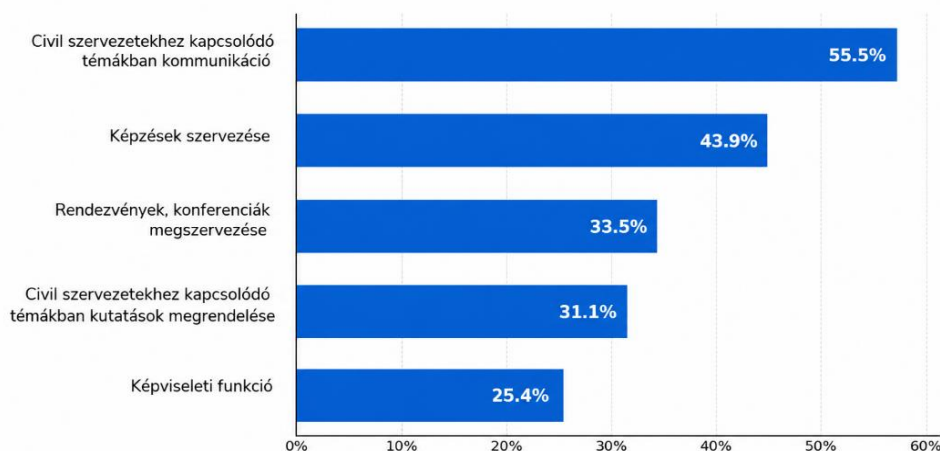
Milyen jogi formájú nonprofit szervezetek kaphassanak támogatást az alaptól?

8. ábra. Milyen jogi formájú nonprofit szervezetek kaphassanak támogatást az alaptól?

A következő kérdés („A támogatásosztáson túl milyen más feladatot lásson el az alap?”) megmutatta, hogy a válaszadók az új alap szerepét nem kizárólag a támogatások elosztásában látják. A legfontosabb kiegészítő feladatként a civil szervezetekkel kapcsolatos kommunikáció jelent meg (55,5%), ezt követte a képzések szervezése (43,9%), a rendezvények és konferenciák szervezése (33,5%), valamint a civil szervezeteket érintő kutatások megrendelése (31,1%). Az eredmények arra utalnak, hogy a válaszadók egy szolgáltató és fejlesztő szerepet betöltő intézményt tartanak kívánatosnak. Ennél a kérdésnél is igen-nem választ kellett jelölnie a kitöltőknek, azaz a százalékok az adott kérdésnél az igen válaszok százalékait jelentik, tehát hiába kapott több terület viszonylag magas százalékpontot, az 50% alatti arány azt jelenti, többen látták úgy a válaszadók közül, hogy az adott funkciót nem kellene ellátni az alapnak. Az egyetlen kivétel a kommunikáció. (9. ábra)

A támogatásosztáson túl milyen más feladatot lásson el az alap?

9. ábra. A támogatásosztáson túl milyen más feladatot lásson el az alap?

A támogatási formákra vonatkozó kérdésnél („Milyen típusú támogatásokat kellene nyújtania egy új állami alapnak?”) a válaszadók több lehetőség közül választhattak (működési, projekt, illetve adományok után járó normatív kiegészítésen alapuló támogatás), de többet is megjelölhettek egyszerre. A legtöbben (41,4%) a működési és szakmai támogatások együttes biztosítását választották, 33,5% pedig mindhárom támogatási forma – működési, szakmai és adományok utáni támogatás – együttes alkalmazását támogatta. Az említések összesítése alapján a működési támogatás szinte valamennyi válaszadó számára fontos (93,9%), ezt a szakmai támogatás (80,0%), majd az adományok utáni támogatás (39,9%) követte.

Évek, évtizedek óta kérdés, mi legyen a forrása a NEA-nak (korábban az NCA-nak), azaz a legnagyobb központi civil szervezeteket támogató alapnak. Az általunk feltett, ezt célzó kérdésre („Milyen forrásból lenne szerinted a leginkább elfogadható finanszírozni az új alapot?”) adott válaszok szerint a legelfogadhatóbb finanszírozási forrásnak az állami költségvetésből, törvényi alapon, normatív módon meghatározott finanszírozást tartják a válaszadó szervezetek (42,7%). Ennél kisebb támogatottságot kapott a személyi jövedelemadó fel nem ajánlott 1% összege (23,2%), míg az SZJA-ból felajánlott 1% összegével megegyező összeg (13,1%) és a kormányzati döntések alapján meghatározott finanszírozást (6,9%) a válaszadók közül kevesen részesítették előnyben. Eszerint tehát a kitöltők elsősorban a kiszámítható, jogszabályi garanciákon alapuló finanszírozási modellt tartják a legvonzóbbnak.

A zárt kérdések eredményei alapján a válaszadó civil szervezetek egy olyan központi állami alap létrehozását vagy megújítását tartják kívánatosnak, amely működését mindenekelőtt az átláthatóság, a politikai függetlenség, a civil szervezetek tapasztalatainak figyelembevétele és a szakmaiság elvei határozzák meg. Az alap elsődleges kedvezményezettjeinek az egyesületeket és az alapítványokat tekintik. A támogatásosztáson túl fontos feladatának tartják a civil szervezetekkel kapcsolatos kommunikációt. A működési támogatások megőrzése mellett a szakmai programok és fejlesztések támogatását is kiemelt jelentőségűnek tartják. Az új alap finanszírozását a válaszadók döntő többsége elsősorban központi költségvetési forrásból tartaná biztosítandónak.

5.3.2 Jövőbeni elvárások – nyitott kérdések

A szervezetek NEA-val kapcsolatos jövőbeni elvárásait két nyitott kérdéssel térképeztük fel. Az egyik kérdés általánosságban tette fel a kérdést („Általánosságban, milyen változásokra lenne szükség a NEA működésében ahhoz, hogy jobban szolgálja a civil szektor érdekeit?”), a másik konkrétan a válaszadó szervezetének igényeit, szükségleteit tárta fel. („Konkrétan a Te szervezetednek milyen támogatásra, segítségre lenne szüksége egy új központi állami alaptól?”) A válaszok kvalitatív tartalomelemzése során mindkét kérdésnél tematikus kategóriákat alakítottunk ki, amelyek a leggyakrabban említett témákat, kérdésköröket azonosították.

5.3.2.1 Általános, a NEA fejlesztésére vonatkozó elvárások, javaslatok

Az „Általánosságban, milyen változásokra lenne szükség a NEA működésében ahhoz, hogy jobban szolgálja a civil szektor érdekeit?” kérdésre 385 értékelhető elemet tartalmazó válasz

érkezett. A válaszok kvalitatív tartalomelemzése során hét tematikus kategóriát alakítottunk ki (1. átláthatóság, elszámoltathatóság, politikamentes, független működés és döntéshozatal; 2. egyszerűbb pályázati és elszámolási adminisztráció, kommunikáció és visszajelzés, láthatóság; 3. kisebb és vidéki szervezetek támogatása; 4. a pályázati rendszer fejlesztése; 5. több forrás; 6. civil részvétel, szükségletek; 7. Elégedett, nincs változtatási igény), amelyek a leggyakrabban említett javaslatokat tömörítették. A kódolás többszörös besorolással történt, vagyis egy válasz egyszerre több kategóriába is tartozhatott, amennyiben több területet érintett. A válaszadók jellemzően nem egyetlen problémát fogalmaztak meg, hanem egymással összefüggő javaslat csomagokat vázoltak fel. Az alábbiakban a kategóriákat gyakoriságuk sorrendjében mutatjuk be. A kategóriák előfordulási gyakoriságát az érdemi válaszokhoz viszonyítva számítottuk.

A leggyakoribb kategória az átláthatóság és elszámoltathatóság, politikamentes, független működés és döntéshozatal (1) volt, amely az érdemi válaszok 39,5%-ában jelent meg. A kategória a működés és a támogatási döntések függetlenségére, a szakmai szempontok elsődlegességére és a politikai befolyás csökkentésére vonatkozó javaslatokat foglalja össze. A válaszadók jelentős része szerint a támogatási rendszer hitelességének alapfeltétele, hogy a pályázatok elbírálása kizárólag szakmai szempontok alapján történjen, és a döntéshozatal mentes legyen a politikai vagy személyes kapcsolatok befolyásától. Több válaszban megjelent a korrupció, a részrehajlás és a klientúra kritikája, illetve a független szakértők nagyobb szerepének igénye. Többen hangsúlyozták, hogy nem elegendő csupán a döntések eredményének közzétevése, hanem azok szakmai háttérét, magyarázatát is ismertetni kellene. A nagy számú válasz arra utal, hogy a válaszadók számára az átláthatóság, a politikai befolyástól való mentesség egy leendő alap hitelességének egyik alapvető feltétele.

Jellemző megfogalmazások voltak például: „Gyakran éreztem úgy, hogy le vannak osztva a lapok...” (10. sor). „Átláthatóbb támogatási rendszer kellene. Az adományok után járó normatív támogatáson kívül abszolút nem lehet tudni, ki miért és mennyit kap.” (16.) „Politika mentesen történjen a pályázati döntés! Jelenleg nagyjából ez a helyzet: Nyersz, ha jóba vagy a Fideszes Polgármesterrel, aki támogatja a pályázatod a Fideszes országgyűlési képviselő felé.” (57.) „Ne legyen ilyen egyértelműen politika függő, ne csak "kormánypárti" szervezeteket támogasson.” (110.) Nyilvános, átlátható döntéshozatal. Az érték és az eredmények alapján döntsenek.” (604.)

A második leggyakoribb kategória a pályázati rendszer fejlesztése (4) volt, amely az érdemi válaszok 28,3%-ában fordult elő. A válaszadók szerint a jelenlegi rendszer nem veszi kellőképpen figyelembe a civil szervezetek eltérő méretét, tevékenységét és kapacitását. Több javaslat szólt speciális szervezeti formák vagy tevékenységi területek differenciált kezeléséről. A nyílt válaszokban számos konkrét célcsoport is megjelent, többek között a mikroszervezetek, az informális közösségek, a nonprofit gazdasági társaságok, a roma szervezetek, a fogyatékkal élőket vagy LGBTIQ közösségeket támogató szervezetek, valamint a kulturális, művészeti, környezetvédelmi és állatvédő szervezetek. Visszatérő javaslat volt az induló és a hosszú ideje eredményesen működő szervezetek külön kezelése, valamint eltérő támogatási konstrukciók kialakítása a kisebb helyi kezdeményezések és a nagyobb országos szervezetek számára. Gyakran felmerült a működési és szakmai támogatások rugalmasabb kombinációja, valamint a különböző szervezeti életciklusokhoz igazodó konstrukciók kialakítása.

Jellemző idézetek: „Megyei vagy regionális pályázati rendszer.” (33.) „Fogadja be az LGBTIQ emberek és fiatalok egészségügyi ellátását / információs és könyvtári szolgálatát a támogatható projektek és témák körébe. (185.) „...a vidéki, roma szervezetek célzott

támogatása. (193.) *„A fokozatosság elve alapján informális csoportok is pályázhatnak, amelyek, ezáltal megerősödve, megindulhatnak a szervezetté válás útján.” (212.)* *„Szervezet méretétől függően különböző pályázati kategóriák.” (334.)*

A harmadik leggyakoribb, gyakorlatilag az előzőhöz hasonló nagyságú kategória a pályázati folyamat egyszerűsítésére és a kommunikáció javítására (2) vonatkozott. (28,1%) A válaszadók kevesebb adminisztratív terhet, egyszerűbb pályázati és elszámolási rendszert, valamint jobb ügyfélszolgálatot és rendszeresebb visszajelzést várnak el. Többen kifogásolták, hogy a pályázati döntések indoklása hiányzik, illetve a pályázók kevés információt kapnak az értékelési folyamatról. A válaszadók egyszerűbb pályázati dokumentációt, könnyebben kezelhető elektronikus felületet, gyorsabb ügyintézés és egyszerűbb elszámolási rendszert javasoltak. Ide kerültek a jobb információszolgáltatásra, a részletesebb visszajelzésekre, a pályázói tanácsadásra és az ügyfélszolgálat fejlesztésére vonatkozó javaslatok is. A válaszadók szerint a rendszert jelentősen javítaná a folyamatosabb kommunikáció és a pályázók szakmai támogatása.

Jellemző idézetek: *„Hosszabb időintervallumban elérhető ügyfélszolgálat.” (13. sor)* *„Pályázatok és elszámolások egyszerűsítése.” (18.)* *„Bürokrácia csökkentése, elszámolás egyszerűsítése. (240.)* *„Részletesebb tájékoztatás.” (273.)* *„Gyorsabb szerződéskötés és utalás. (356.)*

A több támogatási forrás biztosításának igénye (5) az érdemi válaszok 16,1%-ában jelent meg. A válaszadók elsősorban a támogatási keretek növelését, a magasabb támogatási összegeket és a több nyertes pályázatot szorgalmazták. Több javaslat utalt arra, hogy az infláció és a növekvő működési költségek mellett a jelenlegi támogatási összegek már nem biztosítanak elegendő forrást a szervezetek működéséhez. Számos válaszoló vetette fel, hogy a megpályázott összegeknél a tényleges támogatás sok esetben csökkentett, kevesebb, és azok így nem fedezik a tényleges szükségleteket. Többen javasolták a többéves működési támogatások bevezetését, a kiszámíthatóbb pályázati menetrendet, illetve a támogatási keretek rendszeres felülvizsgálatát.

Idézetek: *„Több támogatásra.” (41.)* *„Nehéz úgy tervezni egy pályázattal, hogy végül pozitív elbírálás esetén is jelentősen megfaragják az elnyert összeget a pályázott összeghez képest.” (88.)* *„...a működést jobban, nagyobb arányban támogathatná a NEA, több forrást kellene allokálniuk erre.” (309.)* *„...régóta működő, bizonyítottan tevékenykedő szervezetek hosszabb távra szóló, előre tervezhető, érdemi működési támogatása.” (363.)*

A civil részvétel és partnerség erősítését (6) szorgalmazta az érdemi válaszok 14%-a. A kategóriába azok a válaszok kerültek, amelyek a civil szervezetek nagyobb bevonását szorgalmazták a támogatási rendszer működtetésébe. Több válasz hangsúlyozta, hogy a pályázati rendszer kialakításának a civil szervezetek valós szükségleteire kellene épülnie, ami rendszeres konzultációt és igényfelmérést feltételez. A válaszadók egy része a döntéshozó testületek összetételének átalakítását, illetve a civil delegáltak szerepének erősítését is javasolta.

Jellemző idézet: *„Több párbeszédre lenne szükség, a tényleges igények feltérképezéséhez.” (14.)* *„A legfontosabb, hogy valóban CIVIL szervezetek, átlátható szabályok alapján kiválasztott képviselői vegyenek részt a döntéshozatalban, a pályázati célok kijelölésében; s a valódi CIVIL szektor érdekeit szolgálja.” (125.)* *„Szükségletfelmérés a civil szektorban, és ezt figyelembe vevő támogatási területek kialakítása.” (298.)* *„Visszakerülhetnének a civil kurátorok, állami szereplők kisebb szerepet kapjanak a döntésben.” (321.)*

A kisebb és vidéki szervezetek támogatása (3) az érdemi válaszok 5,7%-ában jelent meg. A válaszadók egy része arra hívta fel a figyelmet, hogy a kisebb, helyi vagy vidéki civil szervezetek nehezebb helyzetben vannak, így indokoltnak tartják e szervezetek esélyeinek javítását.

Idézetek: „...a vidéken működő kis szervezeteket nagyobb mértékben kellene támogatni.” (36.) „Kis szervezetek hatékonyabb támogatása.” (380.)

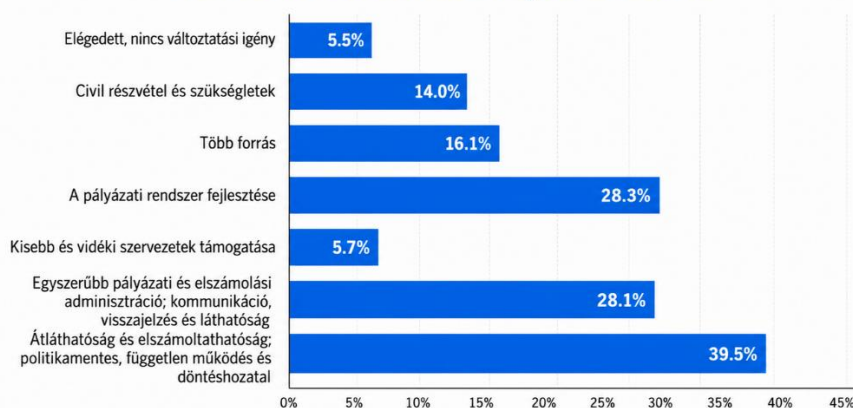
Az elégedettséget, pozitív értékelést (7) tartalmazó válaszok adták az utolsó kategóriát. Ilyen típusú válaszok az érdemi válaszok 5,5%-ában fordultak elő. Ide azok a válaszok kerültek, amelyek szerint a válaszadó nem lát problémát, nem változtatna a jelenlegi működésen.

Idézetek: „Jól működik a rendszer, komoly változások nem indokoltak.” (85.) „Nekünk a jelenlegi állapot megfelelő.” (492.)

Természetesen a nagyszámú válasz többféle interpretációt is lehetővé tesz, tenne. Külön klasztert lehetett volna létrehozni az általános átláthatósági, elszámoltathatósági válaszoknak és a politikai befolyástól mentes működést, döntéshozatali igénylő javaslatoknak (ez esetben a politikai befolyás megszüntetése lett volna a leggyakoribb válasz kategória), de a két téma a válaszokban általában együtt jelent meg, tehát ésszerűbb volt egy kategóriába sorolni őket. Amennyiben a pályázati rendszer javítására vonatkozó javaslatokat egy klaszterben tárgyalnánk (tehát a rendszer egyszerűsítésére, a pályázókkal való kommunikációra vonatkozó és a tartalmi és támogatási formákra vonatkozó javaslatokat), ez a csoport lenne a legnagyobb, de a fenti témaköröket érintő válaszok nagyon világosan elkülöníthetők, így két külön kategóriában való tárgyalásuk indokolt, árnyaltabb képet ad a válaszadók véleményéről. Külön klasztert kapott a kis, főként vidéki szervezetek támogatása is, ezt a szempontot olyan sokan vetették fel, hogy érdemes külön is kiemelni, és nem összevonni a pályázati rendszer tartalmi fejlesztésének igényével.

Összességében a kérdés elemzése alapján kijelenthetjük, hogy a civil szervezetek fejlesztési javaslatai elsősorban arra irányulnak, hogy a NEA működése átlátható, politikai befolyástól mentes, pályázati rendszere szakmailag differenciáltabb, a civil szervezetek szükségleteire jobban reflektáló, és adminisztratív szempontból egyszerűbb legyen. (10. ábra)

Javaslatok a NEA fejlesztésére

10. ábra. Általánosságban, milyen változásokra lenne szükség a NEA működésében ahhoz, hogy jobban szolgálja a civil szektor érdekeit?

5.3.2.2 A szervezetek NEA-val kapcsolatos saját igényei, szükségletei

A szervezetek saját, a NEA-val kapcsolatos igényeit felmérő kérdés így szólt: „Konkrétan a Te szervezetednek milyen támogatásra, segítségre lenne szüksége egy új központi állami alaptól?” A kérdésre 423 érdemi válaszelemet tartalmazó válasz érkezett. A válaszok kvalitatív tartalomelemzése során öt fő kategóriát alakítottunk ki. (1. Általános pénzügyi támogatás. 2. Működési támogatás. 3. Infrastrukturális és kapacitásfejlesztés. 4. Szakmai tevékenység / programok támogatása. 5. Elégedett, nem változtatna.) A kategóriák előfordulási gyakoriságát az érdemi válaszokhoz viszonyítva közöljük. Mivel a kódolás többszörös besorolással történt, egy válasz több kategóriában is megjelenhetett.

A leggyakrabban megjelenő igény a működési támogatások (2) erősítése volt, amely az érdemi válaszok 54,4%-ában jelent meg. A válaszadók elsősorban a szervezetek alapműködésének stabil finanszírozását tartották a legfontosabb feladatnak. Gyakran említették a rezsiköltségek, a bérköltségek, az adminisztráció, valamint a mindennapi működés finanszírozását. Több szervezet arra hívta fel a figyelmet, hogy projektforrások önmagukban nem biztosítják a szervezet fennmaradását, ezért kiszámítható működési támogatás nélkül hosszú távon nem tudják ellátni feladataikat.

Jellemző válaszok voltak például: „Működéshez a legfontosabb. Teljesen ki vagyunk égve az évek óta tartó ingyenmunkától.” (114.) „Működési támogatásra nagy szükségünk lenne. Jelenleg 400 000 Ft pályázható, ennek legalább a duplájára, inkább 34szeresére lenne szükség.” (418.) „Működési támogatásra: bér, rezszi, informatikai eszközök, kommunikációs költségek. A hazai pályázatok program pályázatok, amiket működési támogatás nélkül nem lehet megvalósítani.” (551)

A második leggyakoribb kategória a szervezet szakmai tevékenységéhez kapcsolódó támogatási igény (4) volt, amely az érdemi válaszok 43,3%-ában fordult elő. A válaszok rendkívül sokszínűek voltak, a szervezetek saját küldetésükhöz kapcsolódó szakmai programok megvalósításához igényelték támogatást. Megjelentek kulturális, oktatási, szociális, egészségügyi, sport-, környezetvédelmi és közösségfejlesztési programok, valamint különböző célcsoportok – például gyermekek, idősek vagy fogyatékkal élő emberek – támogatására vonatkozó igények. Ez a kategória jól tükrözi a civil szektor tevékenységi sokszínűségét, és azt, hogy a szervezetek saját társadalmi küldetésük megvalósításához keresnek támogatást.

Jellemző idézetek: „Évente megjelenő honismereti füzet kiadási költségei; előadói tiszteletdíjak fizetése.” (271.) „A programok, táborok, művelődési lehetőségek (színház, múzeumlátogatás ... stb), illetőleg személyiségfejlesztő és egyéb fejlesztő programok, tréningek és konferenciák megtartása lenne fontos.” (333.) „Olyan pályázat kiírásra, amely lehetőséget ad az oktatásra pl.: roma nyelv tanítása, hagyományaink ápolására, kultúra oktatására stb.” (518.) „Közösségépítő, ifjúsági, egészségmegőrző, környezetvédelmi projektek támogatása...” (590.)

Az infrastruktúra, eszközök és humánerőforrás fejlesztése (3) az érdemi válaszok 29,1%-ában jelent meg. Gyakran előfordult az iroda, közösségi tér vagy ingatlan fejlesztése, informatikai eszközök beszerzése, járművásárlás, valamint új munkatársak alkalmazásának támogatása. Több szervezet jelezte, hogy a szakmai programok megvalósításának egyik legnagyobb akadálya a megfelelő infrastruktúra és humán kapacitás hiánya.

Jellemző megfogalmazás volt: „Szeretnénk egy nagyobb, korszerűbb ingatlant vásárolni/bérelni...” (49.) „Gépkocsi beszerzés.” (60) „Ingatlan és eszköz beszerzés támogatása.” (576.)

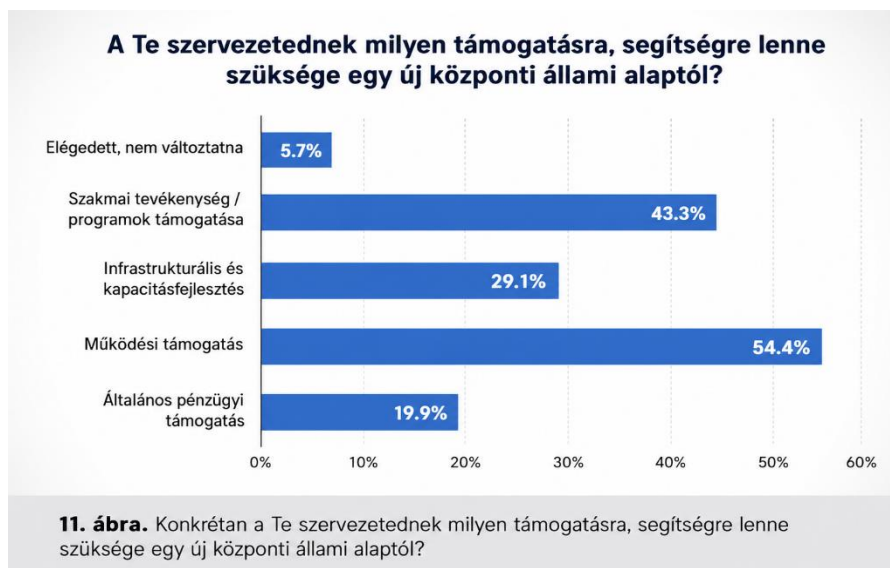
Az általános pénzügyi támogatás (1), a forrásbővítés igénye az érdemi válaszok 19,9%-ában fordult elő. Ezekben a válaszokban nem jelent meg konkrét támogatási cél, hanem általánosságban több pénzügyi forrás, nagyobb támogatási keret vagy könnyebben hozzáférhető finanszírozás iránti igény fogalmazódott meg.

Tipikus idézet volt: „több pályázati lehetőség, anyagi forrás”. (60.) „Talán a NEA összeg emelése segítség lehet.” (492.)

Természetesen voltak válaszadók, akik nem láttak okot a változásra, elégedettek a jelenlegi helyzettel. Ezek a válaszok az érdemi válaszok 5,7%-át tették ki.

Idézetek: „Kicsi szervezet révén a Nea támogatás elég fedezetet biztosít.” (36.) „A támogatási célok megfelelőek.” (534.)

Összességében a válaszok alapján egyértelműen kirajzolódik, hogy a civil szervezetek konkrét támogatási igényei elsősorban a stabil működés biztosítására, a saját szakmai tevékenységek megvalósítására, valamint a kapacitás fejlesztésére irányulnak. Az általános pénzügyi támogatás, a forrásbővítés iránti igény kisebb hangsúlyt kapott, ami arra utal, hogy a válaszadók többsége nem pusztán több támogatást vár, hanem olyan finanszírozási rendszert, amely jobban igazodik a szervezetek tényleges működési és szakmai szükségleteihez. (11. ábra)

5.3.3 Jövőbeni elvárások - részösszegzés

Az eredmények alapján a civil szervezetek nem kérdőjelezik meg a NEA létjogosultságát, hanem annak működését változtatnák meg. A legfontosabb elvárás egy átlátható, politikai befolyástól mentes, szakmai alapon működő támogatási rendszer kialakítása, amely döntéseit

nyilvános és ellenőrizhető módon hozza meg, és érdemben figyelembe veszi a civil szervezetek tapasztalatait és szükségleteit. Ezt a képet a a jövőbeni alapelvekre kérdező zárt kérdés és a nyitott kérdések kvalitatív elemzése is megerősíti, mivel mindkét esetben az átláthatóság, a politikai függetlenség és az elszámoltathatóság messze a leggyakrabban megjelenő fejlesztési igényként jelent meg.

A válaszok alapján egy olyan átlátható, politikai befolyástól mentes, szakmai alapon működő, kiszámítható finanszírozást biztosító állami alap képe rajzolódik ki, amely elsősorban az egyesületek és alapítványok támogatását tekinti feladatának, külön figyelmet fordít a kisebb és vidéki szervezetek esélyeinek javítására, és nemcsak támogatja a szervezeteket, hanem őket érintő kérdésekben kommunikációt is folytat. Magával a pályázati rendszerrel kapcsolatban az egyszerűbb pályázati működés, a rugalmasabb konstrukciók, a civil szervezetek szükségleteit figyelembe vevő pályázati kiírások, valamint a nagyobb és kiszámíthatóbb finanszírozás iránti igény jelenik meg elsősorban.

5.4 A kérdőíves felmérés összegzése

A kérdőíves felmérés statisztikai értelemben nem tekinthető reprezentatívnak a teljes magyarországi civil szektorra nézve. A válaszadók magas száma, szervezeti sokszínűsége és a minta földrajzi, tevékenységi és méret szerinti változatossága miatt az eredmények mégis hasznos jelzéseket adnak a civil szervezetek NEA-val kapcsolatos tapasztalatairól és véleményéről, valamint egy jövőbeni központi állami alap felé támasztott elvárásokról.

A felmérés eredményei azt mutatják, hogy a válaszadó civil szervezetek elismerik a NEA működésének pozitívumait, ugyanakkor komoly fenntartásokat fogalmaznak meg működésével kapcsolatban, főleg az átláthatóság, a szakmaiság és a politikai befolyás területén, de kritikus megítélés alá esik a civil szervezetek szükségleteinek figyelembevétele is. A civil szervezetek nem elsősorban a NEA létjogosultságát vitatják (sőt elismerik annak fontosságát), hanem az alap működésének legitimitásával, hitelességével kapcsolatban fogalmaznak meg kritikát.

A kérdőíves felmérés eredményei alapján bátran összegezhetjük azt is, milyen alapot akarnak a válaszadó civil szervezetek: olyan átlátható, politikai befolyástól mentes, szakmai alapon, biztos forrásból működő állami alapot szeretnének, amelyhez civil szervezetek (egyesületek és alapítványok) fordulhatnak, mely működési és programtámogatásokat is nyújt, amelynek működése egyszerű, amely a támogatási formák és célok kialakításakor figyelembe veszi a civil szervezetek szükségleteit és amely a jelenleginél bővebb, kiszámíthatóbb, tervezhető finanszírozást biztosít.

6. Fórumok

2026 áprilisában a Civilek Új Alapon koalíció és partnereik hét regionális fórumot szerveztek. A fórumokat helyi szervezők hívták össze és vezették. Az események célja az volt, hogy szabad hozzáférést biztosítsanak helyi szervezetek számára, hogy elmondhassák véleményüket a NEA működéséről, és javaslatot tehesse az esetleges változásokkal kapcsolatban. Az eseményekről moderatori memorandumok készültek, amelyek a megbeszélések főbb témáit, érveit és javaslatait foglalták össze. A fórumok feldolgozása során kvalitatív tartalomelemzést alkalmaztunk. Az elemzés első szakaszában az egyes fórumokon megjelenő problémákat, tapasztalatokat és javaslatokat azonosítottuk, majd ezeket a kérdőív nyitott kérdéseinek elemzésekor kialakított kategóriákhoz igazítottuk. A kódrendszer ezért tartalmában nagyrészt megegyezett a kérdőíves elemzés során alkalmazott kategóriákkal, ugyanakkor szükség esetén figyelembe vette a fórumok sajátos, részletesebb megállapításait is. Ennek célja az volt, hogy a különböző forrásokból származó eredmények összehasonlíthatók legyenek, és egyértelműen láthatóvá váljon, mely problémák és javaslatok jelennek meg következetesen a kérdőíves válaszokban és a fórumokon.

A fórumokon a problémák azonosítására és a javaslatok kategorizálására kialakított kódrendszer a következő volt: a problémák esetében (P1) az átláthatóság, a döntéshozatal és a politikai befolyás; (P2) a civil részvétel és a civil szükségletek figyelmen kívül hagyása; (P3) a pályázati rendszer hiányosságai; valamint (P4) a forráshiány. A javaslatok esetében (J1) az átlátható, politikamentes, független és szakmai működés; (J2) az egyszerűbb pályázati és elszámolási adminisztráció, valamint a kommunikáció, a visszajelzés és a láthatóság javítása; (J3) a civil részvétel és a civil szükségletek figyelembevétele; (J4) a pályázati rendszer és a támogatási konstrukciók fejlesztése; továbbá (J5) a több és kiszámíthatóbb forrás biztosítása szerepelt.

6.1 A fórumok tapasztalatainak összegzése

A hét fórum alapján több, egymással összefüggő problémakör rajzolódott ki. A helyszínek között jelentős különbségek voltak a résztvevők korábbi pályázati tapasztalataiban: egyes szervezetek rendszeresen nyertek támogatást, mások hosszabb ideje sikertelenül pályáztak, illetve olyanok is részt vettek a beszélgetésekben, amelyek már felhagytak a NEA-pályázatok benyújtásával. A tapasztalatok eltérése ellenére több fórumon hasonló problémákat és fejlesztési igényeket foglalmaztak meg.

Visszatérő témát jelentett a támogatási döntések kiszámíthatatlansága, az értékelési szempontok tisztázatlansága és az elutasítások érdemi indoklásának hiánya. A résztvevők egy része nem tudta megállapítani, hogy hasonló pályázatok közül miért nyer az egyik, míg a másik nem, és több fórumon kifogásolták, hogy az elutasítás indokaként legfeljebb a forráshiányra történő hivatkozást kapják. A szakmai visszajelzés hiányát azért is problémának tartották, mert így a szervezetek nem tudnak tanulni korábbi pályázataikból.

Egerben, Debrecenben, Miskolcon, Nyíregyházán, Pécsen és Szegeden is megjelent a személyes, politikai vagy kollégiumi kapcsolatok feltételezett szerepe a támogatási

döntésekben. Ezzel összefüggésben bizalomhiányról, illetve a pályázati részvételtől való elfordulásról is beszámoltak.

A pályázati rendszer szerkezete szintén kritika tárgya volt. Miskolcon, Pécsen és Szegeden problémaként jelent meg a kollégiumi tématerületek átfedése, a szervezetek bizonytalan besorolása, illetve az, hogy egymástól távoli tevékenységi területek kerülnek azonos kollégiumba. Több helyszínen is felvetették, hogy a különböző méretű, működési múltú, bevételű vagy tevékenységű szervezeteket nem célszerű azonos konstrukciókban versenyeztetni.

Az adminisztráció megítélése nem volt egységes. Debrecenben, Nyíregyházán, Pécsen, Szegeden és Szekszárdon túlzott bürokráciáról, nehezen követhető ügyintézésről, hosszú lezárási folyamatokról vagy aránytalan elszámolási terhekről számoltak be. Egerben ugyanakkor az egyszerűsített pályázati formát kevésbé bürokratikusnak tartották, Szegeden pedig az új elszámolási rendszerrel kapcsolatban az a vélemény is megjelent, hogy az egyszerűsítés már túlzott mértékű. A fórumok alapján ezért nem egyszerűen az adminisztráció csökkentésének, hanem az átlátható, követhető és a támogatás összegéhez igazodó eljárásoknak az igénye jelent meg.

A forráshiány és a működési költségek finanszírozása szintén gyakran megjelent a fórumokon. Debrecenben, Miskolcon, Pécsen, Szegeden és Szekszárdon is szóba került a rendelkezésre álló források alacsony szintje, a működési támogatások elégtelensége vagy a kért összegnél alacsonyabb támogatás megítélése. Különösen a munkabér, a könyvelés, az iroda, a rezsi és más fenntartási költségek finanszírozását tartották nehéznek. Több fórumon dilemmaként fogalmazódott meg, hogy a rendelkezésre álló keretből sok szervezet kapjon kisebb összeget, vagy kevesebb szervezet jusson nagyobb, esetleg hosszabb időre szóló támogatáshoz.

A javaslatok között megjelent az átláthatóbb, szakmai szempontokra épülő és politikai befolyástól függetlenebb döntéshozatal igénye. Ennek eszközeként civil kontrollt, szakértői bírálatot, felkészültebb döntéshozókat, civil delegáltakat, földrajzilag kiegyensúlyozottabb képviselőket, a döntéshozók felelősségre vonhatóságát és a bírálati folyamat átláthatóbbá tételét vetették fel. Egyes fórumokon ennél konkrétabb javaslatok is megjelentek, például a vak bírálat, a pályázat és a szervezeti referenciák elkülönített értékelése.

A pályázati eljárások fejlesztésére vonatkozó javaslatok között gyakran szerepelt az egyszerűbb és standardizáltabb dokumentáció, a gyorsabb ügyintézés, az érdemi szakmai indoklás, valamint a pályázók és az értékelők közötti közvetlenebb kommunikáció. Miskolcon és Nyíregyházán személyes találkozók vagy helyszíni látogatások lehetősége is felmerült, míg Szegeden különösen a kezdő szervezetek számára tartották fontosnak a részletes visszajelzést és az alacsony belépési küszöböt. Szegeden és Szekszárdon azt is javasolták, hogy csökkentett támogatás esetén a költségvetés és a vállalt indikátorok arányosan módosíthatók legyenek.

A támogatási konstrukciók differenciálása Debrecenben, Miskolcon, Nyíregyházán, Pécsen, Szegeden és Szekszárdon is megjelent. A résztvevők külön kategóriákat javasoltak a kis és nagy, a kezdő és régebb óta működő, az eltérő bevételű vagy különböző tevékenységi területen dolgozó szervezetek számára. Felmerült a működési és programtámogatások világosabb elkülönítése, a többéves működési finanszírozás, a tematikus vagy regionális konstrukciók, az inkubációs támogatás, az eltérő összegsávok, valamint az egyszerűsített támogatási forma fenntartása a kisebb szervezetek számára.

A regionális vagy decentralizált forráselosztás is felmerült javaslatként. A résztvevők egy része szerint a döntéshozóknak közelebbről kellene ismerniük a támogatott szervezetek működését és a helyi civil szférát. Miskolcon a földrajzi diverzitás kollégiumi megjelenítését, Pécsen a területi elv és a szubszidiaritás erősítését, Szegeden és Szekszárdon pedig a regionális döntéshozatal vagy forráselosztás visszaállítását, illetve megerősítését javasolták.

A fórumokon az is megjelent, hogy az állami alap feladata nem feltétlenül korlátozódna a támogatások elosztására. Nyíregyházán, Pécsen, Szegeden és Szekszárdon szóba került a képzés, a szakmafejlesztés, a kapacitásfejlesztés, a civil vezetők támogatása vagy a közös infrastruktúra biztosítása. A Civil Információs Centrumok lehetséges szerepét is felvetették, bár abban nem alakult ki egységes álláspont, hogy ezeket a feladatokat maga az alap, a CIC-ek vagy más szervezetek lássák el.

Összességében a hét fórum alapján a támogatási rendszerrel kapcsolatos problémák négy fő terület köré rendeződtek: a döntéshozatal átláthatósága és szakmaisága, a civil részvétel és képviselet, a pályázati rendszer szerkezeti és adminisztratív működése, valamint a rendelkezésre álló források és működési támogatások elégtelensége. A javaslatok ezekhez közvetlenül kapcsolódtak: átláthatóbb és függetlenebb döntéshozatal, érdemi szakmai visszajelzés, differenciáltabb támogatási konstrukciókat, regionálisabb fókuszú működést, valamint a működési és szakmai támogatások megerősítését szorgalmazták.

A hét fórum részletesebb leírását az 1. számú melléklet tartalmazza.

6.2 Jellemző megállapítások

Az alábbiakban az egyes problémakategóriákhoz és javaslattípusokhoz kapcsolódó, a fórumokon elhangzott jellemző megállapításokból mutatunk be néhány példát. A felsorolás nem gyakorisági sorrendet tükröz, hanem az adott kategória tartalmát és a résztvevők által megfogalmazott főbb szempontokat szemlélteti.

6.2.1 Problémák:

P1 – Átláthatóság, döntéshozatal és politikai befolyás

- Nem világosak a pályázatok elbírálási szempontjai, a szervezetek gyakran nem értik, miért nyertek vagy miért utasították el őket.
- Az elutasított pályázatokhoz sok esetben nem kapcsolódik érdemi szakmai indoklás vagy visszajelzés.
- Személyes, politikai vagy kollégiumi kapcsolatok befolyásolhatják a támogatási döntéseket.
- Bizonyos szervezetek rendszeresen nyernek, míg mások tartósan kimaradnak a támogatásokból.
- A döntéshozatal kiszámíthatatlansága és a politikai befolyás érzékelése erős bizalomvesztést eredményezett.

P2 – Civil részvétel és a civil szükségletek figyelmen kívül hagyása

- A civil szervezetek és térségek képviselője a döntéshozó testületekben nem mindenhol kiegyensúlyozott.
- A kollégiumi rendszer területi és szakmai összetétele torzítja a forráselosztást.
- A különböző méretű, életkorú és tevékenységű szervezetek nagyon eltérő igényeit a rendszer nem kezeli megfelelően.
- A kisebb, kezdő vagy vidéki szervezetek számára a nagyobb pályázatok kezelése és a támogatásokhoz való hozzáférés nehéz lehet.

P3 – A pályázati rendszer hiányosságai

- A kollégiumok tématerületei között jelentős átfedések vannak, ezért nem mindig egyértelmű, hová kell pályázni.
- A pályázati és elszámolási adminisztráció túlzottan bürokratikus és munkaigényes.
- Egyes pályázatok lezárása és elszámolása éveken át elhúzódott, illetve régi dokumentumokat ismételtlen bekértek.
- A megítélt összeg csökkentése gyakran ellehetetleníti az eredeti program megvalósítását, miközben a vállalt feladatok nem változnak arányosan.
- A rendszer nem különíti el megfelelően a működési és programtámogatásokat, illetve nem igazodik kellően a szervezetek eltérő méretéhez és tapasztalatához.

P4 – Kevés forrás

- A rendelkezésre álló források és a megítélt támogatási összegek nem megfelelőek.
- A működési költségek, különösen a bérek, a könyvelés, a rezsi és az iroda fenntartása nehezen finanszírozhatók.
- A szervezetek gyakran csak a kért összeg töredékét kapják meg, ami veszélyezteti a program megvalósítását.
- Az egyszerűsített támogatás több kis szervezet számára elérhető, de összege nem oldja meg a hosszabb távú működés problémáit.
- Több szervezetnek sok pályázatot kell beadnia ahhoz, hogy fenn tudja tartani alapműködését.

6.2.2 Javaslatok

J1 – Átlátható, politikamentes, független és szakmai működés

- A döntési és értékelési szempontok legyenek egyértelműek és nyilvánosak.
- A pályázati döntésekhez kapcsolódjon érdemi szakmai indoklás.
- A döntéshozó testületekben megfelelően felkészített szakértők és civil delegáltak vegyenek részt.
- Vak bírálókat.
- Erősödjön a civil kontroll.

- A támogatási rendszer működjön politikai befolyástól függetlenül, szakmai és társadalmi hasznossági szempontok alapján.

J2 – Egyszerűbb adminisztráció, jobb kommunikáció és visszajelzés

- Egyszerűsítsék a pályázati dokumentációt és az elszámolást.
- Rövidüljön az elbírálási és lezárási idő.
- A pályázók kapjanak szakmai visszajelzést és elutasítás esetén indoklást.
- Legyen folyamatosabb és kiszámíthatóbb kommunikáció az ügyintézők és a pályázók között.
- Csökkentett támogatás esetén legyen lehetőség a költségvetés és a vállalt indikátorok arányos módosítására.

J3 – Civil részvétel és a civil szükségletek figyelembevétele

- A civil szervezetek képviselői kapjanak érdemi szerepet a döntéshozó testületekben.
- Erősítsék a regionális és területi szempontokat a forráselosztásban.
- A támogatási rendszer vegye figyelembe a különböző méretű, életkorú és profilú szervezetek eltérő szükségleteit.
- A Civil Információs Centrumok vagy más szervezetek kapjanak nagyobb szerepet a képzésben, tanácsadásban és kapacitásfejlesztésben.
- A döntéshozatalt és a támogatási szolgáltatásokat vigyék közelebb a helyi civil szervezetekhez.

J4 – A pályázati rendszer és a támogatási konstrukciók fejlesztése

- Válasszák külön a működési és a programtámogatásokat.
- Hozzanak létre eltérő pályázati kategóriákat a kis, nagy, kezdő és régebb óta működő szervezetek számára.
- Vizsgálják felül a kollégiumi tématerületeket és a közöttük fennálló átfedéseket.
- Legyenek tematikus, regionális, többéves és eltérő összegű támogatási konstrukciók.
- A támogatások felhasználása legyen rugalmasabb, és igazodjon a szervezetek tényleges működéséhez és költségeihez.
- J5 – Több és kiszámíthatóbb forrás
- Növeljék a NEA teljes forráskeretét és az elérhető támogatási összegeket.
- A működési támogatás fedezhesse a béreket, a rezsit, a könyvelést és az egyéb fenntartási költségeket.
- Legyen lehetőség hosszabb, akár többéves működési támogatásra.
- A támogatási összegek jobban igazodjanak a szervezetek méretéhez és tényleges költségeihez.
- Maradjon meg a kisebb szervezetek számára könnyen hozzáférhető egyszerűsített támogatás, de mellette legyenek nagyobb összegű konstrukciók is.

7. Szakértői interjúk

A kérdőíves adatfelvétel és a regionális fórumok mellett három félig strukturált szakértői interjú készült olyan személyekkel, akik korábban különböző szerepkörökben közvetlen tapasztalatot szereztek a Nemzeti Együttműködési Alap működéséről. Az interjúalanyok között volt korábbi civil delegált, volt és jelenlegi kollégiumi tag, valamint olyan szakértő is, aki az NCA, illetve a NEA kialakításának és működésének több szakaszában is részt vett. Az interjúk célja a támogatási rendszer működésének mélyebb megértése, a döntéshozatali mechanizmusok, a szervezeti működés és a lehetséges fejlesztési irányok feltárása volt.

Az interjúk feldolgozása irányított kvalitatív tartalomelemzéssel történt. Az elemzés kiindulópontját a kutatás korábbi szakaszaiban alkalmazott tematikus keret, valamint az interjúvázlat fő témakörei jelentették. Ugyanakkor az elemzés során nyitottak maradtunk azokra a kérdésekre és értelmezésekre is, amelyek kizárólag a szakértői interjúkban jelentek meg. Az elemzés nem az egyes vélemények gyakoriságának számszerűsítésére irányult, hanem a szakértői álláspontok tartalmi rekonstrukciójára és összehasonlítására.

Az eredményeket tematikus bontásban mutatjuk be. Az egyes témákon belül először ismertetjük az egyes interjúalanyok álláspontját, majd – ahol ezt az adatok lehetővé teszik – röviden összevetjük az eltérő vagy egymást kiegészítő nézőpontokat. Minden tartalmi megállapításnál jelezzük, hogy az melyik interjúban jelent meg, így ez lehetővé teszi annak nyomon követését, hogy egy adott megállapítás kizárólag egy interjúalany nézőpontját tükrözi-e, vagy több szakértőnél is megjelent.

7.1 A NEA céljai és működési logikája

A három szakértői interjú eltérő hangsúlyokkal közelítette meg a NEA céljait és működési logikáját. Az első interjú elsősorban a működési támogatások szerepére és azok hosszabb távú ösztönző hatásaira, a második interjú a rendszer gyakorlati működésére, míg a harmadik az állami civil támogatások alapelveire helyezte a hangsúlyt.

Az első interjúalany a NEA-t alapvetően működési támogatási rendszerként jellemezte. Ezzel kapcsolatban azt a kérdést vetette fel, hogy a rendszer mennyiben ösztönzi a civil szervezeteket saját források – például adománygyűjtés – bevonására, illetve mennyiben eredményezi azt, hogy a szervezetek egyre inkább a NEA támogatásaitól válnak függővé. Véleménye szerint az önkormányzati civil támogatások visszaszorulásával a helyi források jelentős része eltűnt, ezért a szervezetek finanszírozásukban egyre inkább a NEA-ra támaszkodnak. (Interjú 1) A második interjúban a NEA célrendszere önálló témaként kevésbé jelent meg. Az interjúalany elsősorban a pályázati rendszer gyakorlati működéséről beszélt, különösen a pályázatok értékeléséről és a kollégiumok munkájáról. Megítélése szerint a rendszer működését jelentősen befolyásolja a bírálókra jutó pályázatok nagy száma, amely miatt az értékelések szükségszerűen egyszerűsödnek. Ennek következtében a programtámogatások jelentős része a gyakorlatban működési támogatásként funkcionál. (Interjú 2) A harmadik interjúalany ennél alapvetőbb kérdést vetett fel. Álláspontja szerint önmagában nem tekinthető kíváncsinak, hogy az állam általános működési támogatást nyújtson civil szervezeteknek pusztán civil jogállásuk alapján. Véleménye szerint az állami támogatásoknak világosan meghatározott közpolitikai célokhoz

kellene kapcsolódniuk, és elsősorban olyan kezdeményezéseket kellene ösztönözniük, amelyek mérhető társadalmi haszonnal járnak, valamint hozzájárulnak a szervezetek fejlődéséhez és önállóságához. Ennek megfelelően kritikusan értékelte a normatív működési támogatásokat és az egyszerűsített pályázati konstrukciókat is. (Interjú 3)

Az NCA és a NEA összehasonlítása az első és a harmadik interjúban is megjelent, de eltérő hangsúlyokkal. Az első interjúalany szerint az NCA regionális működése és szakmai kollégiumi rendszere jobban érvényesítette a szubszidiaritás elvét, ugyanakkor azt is hangsúlyozta, hogy az NCA működése sem volt problémamentes, és ott is jelen voltak különböző érdekérvényesítési mechanizmusok. (Interjú 1) A harmadik interjúalany szintén utalt arra, hogy az NCA bizonyos elemei kedvezőbbek voltak, ugyanakkor hangsúlyozta, hogy az NCA sem tekinthető problémamentes modellnek. Véleménye szerint a jelenlegi viták nem kizárólag a NEA szervezeti felépítéséről szólnak, hanem arról is, hogy milyen célokat kellene szolgálnia egy állami civil támogatási rendszernek. (Interjú 3)

7.2 Döntéshozatal, civil részvétel és politikai befolyás

A három interjú eltérő nézőpontból közelítette meg a döntéshozatal kérdését. Az első interjúban hangsúlyosan megjelent a civil részvétel és a politikai befolyás kérdése, a második interjú elsősorban a döntéshozatal gyakorlati működésére koncentrált, míg a harmadik interjú a civil részvétel elvi jelentőségét hangsúlyozta.

Az első interjúalany szerint a civil delegáltak megválasztása korábban is feltételezte bizonyos szakmai beágyazottság vagy kapcsolati háló meglétét, ugyanakkor úgy vélte, hogy a választási folyamat jellege az elmúlt években megváltozott. Saját döntését, hogy nem indult újra civil delegáltként, részben azzal indokolta, hogy a folyamatban egyre erőteljesebb politikai befolyást érzékelt. Emellett úgy látta, hogy a Civil Információs Centrumok szerepvállalása a választási folyamatban tovább növelte az állami befolyás lehetőségét. (Interjú 1)

Az első interjúban a döntéshozatali struktúra átalakulása is hangsúlyosan megjelent. Az interjúalany szerint az NCA regionális működése és szakmai kollégiumi rendszere jobban érvényesítette a szubszidiaritás elvét, mert lehetőséget adott a területi sajátosságok figyelembevételére. Ugyanakkor azt is hangsúlyozta, hogy már az NCA időszakában is jelen volt az az elvárás, hogy a civil delegáltak saját választóik érdekeit képviseljék. Megítélése szerint azonban a NEA működésében a delegáltak és a civil szervezetek közötti kapcsolat jelentősen meggyengült, a korábbi rendszeres konzultációk és visszacsatolások nagyrészt megszűntek. (Interjú 1)

A második interjú elsősorban nem a politikai befolyás kérdésére, hanem a döntéshozatal gyakorlati működésére koncentrált. Az interjúalany ismertette a kollégiumok, a Tanács és az adminisztratív háttérintézmény szerepét a pályázatok elbírálásában, valamint a döntések előkészítésének folyamatát. Leírása alapján a döntések több szereplő együttműködésével születnek meg, miközben a kollégiumok munkáját jelentős pályázati mennyiség és korlátozott időkeret jellemzi. (Interjú 2)

A harmadik interjúban a civil részvétel elsősorban elvi kérdésként jelent meg. Az interjúalany szerint egy állami civil támogatási rendszer működésének fontos feltétele, hogy a civil szervezetek érdemi szerepet kapjanak a rendszer alakításában. Ugyanakkor hangsúlyozta, hogy

a civil részvétel önmagában nem elegendő, ha nem társul világos célrendszerrel, átlátható szabályokkal és szakmai elszámoltathatósággal. (Interjú 3)

A politikai befolyás kérdése konkrét személyes tapasztalatként az első interjúban jelent meg. Az interjúalany beszámolt arról, hogy a civil delegálási folyamat idején egy politikai szereplő telefonon próbálta lebeszélni az indulásról. Az interjúban ezt saját tapasztalataként ismertette, amelyet a politikai befolyás erősödésének jeleként értelmezett. (Interjú 1)

7.3 Átláthatóság, szakmaiság és a pályázati rendszer működése

A három interjúban az átláthatóság, a szakmaiság és a pályázati rendszer működése több szempontból is megjelent. Az első és a második interjúban elsősorban a bírálati folyamat gyakorlati működésén, a pályázatok értékelésén és a kollégiumi rendszer sajátosságain volt a hangsúly, míg a harmadik interjúban inkább a támogatási rendszer szakmai logikája és az átláthatóság elvi kérdései jelentek meg.

Az első interjúalany szerint a NEA pályázati rendszere a szervezetek számára alapvetően jól áttekinthető és érthető. Pozitív változásnak tartotta az adminisztráció egyszerűsítését, ugyanakkor úgy vélte, hogy a hárommillió forintig alkalmazott egyszerűsített elszámolás már túlzott könnyítés. Megfogalmazása szerint közpénzek felhasználása esetén a beszámolási rendszerben is szükség van megfelelő átláthatóságra, és problémának tartotta azt a szemléletet, amikor a szervezetek támogatást szeretnének kapni anélkül, hogy részletesen el kellene számolniuk vele. (Interjú 1) Ugyanez az interjúalany úgy látta, hogy a benyújtott pályázatok nagy száma jelentősen korlátozza az egyedi szakmai mérlegelés lehetőségét. Véleménye szerint emiatt a döntések gyakran előre kialakított minták alapján születnek, és a szakmai pályázatok jelentős része valójában működési támogatásként funkcionál. Ugyanakkor pozitív példaként említette a sávos támogatási rendszert, amelyet megfelelő megoldásnak tartott a támogatási összegek differenciálására. (Interjú 1) A második interjúban szintén hangsúlyosan megjelent a pályázatok nagy számából adódó nehézség. Az interjúalany szerint a rendelkezésre álló bírálói kapacitás mellett nehéz minden pályázatot részletesen értékelni, ezért a döntések során gyakran csak általános szempontok alkalmazására van lehetőség. Megjegyezte azt is, hogy a programtámogatások jelentős része a gyakorlatban működési támogatásként jelenik meg. Emellett problémásnak tartotta a kollégiumi struktúrát, különösen a tevékenységi területek besorolását, valamint felvetette a minimum- és maximumtámogatási összegek felülvizsgálatának szükségességét. (Interjú 2)

A harmadik interjúban az átláthatóság kérdése elsősorban a döntések indokolhatóságával kapcsolatban jelent meg. Az interjúalany szerint az értékelési szempontok túl általánosak, ezért sok esetben nehéz egyértelműen megmagyarázni, hogy egy pályázat miért részesült támogatásban, míg egy másik nem. Emellett hangsúlyozta, hogy a támogatási rendszernek nagyobb figyelmet kellene fordítania a szervezetek szakmai referenciáira, a társadalmi hasznosságra és a fejlesztési potenciálra, nem pedig elsősorban a normatív működési támogatásokra. (Interjú 3) Az első és a második interjú egyaránt utalt arra, hogy a pályázatok nagy száma megnehezíti a részletes szakmai értékelést, bár ezt eltérő nézőpontból közelítették meg. Az első interjú inkább a döntések szakmai megalapozottságára és az elszámoltathatóságra helyezte a hangsúlyt, míg a második interjú a bírálók leterheltségét és a kollégiumi rendszer működését emelte ki. (Interjú 1; Interjú 2)

7.4 Program és működési támogatások

A program és a működési támogatások kérdése mindhárom interjúban megjelent, ugyanakkor eltérő hangsúlyokkal. Az első interjúban a működési támogatások szerepén és következményein, a másodikban a támogatási konstrukciók gyakorlati működésén, míg a harmadikban az állami finanszírozás célján és elvein volt inkább a hangsúly.

Az első interjúalany a NEA-t alapvetően működési támogatási rendszerként jellemezte. Felvetette, hogy a működési támogatások milyen hatással vannak a civil szervezetek saját forrásteremtő képességére. Véleménye szerint az önkormányzati civil támogatások visszaszorulásával számos szervezet finanszírozásában megnőtt a NEA szerepe. Ugyanakkor azt is hangsúlyozta, hogy a működési támogatásokra továbbra is szükség van, különösen a kisebb civil szervezetek esetében. *(Interjú 1)*

A második interjúalany szerint a programtámogatások jelentős része a gyakorlatban működési támogatásként jelenik meg. Emellett felvetette a minimum- és maximumtámogatási összegek felülvizsgálatának szükségességét, valamint problémásnak tartotta a kollégiumi rendszer jelenlegi felépítését és egyes tevékenységi területek besorolását. *(Interjú 2)* A harmadik interjúban a finanszírozás kérdése eltérő megközelítésben jelent meg. Az interjúalany szerint önmagában nem kívánatos, hogy az állam általános működési támogatást nyújtson civil szervezeteknek pusztán civil jogállásuk alapján. Álláspontja szerint a támogatásokat világosan meghatározott közpolitikai célokhoz kellene kapcsolni, és elsősorban olyan programokat és fejlesztéseket kellene támogatni, amelyek társadalmi eredményt hoznak, illetve hozzájárulnak a szervezetek fejlődéséhez. Ennek megfelelően kritikusan értékelte a normatív működési támogatásokat és az egyszerűsített pályázati konstrukciókat. *(Interjú 3)*

7.5 Javaslatok

A három interjúban számos fejlesztési javaslat fogalmazódott meg a NEA működésével kapcsolatban. A javaslatok részben a döntéshozatali rendszerre, részben a pályázati konstrukciókra, valamint a finanszírozás céljaira és működésére irányultak.

Az első interjúalany több ponton is a jelenlegi rendszer korrekcióját tartotta szükségesnek. Fontosnak tartotta a regionális szemlélet erősebb érvényesítését, valamint azt, hogy a döntéshozatal ismét közelebb kerüljön a civil szervezetekhez. Emellett támogatta a támogatási összegek differenciálását szolgáló sávós rendszer fenntartását, és úgy vélte, hogy a támogatási döntések során nagyobb súlyt kellene kapnia a szervezetek korábbi működésének és tapasztalatainak. Az adminisztráció egyszerűsítését pozitív változásnak tekintette, ugyanakkor a beszámolási kötelezettség további csökkentését már nem tartotta indokoltnak. *(Interjú 1)* A második interjúban a javaslatok elsősorban a pályázati rendszer működésére vonatkoztak. Az interjúalany szükségesnek tartotta a kollégiumi struktúra felülvizsgálatát, különösen a tevékenységi területek besorolásának átgondolását. Emellett felvetette a minimum- és maximumtámogatási összegek felülvizsgálatát, valamint olyan pályázati rendszer kialakítását, amely jobban illeszkedik a különböző profilú civil szervezetek működéséhez. *(Interjú 2)*

A harmadik interjúban a javaslatok a támogatási rendszer alapelveire irányultak. Az interjúalany szerint az állami támogatásokat világosan meghatározott közpolitikai célokhoz kellene kötni, és elsősorban olyan programokat, fejlesztéseket és kezdeményezéseket kellene támogatni, amelyek kimutatható társadalmi eredményt érnek el. Fontosnak tartotta, hogy a támogatási döntések során nagyobb szerepet kapjanak a szervezetek szakmai referenciái, korábbi teljesítménye és fejlesztési tervei. Álláspontja szerint az állami támogatásoknak hozzá kellene járulniuk ahhoz is, hogy a civil szervezetek később más – például európai uniós vagy magán – forrásokat is sikeresen be tudjanak vonni. *(Interjú 3)* A harmadik interjúban az is megjelent, hogy a normatív működési támogatások helyett nagyobb hangsúlyt kellene kapniuk azoknak a támogatási formáknak, amelyek a szervezetek fejlődését, kapacitásépítését és hosszabb távú működését segítik elő. *(Interjú 3)*

7.6 Az interjúk összegzése

A három szakértői interjú a kérdőíves felmérés és a regionális fórumok eredményeitől eltérő szerepet töltött be: nem a civil szervezetek tapasztalatait, hanem a támogatási rendszer működését jól ismerő, abban aktívan részt vevő szakértők értelmezéseit és javaslatait mutatta be. Az interjúk alapján a NEA működésének megítélése több kérdésben eltérő volt, de kirajzolódtak a NEA főbb problémái és fejlesztési szükségletei.

A három interjú alapján közös elemként jelent meg, hogy indokolt az állami finanszírozás, és így a NEA támogatási elveinek átgondolása (civil szervezetek állami támogatása, normatív, működési versus programtámogatások), a konkrét pályázati döntések szakmai megalapozottságának erősítése (átlátható szakmai bírálat), a NEA felépítésének, struktúrájának kérdése (regionalitás, a kollégiumok, a Tanács szerepe), illetve a pályázati rendszer, konstrukciók felülvizsgálata. (Kollégiumi tematika felülvizsgálata, program támogatások tartalma.)

A problématerkép és a megoldási javaslatok köre tartalmaz átfedéseket azzal, ahogy a civil szervezetek látják a helyzetet. Ugyanakkor érdekes, hogy a „másik oldal”, a döntéshozói oldal képviselői vagy volt képviselői másképpen látnak bizonyos dolgokat: bár az átláthatóság hiánya igen, a politikai befolyás kérdése az interjúkban nem jelent meg olyan erővel problémaként, mint a civil szervezeteknél. Számos kérdés nem világos válaszként, hanem dilemmaként jelent meg: az alap léte (kell-e egyáltalán központi alap vagy állami civil finanszírozás, és ha igen, mi legyen a támogatási koncepció), az általa biztosítandó források (pl. működési támogatás vagy programtámogatás) is inkább elvi kérdésként, szélesebb kontextusban, kevésbé gyakorlatias formában jelentek az interjúkban.

8. Nemzetközi kitekintés

A hazai állami civil alap értékeléséhez, reformjához hasznos a hasonló, térségbeli országok támogatási modelljeinek elemzése. Az alábbiakban a Lengyelországban működő Nemzeti Szabadság Intézet – Civil Társadalom Fejlesztési Központot (NIW-CRSO), valamint a Lettorszáiban évtizedek óta sikeresen működő részvételi és integrációs alaprendszert mutatjuk be.

8.1 Lengyelország: NIW-CRSO

A lengyelországi civil szektor állami finanszírozásának központi szerve jelenleg a Nemzeti Szabadság Intézet – Civil Társadalom Fejlesztési Központ (NIW-CRSO), amely központosított állami végrehajtó ügynökség. Működését a Scsaurszki Tamásnak Michal Braun NIW igazgatóval készített interjúja (2. számú melléklet) és az intézet honlapján⁷ található adatok alapján mutatjuk be.

8.1.1 A centralizált modell közelmúltja: válság, reformok

A kétezres évek elején indította el a lengyel kormány az Állampolgári Kezdeményezések Alapja nevű programot, amelynek célja az önkéntességet, az állampolgári aktivitást és a civil szervezetek fejlesztését előmozdító kezdeményezések finanszírozása volt. Az volt az első, az egész civil társadalom számára elérhető központi program. 2015-ben a Jog és Igazságosság Pártja alakított kormányt és létrehozta Nemzeti Szabadság Intézetet – Civil Társadalom Fejlesztési Központot. A közvetlenül a Miniszterelnöki Hivatal alá tartozó intézet legfontosabb feladata központi támogató programok végrehajtása. A döntést alapvetően pozitívan fogadta a lengyel civil szektor, a problémák akkor jelentkeztek, amikor az akkori lengyel kormány bejelentkezett a Norvég támogatási program megvalósítására. Ellentét alakult ki a két kormány között, mivel a lengyel kormány kontrollálni akarta a forrásokat, Norvégia pedig ezt nem engedte. Ezután a kormány új támogatási programokat hozott létre az intézet keretein belül. Bár a programok jó célt szolgáltak, a megvalósítást komoly szakmai hibák, átláthatatlan folyamatok, bennfentes döntések, és a kormánypárthoz közeli szervezetek támogatása jellemezte, komoly veszteséget okozva ezzel az államnak.

A 2023-ban kormányra került pártok komoly változtatásokat hajtottak végre az intézet munkájában. A munkát irányító tanácsban többséget biztosítottak a civil szervezetek képviselőinek, átlátható működési szabályokat alakítottak ki. A pályázatokat az intézet véletlenszerűen osztja ki a munkára jelentkezett és folyamatosan továbbképzett bírálók, szakértők között, akik szervezetei egyáltalán nem pályázhatnak az intézethez. Amennyiben egy szakértő megszegi az összeférhetetlenségi szabályokat, büntetést kell fizetnie és soha többé nem bírálhat.

⁷ <https://niw.gov.pl/en/>

A legtöbb szervezet két- vagy hároméves támogatásban részesül. A szervezetek mindig egy évre kapnak előre támogatást, majd időközi jelentést kell benyújtaniuk, és csak ennek elfogadása után kapják meg a következő részletet. Ha valami nem egyértelmű a beszámolóban vagy a szervezet új, tapasztalatlan, akkor az intézet munkatársai helyszíni és ellenőrző látogatásokat tesznek, melynek célja inkább a szervezet támogatása, nem az ellenőrzés.

Az intézet jelenleg 10 programot menedzsel, költségvetése körülbelül évi 80–90 millió euró. Michał Braun igazgató szerint a programok végrehajtása így sokkal hatékonyabb, mint ha azok az egyes minisztérium alá tartoznának, mert az intézet a civil társadalommal való együttműködésre szakosodott. Valahol a minisztériumok és a civil szervezetek világa között helyezkednek el, de a legfontosabb, hogy a civil társadalom felügyeli az intézet munkáját.

A lengyel kormány úgy véli, hogy a civil társadalom védi a demokráciát és a demokráciáért küzd. Még olyan watchdog kampányokat is finanszíroznak, amelyek a kormányt ellenőrzik. A lengyel kormány nemzetbiztonsági okokból is támogatja a civil társadalmat, mert a civil szervezetek voltak az elsők az ukrán határon, amikor Ukrajnát megtámadta Oroszország és érkeztek a menekültek. Akkor is ők voltak az elsők, akik segítséget nyújtottak, amikor tavaly szörnyű árvizek voltak az országban.

Michał Braun igazgató véleménye az, hogy a civil szervezeteknek nyújtott központi kormányzati finanszírozás a kormány egyik eszköze a civil társadalom építéséhez. A helyi önkormányzatok is ezt teszik, de az országos, rendszerszintű beavatkozások kiegészítik a helyi finanszírozást, pl. az intézet olyan innovációkat és kezdeményezéseket is támogathat, amelyek kívül esnek a helyi önkormányzatok feladatkörén. Az is nagyon fontos cél, hogy a forrásokkal való éveken át tartó visszaélés után újraépítse a kormányzati finanszírozásba vetett bizalmat az egész civil szektorban.

Ahogy Braun igazgató fogalmaz: *“Érdemes fenntartani egy ilyen intézményt, feltéve, hogy a civil társadalommal közösen alakítjuk ki, bevonjuk a civil szervezeteket a folyamatba, és döntéshozói szerepet biztosítunk számukra a mechanizmusok működtetésében.”*

8.1.2 Az intézet működése

A jelenlegi működést tekintve az intézet munkája néhány dedikált országos programra épül. A PROO (Civil Szervezetek Fejlesztési Programja): Intézményi és stratégiai fejlesztésre, belső infrastruktúrára és misszióalapú működésre fókuszál. Többéves támogatást nyújt önrész nélkül, eredményalapú elszámolással. A NEWCIF / FIO (Új Polgári Kezdeményezések Alapja) Projektalapú állami támogatások rendszere, külön prioritást ad a mikro kezdeményezéseknek, amelyek a kisebb helyi szervezeteket és informális csoportokat segítik. A további programok az önkéntességet (Szolidaritási Testület), a cserkészetet és a népfőiskolai mozgalmat célozzák.

A működés operatív és technikai háttere a következő. A Pályázati Generátor (Generator Ofert): egységes online platform, mely a pályázatok benyújtásától a végső elszámolásig segíti a lebonyolítást. A pályázatokat külső szakértők bírálják pontrendszer alapján, bizonyos szakaszokban a kettős vak értékelés elvét követve. A projekteket időszakos beszámolók és támogató jellegű helyszíni ellenőrzések kísérik, de szigorú szankciók és visszafizetési kötelezettség érvényesül bármiféle visszaélés esetén.

8.2 Lettország (SIF): Az integrációs alapok partnerségi modellje és a társadalmi kohézió

Lettországban a civil szféra és a társadalmi kohézió finanszírozása a 2001-ben alapított Társadalmi Integrációs Alapon (Sabiedrības integrācijas fonds, SIF) keresztül valósul meg. A SIF egy olyan kormányzati felügyelet alatt álló, de civil részvételen alapuló állami alapítvány, amely a társadalmi kohézió, az etnikai kisebbségek, a családok, a diaszpóra és a civil szervezetek megerősítését végzi. A bemutatást az alap honlapján⁸ található adatok, és az NGA Alap Stratégia⁹ elemzése alapján végeztük.

8.2.1 A SIF Council (Tanács) paritásos struktúrája:

A SIF legfőbb döntéshozó szerve a Tanács, amely jogszabályilag garantálja az állami és a civil szféra egyenrangú partnerségét. A Tanács összetétele az alábbiak szerint alakul:

- Öt szakminiszter: a kultúráért felelős miniszter, az intelligens közigazgatásért és regionális fejlesztésért felelős miniszter, az igazságügyi miniszter, a jóléti miniszter, valamint az oktatási és tudományos miniszter.
- A lett miniszterelnök egy kijelölt képviselője, aki egyben a Tanács elnöki tisztségét is betölti.
- Négy elismert civil, nem kormányzati szervezet delegáltja, akiket a Minisztertanács által rögzített objektív kritériumok alapján, hároméves ciklusra választanak ki. Jelenleg a civil szférát a Médiaetikai Tanács képviselője (de jure a Tanács elnökhelyettese), a Kortárs Kulturális Civil Szervezetek Szövetségének delegáltja, a német kulturális egyesület képviselője, valamint a lett Szociális Vállalkozások Szövetségének delegáltja képviseli.

A SIF operatív feladatait ellátó Titkárságot az ügyvezető igazgató vezeti. Különösen fontos demokratikus vívmány, hogy 2020. január 1-jétől a SIF Tanácsában helyet foglaló civil delegáltak tiszteletdíjat kapnak a megbeszéléseken végzett munkájukért, elismerve a civil kontroll szakmai értékét.

8.2.2 Stratégiai finanszírozás és civil kapacitásépítés

A lett SIF működésének alapja a hosszú távú stratégiai tervezés. A SIF Tanácsa által jóváhagyott 2026–2028-as NGO Alap Stratégia közvetlenül a civil szervezetek kapacitásnövelésére, az állampolgári részvétel fokozására és az érdekérvényesítő tevékenység megerősítésére fókuszál, előírva, hogy a támogatott projektek több mint 85%-ának közvetlenül

⁸ <https://www.sif.gov.lv/en>

⁹ <https://nvo.lv/en/latvian-ngo-fund-strategy-2026-2028-strengthening-civil-society-engagement-and-advocacy/>

az érdekérvényesítést és társadalmi részvételi funkciókat kell szolgálnia. A stratégia megvalósításához a SIF legalább 5 millió eurós éves költségvetést tart szükségesnek.

A SIF emellett kiemelt szerepet játszik a külföldi és európai alapok civil elosztásában. Az EGT és Norvég Alapok NGO Alap programjából korábban több mint 10,3 millió eurót osztott szét a lett civil szférában. A SIF szakmai támogatásával a helyi civil szövetség és a Vidéki Fórum elindította a 8,4 millió eurós keretösszegű új Civil Társadalmi Alapot (Civil Society Fund), amely projektalapú és intézményi támogatást nyújt a demokráciát, az információs integritást és az emberi jogokat védő civil szervezeteknek önrész-kötelezettség nélkül.

A SIF emellett rugalmasan reagál a társadalmi krízisekre is: az ukrajnai háború kitörése óta a lett állam a SIF-en keresztül koordinálja a menekültek integrációját, melynek keretében két év alatt 166 civil projektet támogattak összesen 4,8 millió euró értékben, biztosítva a nyelvi képzéseket, a kulturális orientációt és a szociális mentorálást.

8.3 Magyarországon mérlegelhető szakpolitikai megoldások

A két modell erősségei és működési tapasztalatai alapján az alábbi, Magyarországra is releváns javaslatok fogalmazhatók meg:

- Stabilitást adó finanszírozás.
- A projektalapú működés helyett a hosszú távú fenntarthatóság támogatása.
- Többéves működési támogatás: A PROO mintájára 24–36 hónapos, belső fejlesztésre és alaptevékenységre fordítható források biztosítása.
- Önrészmentesség és eredményalapú elszámolás: A számlalapú bürokrácia csökkentése a szakmai eredmények mérése mellett.
- Normatív támogatás: Egyszerűsített működési támogatás a legkisebb helyi szervezetek túlélése érdekében.
- Digitalizáció és adminisztratív egyszerűsítés
- Költségátalány-alapú elszámolás: Kis összegű támogatásoknál a tételes számlabemutató kiváltása.
- Egységes online platform: A lengyel Pályázati Generátor mintájára egyetlen, átlátható digitális felület kialakítása.
- Re-granting lehetőség mikro kezdeményezések támogatására, mely lehetőséget biztosít a be nem jegyzett, alulról szerveződő helyi közösségek és informális csoportok támogatására.
- Garanciák a szakmai függetlenségre.
- Civil többségű döntéshozó testületek: A forráselosztás függetlenítése a politikai és minisztériumi irányítástól.
- Átlátható bírálati rendszer: Képzett szakértők bevonása, konszenzusos és részrehajlásmentes értékelési gyakorlattal.
- Új szemléletű, támogató monitoring: A helyszíni látogatások során a projektmegvalósítás segítése a büntető jelleg helyett.
- Társadalmi hatásvizsgálat: A pénzügyi elszámolás mellett a közösségi változások mérése.

9. Összegzés

A felmérés azt vizsgálta, hogy a civil szervezetek és a rendszer működését ismerő szakértők milyen tapasztalatokat, problémákat és fejlesztési igényeket fogalmaznak meg a Nemzeti Együttműködési Alappal kapcsolatban. A vizsgálat öt egymást kiegészítő adatforrásra épült: a szakirodalom és a nyilvánosan elérhető dokumentumok elemzésére, egy országos kérdőíves felmérésre, hét regionális civil fórumra, három szakértői interjúra, és nemzetközi esettanulmányokra. A különböző adatforrások nem ugyanazt a kérdést vizsgálták más módszerrel, hanem egymást kiegészítő nézőpontból járultak hozzá a támogatási rendszer értelmezéséhez.

A felmérés nem arra vállalkozott, hogy a NEA működésének jogi vagy szakpolitikai minősítését adja, hanem arra, hogy rendszerezett módon bemutassa a civil szervezetek és a rendszer működését ismerő szakértők tapasztalatait és véleményét. A különböző adatforrások együttes alkalmazása lehetővé tette, hogy a vizsgálat ne csupán azonosítsa a legfontosabb problémákat, hanem azok gyakorlati hátterét is feltárja. A kutatás egyik legfontosabb eredménye éppen az, hogy a különböző módszerekkel gyűjtött adatok számos ponton egymást erősítették, míg más kérdésekben rámutattak a civil szektoron belüli és a szakértői értelmezések közötti különbségekre.

A szakirodalmi áttekintés alapján megállapítható, hogy a NEA működéséről viszonylag kevés empirikus kutatás áll rendelkezésre. A korábbi munkák elsősorban a jogi és intézményi keretekre, valamint a Nemzeti Civil Alapprogram és a Nemzeti Együttműködési Alap közötti szerkezeti különbségekre koncentrálnak, míg a civil szervezetek tapasztalatait feltáró vizsgálatok ritkák. A jelen felmérés ezért ilyen értelemben hiánypótló: olyan empirikus adatokkal egészíti ki a rendelkezésre álló ismereteket, amelyek közvetlenül a támogatási rendszer használatától és működését ismerő szakértőktől származnak.

A kérdőíves felmérés részletes képet adott a civil szervezetek tapasztalatairól, és széles körűen felmérte javaslataikat, szükségleteiket. A válaszok alapján egyértelműen kirajzolódtak azok a területek, amelyeket a NEA működésében a szervezetek problémásnak látnak, valamint azok a fejlesztési irányok is, amelyeket egy jól működő, központi alappal szemben megfogalmaztak. Ezeket a problématerületeket, javaslati irányokat igazolták a regionális fórumok eredményei, de arra is rávilágítottak, hogy a problémák mögött eltérő helyi tapasztalatok, szervezeti adottságok és értelmezések húzódnak meg. A fórumok ezért nem egyszerűen igazolták vagy megerősítették a kérdőíves eredményeket, hanem gyakorlati példákkal, konkrét esetekkel és különböző nézőpontokkal árnyalták azokat.

A szakértői interjúk újabb dimenzióval egészítették ki a vizsgálatot. Míg a kérdőív és a fórumok elsősorban a támogatási rendszer felhasználóinak tapasztalatait mutatták be, addig az interjúk a döntéshozó oldal, a rendszer működését belülről ismerő szakemberek értelmezéseit jelenítették meg, tovább árnyalva a képet. Az interjúalanyok több kérdésben eltérő álláspontot képviseltek, ugyanakkor számos olyan problémát, fejlesztési irányt azonosítottak, amelyek összhangban álltak a civil szervezetek tapasztalataival. Természetesen szerepükből adódóan lényeges kérdésekben másként látták, értelmezték a helyzetet, nem jelent meg olyan élesen problémaként a politikai befolyás kérdése, és a fejlesztési irányokat is inkább dilemmákként fogalmazták meg. A nemzetközi példák arra voltak hasznosak, hogy bemutassák, a hasonló típusú problémákra máshol milyen megoldások születtek.

Az adatforrások együttes elemzése alapján 3 fő megállapítás fogalmazható meg:

- Bár az eredmények nem tekinthetők statisztikai értelemben reprezentatívnak a teljes magyarországi civil szektorra nézve, a kérdőíves felmérésre válaszadók nagy száma, és a fórumokon résztvevők szervezeti sokszínűsége, földrajzi, tevékenységi és méret szerinti változatossága miatt az eredmények hasznos jelzéseket adnak a magyarországi civil szervezetek NEA-val kapcsolatos tapasztalatairól és véleményéről. Az interjúk és a nemzetközi példák árnyalták a képet, így az adatok sokszínűsége segít abban, hogy meghatározzuk a fő problématerületeket, és a NEA fejlesztésére, átalakítására vonatkozó fő javaslati irányokat.
- A kérdőíves felmérésből egyértelműen kirajzolódott, hogy a civil szervezetek elsősorban a NEA működésének átláthatóságát, a civil szükségletek figyelembevételének hiányát, valamint a politikai befolyást látják problémásnak, ugyanakkor a NEA vagy egy hasonló állami alap létét szükségesnek látják, és elégedettek a NEA által használt támogatási formákkal, de finomításukat, pontosításukat, a civil szervezetek tulajdonságaihoz, adottságaihoz, szükségleteihez igazításukat szükségesnek látják. Ezt az értékelést, problématerképét a fórumokon elhangzott hozzászólások is alátámasztották.
- A kérdőíves felmérés alapján a NEA jövőbeni működésével kapcsolatban is világos képet kapunk. A szervezetek átlátható, politikai befolyástól mentes, szakmai alapon, biztos forrásból működő állami alapot szeretnének, amelyhez civil szervezetek (egyesületek és alapítványok) fordulhatnak, amely működési és programtámogatásokat is nyújt, amelynek működése egyszerű, amely a támogatási formák és célok kialakításakor figyelembe veszi a civil szervezetek szükségleteit és amely a jelenleginél bővebb, kiszámíthatóbb, tervezhetőbb finanszírozást biztosít. Ezt a képet a fórumokon elhangzott hozzászólások alátámasztották, és fontos részletekkel, konkrét példákkal, javaslatokkal gazdagították.

A fentiek alapján, a felmérés összegzéseként elmondhatjuk, hogy tudjuk azt, a felmérésben részt vett szervezetek a NEA működésében milyen problémákat látnak, tudjuk a felmérésből azt is, milyen fejlesztési irányokat javasolnak, és hogy milyen jövőbeni alapot szeretnének. Az ehhez szükséges lépések, intézkedések kérdése nem ennyire egyértelmű, számos ötlet, konkrét, sokszor egymással ellentétes javaslat merült fel a szervezetek és az interjúalanyok oldaláról. A konkrét javaslatcsomag kidolgozásához, a NEA átalakításához, a jövőbeni alap struktúrájának, működési elveinek és módjának, pályázati rendszerének kialakításához tehát széles körű javaslatcsomag áll rendelkezésünkre (különösen, ha a külföldi gyakorlatokat és az interjúkban felmerült ötleteket is figyelembe vesszük), és ez jó alapot adhat arra, hogy azokból konkrét átalakítási koncepciót dolgozzanak ki az őszi közösségi gyűlésen résztvevő civil szervezetek.

A fentieket demonstrálva, a fő problémákat, a jövőbeni alap elvárt működését, és a cél eléréséhez kapcsolódó konkrét ötletek táblázatos formában való megjelenítésével zárjuk a jelentést. Még egyszer hangsúlyozni szeretnénk, hogy csak a problémákat, javaslati irányokat, területeket támasztják alá a felmérés adatai, az ötletek felsorolásszerűek, nem képviselik a kérdőíves felmérésben vagy a fórumokon résztvevők többségének véleményét, csak ötletbörzéként, lehetséges javaslatként, illusztrációként értelmezhetők.

A NEA fő problématerületei, a jövőbeni központi állami alap elvárt működése és az ehhez vezető lehetséges konkrét lépések, intézkedések

Probléma	Jövőbeni alap elvárt működése	Lehetséges konkrét lépések
Politikai befolyás érzékelése Nem átlátható működés és döntéshozatal	Átlátható, politikai befolyástól mentes	Civil delegáltak számának növelése a döntéshozó testületekben; szigorú összeférhetlenségi szabályok; nyilvános, előre lefektetett értékelési szempontok; kettős „vak” bírálat; tematikus (szakterülethez értő) bírálók; országos és regionális szintű döntéshozatali testületek létrehozása; a pályázati döntések a nyertesek és az elért pontszámok nyilvánosságra hozatala; támogatások ellenőrzése; éves beszámoló, rendszeres független értékelés.
Civil szervezetek szükségleteinek figyelembevétele	A támogatási formák és célok kialakításakor figyelembe veszi a civil szervezetek szükségleteit	Szükségletfelmérés a civil szektorban, és ennek figyelembevételével új támogatási területek kialakítása; civil szervezetek sajátosságai, tulajdonságai, szükségleteit alapján kialakított pályázati kategóriák, paritásos döntéshozó testületek (minisztériumi és választott civil delegáltak 50-50%-os aránya); személyes tisztázó kérdések és interjúk lehetősége, kétoldalú kommunikáció lehetőségének biztosítása; segítő jellegű helyszíni látogatások; civil kontroll biztosítása.
Pályázati rendszer tartalmi és adminisztratív problémái	Biztos forrásból működő, működési és program támogatásokat is nyújtó, nem bürokratikus, a jelenleginél bővebb, tervezhető finanszírozást biztosít	Kollégiumi tématerületek felülvizsgálata, újak kialakítása; szakmai visszajelzés, elutasítás esetén indoklás; szakmai konzultációs lehetőség szervezet méretétől függő különböző pályázati kategóriák; sávós támogatások (mikro, normatív működési, többéves kapacitásfejlesztési források); több évre szóló, kiszámítható működési támogatások bevezetése; digitalizált, reszponzív pályázati felületek; csökkentett támogatás esetén a projektben vállalt szakmai indikátorok arányos csökkentésének lehetősége; kis értékű támogatások esetén tételes számlaelszámolás helyett egyszerűsített nyilatkozattétel.

Felhasznált források

368/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet az államháztartásról szóló törvény végrehajtásáról, különösen a 187. § egyszerűsített elszámolásokra vonatkozó rendelkezései és kapcsolódó módosításai.

Átlátszó. (2014. június 6.). 20 millió forint párt pénz, 290 millió forint magánadomány a kormány civiljeinek. <https://atlatszo.hu/kozpenz/2014/06/06/20-millio-forint-partpenz-290-millio-forint-maganadomany-a-kormany-civiljeinek/>

Átlátszó. (2024. május 10.). Három forrásból is folyik a közpénz a fideszes jelölteknek kampányoló civileknek. <https://atlatszo.hu/orszagszerte/2024/05/10/harom-forrasbol-is-folyik-a-kozpenz-a-fideszes-jelolteknek-kampanyolo-civileknek/page/52/>

Átlátszó. (2024. június 6.). Videó: sok kis CÖF – civilruhas választási Fidesz-kampány állami pénzből. <https://atlatszo.hu/kozpenz/2024/06/06/video-sok-kis-cof-civilruhas-valasztasi-fidesz-kampany-allami-penzbol/>

Átlátszó. (2025. július 15.). A Fidesz pártalapítványa idén 80 millió forintot adott a CÖF-nek. <https://atlatszo.hu/kozpenz/2025/07/15/a-fidesz-partalapitvanya-iden-80-millio-forintot-adott-a-cof-nek/>

Átlátszó. (2026. január 19.). Fidesz–KDNP-közeli szervezetek tarolnak a Nemzeti Együttműködési Alap pályázatain. <https://atlatszo.hu/adat/2026/01/19/fidesz-kdnp-kozeli-szervezetek-tarolnak-a-nemzeti-egyuttmukodesi-alap-palyazatain/>

Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. (é. n.). Hivatalos tájékoztatók és beszámolók. <https://bgazrt.hu/magunkrol/>

Civil Információs Portál. (é. n.). A Miniszterelnökség civil és társadalmi kapcsolatokért felelős helyettes államtitkárságának hivatalos tájékoztatói; a Nemzeti Együttműködési Alap Tanácsának elvi határozatait, beszámolóit, ülési emlékeztetőit és eljárási szabályzatait. <https://civil.info.hu/kezdolap/bemutakozas/index.html>

Kákai, L. (2013). Nemzeti Civil Alapprogram és Nemzeti Együttműködési Alap: Hasonlóságok és különbségek a régi és az új támogatási alapok között. Civil Szemle, 10(3), 45–71.

Latvian Civic Alliance. (2026). Latvia's NGO Fund Strategy 2026–2028: Strengthening civil society engagement and advocacy. <https://nvo.lv/en/latvias-ngo-fund-strategy-2026-2028-strengthening-civil-society-engagement-and-advocacy/>

Megyei civil fórumok emlékeztetői és összefoglaló dokumentumai. (Kézírtos kutatási dokumentumok.)

Nagy, Á. (2014). A Nemzeti Civil Alapprogram és a Nemzeti Együttműködési Alap összehasonlító elemzése. Civil Szemle, 11(3), 47–68.

National Freedom Institute – Centre for Civil Society Development. (é. n.). Hivatalos honlap. <https://niw.gov.pl/en/>

Sabiedrības integrācijas fonds. (é. n.). Hivatalos szervezeti és működési dokumentumok, különös tekintettel a SIF Council összetételére. <https://www.sif.gov.lv/en>

Scsaurszki, T. (2026). Interjú Michał Braunnal, a National Freedom Institute igazgatójával. Kézirat.

Szabados, G. N., Bácsné Bába, É., Orbán, S. G., Bács, Z., Helmeczi, A., Szabados, K., Ráthonyi, G. G., & Balogh, R. (2024). A Nemzeti Együttműködési Alap (NEA) és előzményének támogatási rendszere – különös tekintettel a sportcivilek támogatására. *Acta Medicinæ et Sociologica*, 15(38), 129–153. <https://doi.org/10.19055/ams.2024.05/28/7>

Melléletek

Fórumok – 1. számú melléklet

Eger

Az egri fórumon tíz fő vett részt, egy résztvevő kivételével valamennyien többször pályáztak a NEA-hoz, többen évek óta, és több alkalommal támogatást is nyertek. Az átláthatóság, a döntéshozatal és a politikai befolyás kérdésköre (P1) erőteljesen jelent meg a fórumon. A résztvevők kiszámíthatatlannak tartották a rendszert, mert tapasztalataik alapján nem tudták megállapítani, hogy egy szervezet miért, mikor és mekkora támogatást nyer. Többen külön is jelezték, hogy az elbírálási kritériumok és a döntési szempontok nem világosak. A fórumon politikai befolyásra és előre meghatározott támogatotti körökre vonatkozó állítások is elhangzottak. Egy résztvevő arról számolt be, hogy hallomása szerint egy miniszteri megbízott konkrét szervezeti listával érkezett a döntéshozatalra. Egy másik résztvevő olyan szervezeti kört említett, amelynek tagjai rendszeresen nyernek. A fórum későbbi szakaszában további, politikai kapcsolatokra és visszaélésekre vonatkozó történetek is elhangzottak. A civil részvétel és a civil szükségletek kérdésköre (P2) elsősorban az elektorállítás iránti érdektelenség kapcsán jelent meg. Egy, a folyamatot közelről ismerő résztvevő szerint a több száz helyi civil szervezet közül mindössze két jelölt regisztrált, és közülük is csak egy vett részt a folyamatban. A pályázati rendszer hiányosságai (P3) kapcsán kettős kép rajzolódott ki. Az egyszerűsített pályázatot kevésbé bürokratikusnak, kis ráfordítással elkészíthetőnek és rugalmasan felhasználhatónak tartották. Ugyanakkor problémaként említették, hogy a pályázatok lezárása gyakran évekig tart. A forrásokkal kapcsolatban (P4) a résztvevők eltérő nagyságú támogatásokról számoltak be. Többen a 400 ezer forintos egyszerűsített támogatást nyerték el rendszeresen, néhány szervezet ugyanakkor ennél jóval nagyobb összegű támogatásban is részesült. A fórum résztvevőinek többsége az egyszerűsített támogatással elégedett volt, elsősorban az alacsony adminisztrációs terhek miatt.

Az átlátható, politikamentes és szakmai működéshez kapcsolódó javaslatok (J1) között a civil kontroll és a törvényes ellenőrzés erősítése jelent meg. Az adminisztráció, kommunikáció és visszajelzés kategóriájában (J2) nem fogalmazódott meg önálló fejlesztési javaslat. A résztvevők az egyszerűsített rendszert alapvetően kevésbé bürokratikusnak tartották, ugyanakkor a pályázatok több évig tartó lezárását zavaró tényezőként említették. A civil részvétel és szükségletek kategóriájában (J3) a civil kontroll erősítésére vonatkozó javaslat sorolható ide. A pályázati rendszer fejlesztésével kapcsolatban (J4) három konkrét javaslat szerepelt. A résztvevők tematikus kiírásokat javasoltak, felvetették a pályázó szervezetek költségvetési plafonjának emelését, továbbá azt, hogy a NEA ne kizárólag a számlákat ellenőrizze, hanem az elvégzett munkát is vegye figyelembe. A források kérdésében (J5) a 400 ezer forintos egyszerűsített támogatás összegének, valamint a pályázó szervezetek költségvetési plafonjának emelése jelent meg.

Debrecen

A debreceni fórumon az átláthatóság, döntéshozatal és politikai befolyás kérdéskörében (P1) a döntések átláthatatlansága és az ebből fakadó bizalomhiány merült fel. A résztvevők a rendszert kiszámíthatatlannak tartották, és úgy érzékelték, hogy a döntések nem minden esetben szakmai alapon születnek, egyes szervezetek pedig eleve hátrányosabb helyzetben lehetnek. Több hozzászólásban megjelent az a vélekedés is, hogy a kapcsolati tőke vagy a politikai kötődés befolyásolhatja a támogatások elnyerését. A bizalomvesztés következtében voltak olyan szervezetek, amelyek már nem számítottak sikeres pályázatra, illetve felhagytak a pályázással. A civil részvétel és a civil szükségletek kérdése (P2) nem jelent meg önálló problémakörként. Ugyanakkor több javaslat is a civil szereplők erősebb bevonására, a szakmai fórumokra és a rendszeres visszajelzésre irányult. A pályázati rendszer működésével kapcsolatban (P3) több gyakorlati probléma is felmerült. A pályázatírást költségesnek és bonyolultnak, az adminisztrációt nem ügyfélbarátnak tartották, és problémaként említették az ügyintézők nehéz elérhetőségét. Konkrét nehézségként jelent meg a közjegyzői díjak növekedése és a három árajánlat benyújtásának kötelezettsége. Pozitív ellenpéldaként ugyanakkor az egyszerűsített konstrukciókat működőképesnek ítélték. A támogatási struktúra problémái között szerepelt, hogy a szervezetek gyakran kevesebb pénzt kapnak az igényeltnél, illetve sok esetben csak kisebb, egyszerűsített pályázatok érhetők el. A bérköltségek és a tárgyi eszközök finanszírozása nehézséget jelent, és az egyszázalékos felajánlások korlátai is megjelentek. A régebbi programok, például az NCA, pozitívabb megítélést kaptak; egyes konstrukcióikat egyszerűbbnek és kiszámíthatóbbnak tartották. A forráshiány (P4) a debreceni fórum meghatározó témája volt. A résztvevők jelentős forráscsökkenésről számoltak be 2023 után, és nagyon alacsony sikerességi arányokat említettek. Több szervezet minden évben pályázott, de már nem számított sikerre, mások pedig felhagytak a pályázással. Kiemelt problémaként jelent meg a bérköltségek finanszírozása, a munkatársak megtartása, a tartalékképzés hiánya és a munkahelyteremtés nehézsége. Több szervezet úgy jellemezte helyzetét, hogy „napról napra él”, miközben civil feladatok gyakran állami feladatokat pótolnak bizonytalan finanszírozás mellett.

Az átlátható, politikamentes és szakmai működéshez kapcsolódó javaslatok (J1) között szakértői döntőbizottságok, civil szereplők bevonása, több visszajelzés, szakmai fórumok és méltányossági lehetőségek szerepeltek. A résztvevők pártpolitikától mentes működést, a korrupció csökkentését és a pályázók, illetve a kiíró közötti bizalom erősítését javasolták. Felmerült az is, hogy a támogatásból ne lehessen pártpolitikai rendezvényt megvalósítani. Az ellenőrzéssel kapcsolatban egyszerű, de működő kontrollt, a visszaélések megelőzését, valamint a bizalom és az ellenőrzés közötti egyensúlyt tartották kívánatosnak. Az adminisztráció egyszerűsítésére (J2) vonatkozó javaslatok között kevesebb adminisztráció, egyszerűbb és standardizáltabb pályázati dokumentáció, valamint gyorsabb elbírálás szerepelt. A fórumon folyamatosan nyitott pályázatokat, kiszámítható rendszert és gyorsabb átfutási időt is javasoltak. A civil részvétel és szükségletek kategóriájában (J3) civil szereplők bevonása, több visszajelzés és szakmai fórumok jelentek meg. A pályázati rendszer fejlesztésére (J4) vonatkozó javaslatok jelentős része működésközpontú támogatási rendszer kialakítására irányult. A résztvevők szerint a támogatást teljes egészében működésre is fel lehessen használni, beleértve a működési és kommunikációs költségeket, a más civil szervezeteknek nyújtott szolgáltatásokat, a nagyobb értékű eszközöket, a Facebook-hirdetést és a weboldal költségeit. A javaslatok között differenciált pályázati rendszer is szerepelt, külön kategóriákkal

a kis és nagy, eltérő életkorú, illetve különböző témákban működő szervezetek számára, valamint külön pályázati összegravokkal. Felmerült a szabadabb pénzfelhasználás, a tárgyi eszközök beszerzésének támogatása és a kisebb összegeknél egyszerűbb ellenőrzés lehetősége is. Egy fokozatos rendszer gondolata szintén megjelent, amelyben a szervezet először egyszerűsített támogatással kezdene, majd később nagyobb pályázatra léphetne tovább. A források kérdésében (J5) a működési támogatás erősítése, a kiszámítható rendszer, a folyamatosan nyitott pályázatok és a gyorsabb átfutási idő jelent meg. A támogatásoknak nemcsak projekteket, hanem a szervezetek alaptevékenységét, működési költségeit, kommunikációját és eszközbeszerzését is finanszírozniuk kellene.

Miskolc

A miskolci fórumon tíz fő vett részt, 8–12 szervezet képviselésében. Ezen a fórumon is megjelent az átláthatóság, a döntéshozatal és a politikai befolyás kérdésköre (P1). A résztvevők szerint a támogatási döntéseket befolyásolhatják politikai és személyes kapcsolatok, a kollégiumi tagság földrajzi kötődése, valamint a lobbizás. Többen konkrét példákat is említettek politikai kapcsolatokkal összefüggő nyereségről és visszaosztásról. A döntési rendszerrel kapcsolatos kritikákhoz az ellenőrző szervek szakmai felkészültségének és politikai motiváltságának megkérdőjelezése is társult. Nagyon erősen megjelent az általános bizalomvesztés, valamint az a tapasztalat, hogy egyes szervezetek az ellenőrzéseket politikai nyomásként érzékelik, és emiatt inkább elzárkóznak a NEA-tól. A lobbizás megítélése nem volt teljesen egységes. Volt, aki kevésbé tartotta problémásnak az országgyűlési képviselőnél vagy kollégiumi tagnál történő lobbizást, a többség azonban elzárkózott ettől. Többen úgy látták, hogy a lobbizás leköteleződéshez vezethet, és sértheti a szervezet iránti bizalmat. A civil részvétel és a civil szükségletek figyelmen kívül hagyása (P2) kérdése elsősorban a kollégiumi rendszer területi összetétele kapcsán merült fel. A résztvevők problémának látták, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye gyengén képviselt, miközben a kollégiumi tagok földrajzi kötődése befolyásolhatja a források elosztását. Felmerült az is, hogy civil döntéshozók saját hálózatuk, kapcsolataik vagy szűkebb szakmai területük felé is torzíthatnak. A pályázati rendszer hiányosságai (P3) kapcsán több tartalmi és szerkezeti probléma is megjelent. A résztvevők kaotikusnak tartották, hogy milyen témák tartoznak az egyes kollégiumokhoz, és felmerült, hogy több kollégiumra vagy a KSH tevékenységi listájának újragondolására lenne szükség. Azt is vizsgálni kellene, hogy a szervezetek tényleges tevékenységük alapján valóban a megfelelő kollégiumhoz tartoznak-e. Problémaként jelent meg továbbá a pályázati szerepe, amelyet a lehető legkisebbre csökkentenének. Felmerült a szervezetek múltbeli tevékenységének és jövőbeli terveinek együttes értékelése, továbbá a támogatási összegek bevétel szerinti differenciálása. A bevételi adatok használatával kapcsolatban ugyanakkor arra is felhívták a figyelmet, hogy a kisebb szervezeteknek is lehetnek jelentős fix költségeik, a kimutatott bevétel pedig torzíthat, ha a szervezet több évre kap támogatást, partnerek pénzét kezeli vagy forrásokat oszt tovább. A forrásokkal kapcsolatban (P4) a résztvevők azt mondták, hogy 8–10 évvel korábban még több sikeres pályázatuk volt, míg az elmúlt 4–5 évben több szervezet sikeressége nagyon alacsony vagy nulla volt. A kisebb szervezetek gyakran a 400 ezer forintot egyszerűsített támogatásra pályáznak, ami jelentős részt köt le a forrásokból. A finanszírozási problémák kapcsán azt is hangsúlyozták, hogy a NEA forrása alacsony, és az adóintézkedések következtében tovább csökken.

A javaslatok közül az átlátható, politikamentes és független működés (J1) kérdéskörében a résztvevők szerint a bizalom helyreállítására és a rendszer minél nagyobb átláthatóságára kellene összpontosítani. Felmerült a döntéshozók felelősségre vonhatósága és visszahívhatósága, a projektek anonim vagy „vak” értékelése, valamint a pályázat és a szervezeti referenciák különválasztott bírálata. Többen pozitívan viszonyultak ahhoz is, hogy a kiválasztásban a sorsolásnak nagyobb szerepe legyen, mert ezt több más megoldásnál igazságosabbnak tartották. Az egyszerűbb adminisztráció, jobb kommunikáció és visszajelzés (J2) kapcsán megjelent a pályázók és az értékelők közötti közvetlenebb kommunikáció igénye. A résztvevők szerint hasznos lenne, ha az értékelők visszakerdezhetnének, illetve, ha interjúk vagy személyes események keretében a szervezetek bemutatnák tevékenységüket és projektjeiket. A javaslat konkrét kivitelezése és erőforrásigénye ugyanakkor több kérdést is felvetett. A civil részvétel és szükségletek kérdése (J3) úgy jelent meg a fórumon, hogy a résztvevők a földrajzi diverzitás erősebb érvényesítését javasolták a kollégiumok összetételében. Ugyanakkor azt is hangsúlyozták, hogy civil szereplők is torzíthatnak saját hálózatuk vagy szűkebb szakmai fókuszuk felé. A pályázati rendszer fejlesztésével kapcsolatban (J4) több konkrét javaslat is megfogalmazódott. A résztvevők különválasztanák a működési és programtámogatásokat, a működési támogatást akár két-három évre biztosítanák, a visszatérítendő támogatást pedig önálló kategóriává alakítanák. Javasolták továbbá a támogatási összegek szervezeti bevételhez igazított differenciálását, a jelenlegi limitek felülvizsgálatát, a kollégiumi struktúra és a tevékenységi besorolások átgondolását, valamint a szervezetek múltbeli tevékenysége mellett jövőbeli terveik értékelését is.

A források kapcsán (J5) a résztvevők szükségesnek tartották a NEA forrásainak növelését, és több eltérő finanszírozási megoldást vetettek fel. Megjelent annak lehetősége, hogy mindkét személyi jövedelemadó-egyszázalékot civil szervezeteknek lehessen felajánlani; mások az egyházi és civil támogatások viszonyát gondolnák újra, például az egyházi egyesületek és alapítványok egyházi egyszázalékhoz történő átsorolásával. Felmerült a NEA melletti más civil költségvetési sorok újragondolása, valamint a MOHU nyereségadójának becsatornázása is, a Szerencsejáték Zrt. példájához hasonlóan. A felvetések között hangsúlyosan megjelent a fix, nehezen elvonható és jelentősebb forrás iránti igény. A fórum végén az is hangsúlyosan megjelent, hogy a NEA összetett intézményi rendszer része. A reform ezért nem korlátozódhat kizárólag magára az alapra: az alapkezelő, a Civil Információs Centrumok, a képzések, a bírálók felkészítése és más kapcsolódó szereplők működését is át kellene gondolni.

Nyíregyháza

A nyíregyházi fórumon is kiemelt téma volt az átláthatóság, a döntéshozatal és a politikai befolyás kérdésköre (P1). A résztvevők benyomása szerint az elmúlt években egyes pályázók előnyt élveztek, mások pedig tudatosan hátrányba kerültek a forrásokhoz való hozzáférésben. Többen kifogásolták, hogy az elutasított pályázatokhoz nem kapnak érdemi szakmai értékelést, és az elutasítás indoklása többnyire a „forráshiány” megjelölésére korlátozódik. A Városi Civil Alap és a Falusi Civil Alap működésével kapcsolatban is hasonló tapasztalatokat fogalmaztak meg. A beszélgetésben megjelent az a vélekedés is, hogy a nagyobb NEA-pályázatok esetében a személyes kapcsolatok, illetve egy pályázatiíró adott régióban meglévő kapcsolatai növelhetik a nyerési esélyeket. Ugyanakkor ellenpéldák is elhangzottak: egy résztvevő vitatta az „ötletszivattyú” értelmezést, egy másik pedig ismert olyan rendszeresen nyerő szervezetet,

amelynek nem volt politikai kapcsolata. A civil részvétel és a civil szükségletek kérdésköre (P2) kevésbé jelent meg önálló problémaként. Egy résztvevő a civil szektoron belül elkülönülő két támogatási „buborékról” beszélt, és ezek közelítését tartotta szükségesnek. A fórumon az is elhangzott, hogy a szektor finanszírozása átalakult, és a pályázatokból élő szervezetek eltűnőben vannak. A pályázati rendszer hiányosságai (P3) kapcsán számos gyakorlati probléma került elő. A résztvevők hosszú elszámolási folyamatokról, az ügyintézői folytonosság hiányáról, ismételten bekért dokumentumokról és nehezen követhető ügyintézésről számoltak be. Elhangzott olyan eset is, amikor egy 2019-ben lezárt pályázat elszámolásával kapcsolatban 2026-ban keresték meg ismét a szervezetet, illetve olyan pályázat is volt, amely 2020 óta nem zárult le. A rövid, 3000 karakteres terjedelmi korlát egy résztvevő szerint arra enged következtetni, hogy a döntés nem kizárólag a benyújtott szakmai leírás alapján születik. Egy másik résztvevő arról számolt be, hogy a NEA-pályázatokon való sikertelenség új finanszírozási utak keresésére ösztönözte szervezetét: havi támogatót szerzett, kreatívabban kezdett gondolkodni, és erősítette társadalmi bázisát. A beszélgetésben megjelent az is, hogy kockázatos kizárólag pályázatokra építeni az alpműködést. A forrásokkal kapcsolatban (P4) a résztvevők eltérő tapasztalatokról számoltak be. Volt olyan szervezet, amely évente 8–10 pályázatból 2–3 alkalommal nyert 2–3 millió forint közötti összeget, más szervezetek ugyanakkor hosszabb ideje nem jutottak támogatáshoz. A nagyobb NEA-pályázatokhoz való hozzáférést többen nehéznek vagy kapcsolatoktól függőnek érezték, miközben az egyszerűsített, 400 ezer forintos támogatás több szervezet számára elérhetőbbnek bizonyult, különösen akkor, ha a pályázatot a kiírás megjelenése után gyorsan benyújtották.

A javaslatok alapján a résztvevők átláthatóbb és szakmai alapokon működő támogatási rendszert (J1) tartanak kívánatosnak. Pozitív példaként megjelent az NCA korábbi, civil delegáltakat alkalmazó kollégiumi rendszere, amelyhez személyes látogatások is kapcsolódtak. A jövőbeni rendszerrel szemben alapvető elvárásként fogalmazódott meg a pártpolitikai függetlenség, valamint olyan garanciák és fékek kialakítása, amelyek a döntéshozatal korrektségét szolgálják. Az adminisztráció, a kommunikáció és a visszajelzés (J2) kapcsán a résztvevők kiszámíthatóbb ügyintézés, stabil ügyintézői háttér és érdemi szakmai visszajelzést tartottak szükségesnek. Az ellenőrzéssel kapcsolatban azt javasolták, hogy az nagyobb hangsúlyt helyezzen a szakmai megvalósulásra, mint a pénzügyi költség részletes vizsgálatára. Volt, aki úgy látta az elszámolási rendszer korábban túlzott adminisztratív terhet jelentett, a jelenlegi egyszerűsítés viszont egyesek szerint már túl kevés ellenőrzést tartalmaz. Nagyobb támogatási összeg felett felmerült a szervezetek helyszíni megismerésének lehetősége. A civil részvétel és szükségletek (J3) kategóriájában a javaslatok között közös civil infrastruktúra létrehozása, a kipróbált modellekhez kapcsolódó tudás megosztása, valamint a szervezetek működésének emberekkel, infrastruktúrával és eszközökkel történő megerősítése szerepelt. Felmerült városi civil házak létrehozása és közös infrastruktúra biztosítása, valamint olyan támogatás is, amely hozzájárulhat a szervezetek saját vagyonának létrehozásához és ezáltal függetlenségük erősítéséhez. A pályázati rendszer fejlesztése (J4) kapcsán több innovatív javaslat is megfogalmazódott. Ide tartozott az ötletek rövid, „pitch” jellegű bemutatása, pilotprojektek kockázatmentes kipróbálása, a sikeres modellek továbbfejlesztése és a tapasztalatok megosztása. A résztvevők támogatták az informális csoportok támogatását, a lump sum finanszírozást, valamint az Erasmus-programhoz hasonló, hároméves akkreditációs rendszer kialakítását, amelyben a szervezet évente dönthetne a rendelkezésére álló keret felhasználásáról. Felmerült továbbá a NEA, a Városi Civil Alap és a Falusi Civil Alap összehangolása vagy egy nagyobb, több kollégiummal működő rendszerbe történő

összevonása. Az egyszerűsített, 400 ezer forintos támogatást továbbra is szükségesnek tartották a kisebb szervezetek számára. A források kérdésében (J5) fontosnak tartották a működés megerősítését szolgáló támogatásokat és a kiszámíthatóbb, akár többéves finanszírozást. Pozitívan értékelték az adományok után járó, maximalizált normatív támogatást, mert ez jelzi, hogy a szervezet rendelkezik társadalmi bázissal. A javaslatok között szerepelt a meglévő modellek fejlesztésének, az emberek, infrastruktúra és eszközök finanszírozásának támogatása, valamint a saját vagyon létrehozásának segítése is.

Pécs

A pécsi fórumon sokféle profilú civil szervezet képviselői vettek részt. A beszélgetésben olyan szervezetek is jelen voltak, amelyek továbbra is rendszeresen nyernek NEA-támogatást, de többségben voltak azok, amelyek már nem is pályáznak.

Itt is érintették a résztvevők az átláthatóság, a döntéshozatal és a politikai befolyás kérdéskörét (P1). A résztvevők konkrét történeteket is megosztottak politikai közvetítésről; emellett olyan, általuk hallott történeteket is említettek, amelyekben egy képviselő ellenszolgáltatást kért a pályázati sikerért. Általános problémaként fogalmazták meg a szakmaiság hiányát, a politikai alapú döntések feltételezését és azt, hogy ez sok szervezetet már magától a pályázástól is távol tart. A civil részvétel és a civil szükségletek kérdésköre (P2) kapcsán elhangzott, hogy a civil szektoron belül nagyon eltérő tapasztalatok és szükségletek vannak. A résztvevők szerint a civil szervezetek sokfélesége miatt különböző támogatási konstrukciókra lenne szükség. A résztvevők szerint a döntéshozatalt közelebb kellene vinni a felhasználókhoz, és erősíteni kellene a területi elv, valamint a szubszidiaritás érvényesülését. A civil részvétel kérdése a döntéshozó testületek összetétele kapcsán is felmerült: a fórumon az az álláspont fogalmazódott meg, hogy a civil delegáltak érdemi súlya nélkül az alap függetlensége nem garantálható. A pályázati rendszer hiányosságai (P3) kapcsán a résztvevők túlzónak és munkaigényesnek tartották a pályázati adminisztrációt és az elszámolást. Problémaként jelent meg az elutasítások szakmai indoklásának hiánya, ami akadályozza a pályázók tanulását és az átláthatóságot. A kollégiumi rendszerrel kapcsolatban a tématerületek közötti nagy átfedést, a bizonytalan besorolást és az egyenlőtlen költségvetési elosztást kifogásolták, továbbá azt, hogy sok szervezetet nem szólítanak meg megfelelően a NEA által meghatározott tématerületek. A forrásokkal kapcsolatban (P4) a működési támogatások alacsony összege jelent meg problémaként. A résztvevők szerint a stabil működéshez egy szervezetnek sok pályázatot kell beadnia. A jelenlegi működési támogatási értékhatárt nagyon alacsonynak tartották. Felmerült az a dilemma is, hogy sok szervezet kapjon-e kisebb összeget, vagy kevesebb szervezet hosszabb ideig és nagyobb támogatásban részesüljön.

A javaslatok szerint a résztvevők igazságos, „fair play” elven működő támogatási rendszert várnának el. A szakmaiság erősítését több bíráló bevonásával, a bírálók tudásának fejlesztésével, valamint a társadalmi hasznosság és a hatékonyság értékelésének beépítésével látták megvalósíthatónak. A politikai függetlenség egyik garanciájaként a civil delegáltak nagyobb súlyát nevezték meg (J1). Az adminisztráció kapcsán (J2) a résztvevők a felesleges és túlzó adminisztráció, valamint a jelenlegi, egyetlen nyilatkozatra épülő elszámolás között arányos középutat javasoltak. Emellett szükségesnek tartották, hogy az elutasított pályázók szakmai visszajelzést kapjanak, mert ez egyszerre segítené a pályázók fejlődését és a közpénzek

felhasználásának átláthatóságát. A civil részvétel és szükségletek (J3) kapcsán a résztvevők szerint a döntéshozatalt közelebb kellene vinni a civil szervezetekhez, és a területi szempontokat erősebben kellene érvényesíteni. Felmerült az önkormányzati szint bevonása is, bár ennek kapcsán a függetlenség veszélye is megfogalmazódott. A civil szervezetek fejlődésének támogatását szintén állami feladatnak tekintették, ugyanakkor nyitott kérdés maradt, hogy ezt maga az alap, a Civil Információs Centrumok vagy más, pályázati úton kiválasztott szervezetek lássák-e el. A pályázati rendszer fejlesztése (J4) kapcsán hangsúlyosan megjelent a differenciált támogatási rendszer igénye. A résztvevők szerint a különböző méretű és profilú szervezeteket nem szabad azonos konstrukciókban versenyeztetni. Különböző támogatási sávokra, eltérő pályázati formákra, a tématerületek és a kollégiumi struktúra felülvizsgálatára, valamint a társadalmi hasznosság és a hatékonyság értékelésére lenne szükség. A fórumon az is elhangzott, hogy a működési támogatást a szervezet tényleges fenntartási költségeihez kellene igazítani. A források kapcsán (J5) a résztvevők a működési támogatások emelését és a szervezetek valós fenntartási költségeihez való igazítását javasolták. A fórumon nem általános forrásnövelési javaslat jelent meg, hanem elsősorban az, hogy a finanszírozás legyen differenciált, és a kisebb és nagyobb szervezetek eltérő igényeit külön konstrukciók kezeljék. A fórumon felmerült, hogy a NEA kérdése önmagában nem választható el a civil szabályozás egészétől: egy résztvevő szerint az egész civil törvény átgondolására is szükség lenne, miközben hangsúlyozták azt is, hogy a NEA csak egy része a tágabb problémakörnek. Javaslatként megjelent továbbá a „megélhetési civilek” kiszűrése, vagyis, hogy önmagában a civil jogállás ne legyen elegendő a támogatáshoz.

Szeged

A szegedi fórumon a résztvevők eltérő NEA-tapasztalatokról számoltak be: voltak, akik korábban kisebb-nagyobb összegeket is nyertek, mások az utóbbi években csak az egyszerűsített támogatáshoz jutottak hozzá, illetve olyan szervezetek is jelen voltak, amelyek már hosszabb ideje nem pályáznak.

Az átláthatóság, döntéshozatal és politikai befolyás kérdéskörében (P1) több hozzászólás is arról szólt, hogy a pályázati sikeresség személyes kapcsolatokhoz és politikai kötődésekhez kapcsolódik. Elhangzott, hogy egy szervezet addig nyert eredményesen, amíg személyes kapcsolata volt a kollégiumban, illetve, hogy helyi szinten látható a rendszeresen nyerő szervezetek kapcsolati hálójára. A beszélgetésben megjelent a támogatások elosztásának kiszámíthatatlansága és átláthatatlansága. A civil részvétel és a civil szükségletek kérdésköre (P2) elsősorban a civil szektoron belüli megosztottság kapcsán jelent meg. Egy hozzászóló két elkülönülő támogatási „buborékról” (norvég, Aspektus, NEA) beszélt: a NEA-támogatott szervezetek és más támogatási rendszerek kedvezményezettjei közötti távolságról, amelyet a civil szektor megosztottságának csökkentése érdekében csökkenteni kellene. A pályázati rendszer hiányosságai (P3) kapcsán több gyakorlati probléma is előkerült. A kollégiumi rendszerrel kapcsolatban több hozzászólás is problémaként említette, hogy egymástól távoli tevékenységi területek – például a környezet- és természetvédelem, valamint a családvédelmi és szociális területek – azonos kollégiumba kerülnek. Egy kisebb szervezet képviselője arról számolt be, hogy a nagyobb pályázat koordinálása nehézséget jelent számukra. Egy másik résztvevő azt mondta, hogy egy korábbi nyertes pályázathoz négy év elteltével érkezett hiánypótlási kérés. Az elszámolási rendszer megítélése kettős volt. Egy résztvevő szerint korábban az adminisztratív teher a támogatási összeghez képest túlzott volt, ezért tudatosan

kerülte a NEA-t. Az új, egyetlen nyilatkozatra épülő elszámolást ugyanakkor már túlzottan enyhének tartotta, tekintettel arra, hogy közpénzről van szó. A forrásokkal kapcsolatban (P4) a résztvevők beszámolói alapján a nagyobb szakmai támogatásokhoz nehéz hozzáférni, miközben az egyszerűsített támogatás több szervezet számára továbbra is elérhető. Elhangzott, hogy az egyszerűsített pályázatot gyorsan, lehetőleg a megnyitás napján kell beadni, mert a forrás időrendben fogy el. Egy hozzászólásban a civil szervezetek legnagyobb problémájaként a forráshiány jelent meg, különösen a működési költségek finanszírozásának hiánya.

A javaslatok között az átlátható, politikamentes és független működés (J1) kapcsán a résztvevők decentralizáltabb és függetlenebb rendszert tartottak kívánatosnak. Kiemelték, hogy a bírálónak megfelelő erőforrásokkal és valós rálátással kell rendelkeznie a civil szférára; egy hozzászóló szerint pusztán hivatali pozícióból nem lehet megfelelő szakmai döntést hozni. A kollégiumi tagok függetlensége szintén fontos elvárásként jelent meg. Az adminisztráció, kommunikáció és visszajelzés (J2) kapcsán egyértelmű igényként jelent meg az indokolt szakmai visszajelzés. Különösen a kezdő szervezetek számára tartották fontosnak, hogy az elutasítás okairól részletes tájékoztatást kapjanak, mert ez segítheti fejlődésüket. Emellett alacsony belépési küszöböt és könnyű pályázást javasoltak, tekintettel arra, hogy sok szervezetnek nincs pályázatírói tapasztalata. A civil részvétel és szükségletek (J3) kategóriájában a regionális forráselosztás és a decentralizáció jelent meg. Több hozzászólásban a regionális megoldást kedvezőbbnek tartották a központosított rendszernél. Felmerült, hogy a Civil Információs Centrumok nagyobb szerepet vállalhatnak a szervezetek működési támogatásában, a kapacitásfejlesztésben, az infrastruktúra biztosításában és a civil vezetők képzésében. A pályázati rendszer fejlesztése (J4) kapcsán a résztvevők szerint a szervezeteket hasonló tevékenységi területek alapján kellene csoportosítani, hogy összehasonlítható szervezetek versenyezzenek egymással. Javaslatként megjelent, hogy a frissen alakult és a hosszabb ideje működő szervezetek számára külön kategóriákat hozzanak létre, valamint inkubációs támogatást biztosítsanak. Felmerült az is, hogy a frissen alakult szervezetek ne kaphassák meg rögtön a maximális összeget; nagyobb támogatáshoz több évnyi beszámoló és követhető tevékenység legyen szükséges. A források kérdésében (J5) elsősorban a működési támogatás szükségessége jelent meg. A résztvevők szerint olyan támogatásra van szükség, amely fenntartási költségekre – például könyvelésre, tagsági díjra és más működési kiadásokra – is felhasználható. Egy hozzászólásban felmerült, hogy a regionális kiosztás segíthetné a működési támogatások célzottabb elosztását. Egy résztvevő úgy fogalmazott, hogy nem biztos abban, tekinthető-e állami feladatnak a civil szervezetek támogatása, ugyanakkor mindenképpen decentralizált és a kollégiumi tagok függetlenségét biztosító rendszert tartana kívánatosnak.

Szekszárd

A szekszárdi fórumon különböző profilú civil szervezetek és a Civil Információs Centrum képviselői vettek részt. A politikai befolyás kérdése csak áttételesen jelent meg. (Aktivitás nem látszik a NEA nyerteseknél, akkor miért ők nyernek?) Az átláthatósághoz és döntéshozatalhoz kapcsolódó kérdések (P1) között a támogatott szervezetek tevékenysége, a támogatások társadalmi hatása és a kollégiumi, illetve tanácsstagok szakmai felkészültsége került szóba. Egy résztvevő szerint a támogatásban részesülő szervezetek tevékenysége nem látható, miközben más szervezetek tartósan sikertelenül pályáznak. Felmerült az is, hogy a támogatások hatását nem mérik megfelelően. A kollégiumi és tanácsstagok szakmai felkészültségének megítélése

nem volt egységes: a Civil Információs Centrum képviselője megfelelőnek tartotta azt, míg más résztvevők a hozzáértés hiányát kifogásolták. A civil részvétel és a civil szükségletek kérdése (P2) nem jelent meg önálló témaként. Felmerült ugyanakkor, hogy a nagyobb bevételű szervezeteket a jelenlegi jogosultsági szabályok hátrányosan érintik, mivel nem tudnak pályázni, ezért több pénzügyi kategóriára lehet szükség. Szintén megfogalmazódott, hogy pontosabban meg kellene határozni, milyen társadalmi feladatokat ellátó szervezeteket támogasson az állami alap. A pályázati rendszer hiányosságai (P3) kapcsán eltérő tapasztalatok jelentek meg. Egy résztvevő szerint a pályázat nem bonyolult, ha a pályázó megérti a rendszer logikáját, és a felület is megfelelően használható. Egy másik szervezet ugyanakkor azért hagyott fel a NEA-pályázatokkal, mert korábban túl bürokratikusnak tartotta a rendszert, miközben támogatást sem nyert. Problémaként jelent meg a megítélt támogatás csökkentése is. Egy szervezet a kért összeg egyharmadát kapta meg, ami megkérdőjelezte az eredetileg tervezett program megvalósíthatóságát. A pályázati szabályokkal kapcsolatban több következetlenség is felmerült. Volt olyan vélemény, hogy a frissen alakult szervezetek ne pályázhassanak közpénzre. Ennek kapcsán különösen ellentmondásosnak tartották, hogy az egyszerűsített támogatáshoz két év működés szükséges, míg a nagyobb összegű szakmai pályázatokhoz egy év is elegendő. A források alacsony szintje (P4) alapvető problémaként jelent meg. A támogatás csökkentése bizonyos esetekben veszélyezteti a tervezett program megvalósítását. Elhangzott az is, hogy a NEA eddigi elosztási logikája arra törekedett, hogy minél több szervezet részesüljön támogatásban, ennek ára azonban az egy szervezetre jutó alacsonyabb összeg. Egy szervezet képviselője azt feltételezte, hogy azért nem kap NEA-támogatást, mert TAO-forrásban részesül. Az adminisztrációval kapcsolatban egy további konkrét eset is elhangzott: egy szervezet öt évvel később kapott felszólítást arról, hogy nem számolt el egy korábbi támogatással, de dokumentumokkal igazolni tudta, hogy az elszámolás megtörtént.

Az átlátható és szakmai működéshez kapcsolódó javaslatok (J1) között a támogatások hatásának mérése, a kollégiumi és tanácsstagok szakmai felkészültsége, valamint a támogatási célok és prioritások egyértelműbb meghatározása jelent meg. Felmerült, hogy a NEA-nak világos célokat kellene követnie, amelyek akár évről évre változó prioritásokban is megjelenhetnének. Szintén megfogalmazódott, hogy az állami alap elsősorban társadalmi feladatokat ellátó szervezeteket támogasson, ugyanakkor ennek pontos meghatározása további tisztázást igényel. Az adminisztrációhoz és elszámoláshoz kapcsolódó javaslatok (J2) elsősorban a csökkentett támogatás kezelésére irányultak. Javaslatként jelent meg, hogy ilyenkor legyen nagyobb lehetőség a költségvetési átcsoportosításra, és a számon kért indikátorokat is a ténylegesen megítélt összeghez igazítsák. A civil részvétel és szükségletek kategóriájában (J3) felmerült a regionális döntéshozatal visszaállítása, mivel a jelenlévők a források jelenlegi területi eloszlását nem tartották megfelelőnek. A fórumon hiányként jelent meg a civil szervezetek számára elérhető képzések és szakmafejlesztés elégtelensége is. A pályázati rendszer fejlesztésére (J4) több konkrét javaslat született. Ide tartozott a nagyobb rugalmasság biztosítása csökkentett támogatás esetén, több pénzügyi kategória kialakítása, a regionális döntéshozatal visszaállítása, a támogatási célok és az évente változó prioritások meghatározása, valamint a pályázati jogosultságok felülvizsgálata. Felmerült, hogy a frissen alakult szervezetek közpénzhez való hozzáférését korlátozni kellene, hogy három egymást követő támogatott év után egy évig ne lehessen pályázni, illetve hogy az NKA-hoz pályázó kulturális szervezetek ne pályázhassanak egyidejűleg a NEA-hoz. A források kérdésében (J5) a rendelkezésre álló keret elégtelensége és az elosztás módjának felülvizsgálata jelent meg. Felmerült, hogy továbbra is sok szervezet kapjon-e kisebb összeget, vagy inkább kevesebb

ujalapon.hu

szervezet részesüljön magasabb, illetve hosszabb időre szóló támogatásban. A fórumon annak kérdése is megfogalmazódott, hogy feladata-e az államnak a civil szervezetek eltartása.

Scsaurszki Tamás interjúja Michał Braun igazgatóval – 2. számú melléklet

Az állam feladata a civil társadalom támogatása

A lengyel kormány hisz abban, hogy a hogy a civil szervezetek építik a demokráciát, harcolnak az emberi jogokért, az élhető környezetért. De nemzetbiztonsági szempontból is kulcsfontosságú szereplők. Éppen ezért számos központi támogatási programot kezdeményez, amelyek végrehajtására egy külön intézetet hozott létre, amely egyben a szakmaiságot, a pártpolitikamentességet és civilbarát támogatást is biztosítja. Az intézet munkájáról és arról, hogy mit hasznosíthatunk a lengyel tapasztalatokból Michał Braun igazgatóval beszélgettünk májusban Scsaurszki Tamás.

Scsaurszki Tamás: Kérlek, ird le röviden az általad vezetett Nemzeti Szabadság Intézetet – Civil Társadalom Fejlesztési Központot. Mikor és milyen céllal jött létre?

Michał Braun: Nos, a történet a 2000-es évek elejére nyúlik vissza. Ez volt az az időszak, amikor a Szejm elfogadta a közhasznú szervezetekről szóló törvényünket. Lengyelországban van egy törvény az alapítványokról, van egy az egyesületekről, valamint egy közhasznúsági törvény, amely alapvetően meghatározza, hogy a civil szervezetek hogyan működhetnek együtt a kormánnyal, az önkormányzatokkal, hogyan kaphatnak pénz, illetve szabályozza az önkéntességet. Nem sokkal később létrehozták az első kormányzati programot, a Állampolgári Kezdeményezések Alapját (lengyelül FIO – Fundusz Inicjatyw Obywatelskich). Akkoriban az Alap a Munkaügyi és Szociálpolitikai Minisztériumon belül, a Civil Társadalom és Szociális Gazdaság Főosztályán működött. Ez volt az egyetlen, minden civil szervezet számára elérhető kormányzati támogatásosztó program. Természetesen a legtöbb minisztérium együttműködött a civil szervezetekkel, de saját, egyedi programjaik voltak: a Kulturális Minisztérium a kulturális tevékenységeket, a Sportminisztérium a sporttevékenységeket támogatta és így tovább.

Az Állampolgári Kezdeményezések Alapja volt az egyetlen, az egész civil társadalom számára elérhető program, amelynek főcélja az önkéntességet, az állampolgári aktivitást és a civil szervezetek fejlesztését előmozdító kezdeményezések finanszírozása volt. A program egyik fontos aspektusa az volt, hogy a szervezetek először fordíthatták a támogatás egy részét működési költségekre és kapacitásépítésre. Az Alap 8 millió eurós éves költségvetéssel indult, ami idővel 15 millió euróra nőtt. Akkoriban ez jelentős összeg volt, de a szervezetek közötti verseny is elég nagy volt. Amikor 10 évvel ezelőtt a jobboldali kormány (a Jarosław Kaczyński által vezetett Jog és Igazságosság Pártja) hatalomra került, úgy döntöttek, hogy létrehozzák ezt az intézetet, amelynek jelenleg én vagyok az igazgatója. A tervek szerint Civil Társadalom Fejlesztési Központnak kellett volna hívni, és az Erasmus Nemzeti Ügynökséget, vagy még pontosabban az Erasmus brüsszeli végrehajtó ügynökségét vették példaként. A pontos neve tehát Nemzeti Szabadság Intézet – Civil Társadalom Fejlesztési Központ, és ez egy kormányzati végrehajtó intézet, amely közvetlenül a Miniszterelnöki Hivatal alá tartozik.

Hogyan fogadta ezt a szektor?

Néhány civil szervezet tiltakozott, mondván, hogy nincs szükség erre az új intézetre, attól tartva, hogy egy ilyen „központosítás” hiba, de sokan támogatták az ötletet. Úgy gondolom,

hogy a koncepció önmagában jó volt, és egy szakosodott intézet jó megoldás. A kormány áttette a közhasznú szférát a Munkaügyi Minisztériumtól a Miniszterelnöki Hivatalba. Az elképzelés az volt, hogy szektorokon átívelővé tegyék, ami szintén jó irány.

Az első hiba az volt, hogy a szociális gazdaságot a Munkaügyi Minisztériumnál hagyták. Tehát az összes, a szociális gazdasággal, a szövetkezetekkel stb. kapcsolatos kezdeményezés ott maradt. Úgy gondolom, hogy még mindig szenvedünk ettől a hibától, mert a szociális gazdaságot és a civil társadalmat két különböző minisztérium támogatja. A két rendszer jelenleg szinte egyáltalán nem fedi egymást, pedig valójában célcsoportjuk szinte azonos.

Az intézet létrehozásának valódi szándékai hamar kiderültek, amikor a kormány azt akarta, hogy az intézet irányítsa a Norvég támogatási programot. Nagy összetűzés alakult ki a jobboldali kormány és norvég kormány között, mivel a lengyel kormány ellenőrizni akarta a forrásokat, Norvégia pedig ezt nem engedte. Így közel két évig szünetelt a norvég támogatások folyósítása. Végül Norvégia úgy döntött, hogy a programot Brüsszelen keresztül irányítja, és megkerüli az intézetet.

Ezután a kormány úgy döntött, hogy létrehoz néhány új finanszírozási forrást az FIO-n kívül. Létrehozták a Civil Társadalmi Szervezetek Fejlesztési Programját (lengyelül PROO – Rządowy Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich). És azt kell mondanom, hogy az ötlet zseniális volt, ezt a civil szervezetek már évek óta várták! Először is, módosították a szerencsejátékról szóló törvényt, és az új törvény a befizetett adó 4%-át egy speciális alapba utalta, amely a PROO-t finanszírozza. Ez volt az első és még mindig az egyetlen program, amely kapacitásépítést finanszíroz. Jelentős különbségek vannak a két program között. A PROO célja, hogy a szervezeteket erősebbé, függetlenebbé tegye. Tehát a támogatásból lehet alkalmazottakat felvenni, adománygyűjtő kampányokat indítani, adománygyűjtőket alkalmazni, irodát vásárolni, autót vásárolni. És így tovább. Ezen felül 100 000 eurós támogatást nyújt 2–3 éves projektekhez, amelyek felkészítik a szervezeteket alaptőke létrehozására. A PROO program részeként kis összegű sürgősségi támogatás is rendelkezésre áll civil szervezetek számára. Például, ha beázik az iroda, vagy csőtörés van, vagy váratlanul tönkremegy az alapítványi jármű, akkor gyorsított eljárás keretében 5 000 eurós támogatást kaphat, amivel a elvégezhetik a szükséges javításokat. Vannak támogatások nemzetközi tevékenységekre is, amelyek lehetővé teszik, hogy finanszírozzák helyi, országos vagy nemzetközi rendezvényeken való részvételt. A FIO-ban a kedvezményezettek igényeire reagál az állam, a PROO-ban pedig a szervezetek szükségleteire. Ezután a kormány további programokat indított. Például lett egy országos cserkészprogram, ami szintén nagyon jó. Különleges is, mert csak hét szervezet pályázhat rá. Van egy speciális akkreditációs rendszer, jelenleg hét szervezet felel meg neki. A programot a köztársasági elnök irányítja, a közel 10 millió eurós költségvetést a cserkészek számának arányában osztják szét közöttük. Fontos megemlíteni, hogy az FIO-ban és az Ifjúsági Alapban van egy fontos költségvetési tétel, amely a tovább adományozásra szolgál. Ezt egyre gyakrabban használjuk. Tehát Lengyelország minden régiójában kiválasztunk egy civil szervezetet, és támogatást adunk nekik továbbadásra. Adunk nekik mondjuk 500 000 eurót, amit ők aztán kis szervezeteknek vagy ifjúsági tanácsoknak stb. adnak tovább. Ez is egy olyan dolog, amit szintén csinálunk.

Mekkora a költségvetése az Intézetnek?

Az FIO költségvetése évente nagyjából 20 millió euró, a PROO-é közel 15 millió euró, a Cserkészprogramé pedig körülbelül 10 millió euró. Ezenkívül létezik egy Ifjúsági Alap, amely

támogatást nyújt a fiatalok társadalmi szerepvállalását célzó kezdeményezéseknek; ennek költségvetése körülbelül 5 millió euró. És ott van még a skandináv felnőttképzési koncepció, a népi felsőoktatás. Szóval erre is van egy program. Ezen felül létezik a Mesterségek Alapja, amely a céheket, a hagyományos vállalkozók szövetségeit támogatja.

Összesen tíz program van, és az Intézet tavalyi költségvetése körülbelül 80–90 millió euró volt. Ez elég sok, de még mindig nem annyi, amennyire szükség lenne.

Van még egy fontos dolog, amit eddig nem említettünk: az Intézet egyáltalán nem hoz létre programokat. Mi azokat a programokat irányítjuk, amelyeket a kormány, a Miniszterek Tanácsa hív életre a civil társadalom fejlesztésére, mint például a FIO vagy a PROO. A kormány az ország legfőbb politikai szerve, mi végrehajtó intézet vagyunk.

Hogyan néz ez ki a gyakorlatban? Például a Miniszterek Tanácsa azt mondja, hogy civil társadalomfejlesztési programot szeretnénk, és kérjük, intézzék el a többit. Vagy konkrétabbak, és azt mondják, hogy a vidéki kis civil szervezeteket szeretnénk támogatni. Milyen szintű döntéseket hoztok ti?

Van egy miniszter, aki az Intézet felügyeletéért és a civil társadalom fejlesztéséért felel. Általában ő kezdeményezi a programokat. Tavaly például elindult egy új program, a „Helyi közösségek ereje” elnevezésű kezdeményezés, amely a 100 000 lakosnál kisebb városokban működő kis szervezeteknek szól. 10 – 12 – 15 ezer eurós, kis összegű támogatásokat ad a program, a fő hangsúly a közösségi reziliencia, a válságkezelés és a civil társadalom háborúban betöltött szerepének erősítése és támogatása volt. Ezután a Miniszterek Tanácsa szavazott, elkülönített egy bizonyos összeget, amelyet nekünk adtak, és mi kidolgoztuk a szabályokat. Programjaink többsége többéves, ami lehetővé teszi számunkra, hogy előre tervezzünk és többéves támogatásokat nyújtsunk.

Van még valami, amit a Nemzeti Szabadság Intézet csinál?

Igen. Az Intézet működteti a Közhasznú Szervezetek Osztályát. A közhasznú szervezetek az egész szektor nagyjából 10%-át teszik ki, és nekik a bíróság engedélyezi, hogy gyűjtsék a személyi jövedelem adó 1,5%-át. Mivel közpénzt kapnak, részletesebb jelentéseket kell benyújtaniuk. Mi vagyunk azok, akiknek jelentést tesznek. Mi felügyeljük őket, és szükség esetén visszakövetelhetjük a pénzt, ha problémákat látunk a források felhasználásában. Bíróság elé citálhatja őket, hogy visszavonják közhasznú státuszukat. Tehát ez is az Intézet alaptevékenységéhez tartozik.

Kiadványokat jelentetünk meg, kutatunk és rendezvényeket szervezünk, például konferenciákat a civil társadalomról.

A problémák azért kezdődtek, mert az intézetet úgy tervezték, hogy az igazgató a folyamat bármely szakaszában manipulálhassa azt. Alapvetően a kezdetektől fogva a PiS-kormány azt állította, hogy a korábbi kormányok csak baloldali liberális szervezeteket támogattak és az ő feladatuk, hogy valódi, hazafias jobboldali szervezeteket támogassák és megerősítsék.

Véleményed szerint igaz volt ez a narratíva?

Természetesen egyáltalán nem volt igaz. 1989 után számos kormányunk volt, köztük olyan is, amelyet a PIS vezetett, és mindegyik támogatta az összes szervezetet. 2015 után olyan rendszert hoztak létre, amely egyrészt – ahogy mondták – támogatta a jobboldali, hazafias szervezeteket, másrészt átláthatatlan volt. Az Intézetnek van egy tanácsa – néhány tagot civil szervezetek

jelöltek, másokat a miniszter. De először is a miniszter döntötte el, melyik civil szervezet vehet részt a jelölésben. A civil szervezeteknek kisebbségi szavazati joguk volt. Aztán az egész rendszert úgy tervezték meg, hogy minden szakaszában manipulálható legyen.

Röviden összefoglalva a következőképpen működött: az első probléma az volt, hogy nem határoztak meg pályázati feltételeket a pályázókra nézve, azaz bármelyik civil szervezet pályázhatott. Így néha 150 000 eurót adtak működési költségekre és kapacitásépítésre olyan szervezeteknek, amelyeket csak néhány héttel a beadási határidő előtt alapítottak. Ezután nyílt pályázatot hirdettek szakértők számára, körülbelül 500 szakértő jelentkezett és került be az adatbázisba. Az intézet igazgatójának belátására bízta, hogy melyik szakértő melyik pályázatot értékelje. Így voltak olyan szakértők, akik több száz pályázatot értékelték, és voltak olyanok, akik véletlenszerűen kaptak néhány pályázatot. Természetesen az volt a cél, hogy ha az igazgató 100%-os pontszámot akart egy pályázatnak, azt olyan szakértőknek adja, akik vagy a párt tagjai voltak, vagy a miniszterelnök alkalmazottai, kollégái vagy családtagjai. Felkészületlen szervezetek, amelyeket a PIS-hez kapcsolódó emberek hoztak létre, és amelyek pályázatát felkészületlen szakértők értékelték, nagy összegeket kaptak a pénzünkéből.

Az alapítványi alaptőkével még rosszabb volt a helyzet. Az elképzelés az volt, hogy 100 000 eurót kaphat egy civil szervezet, hogy felkészüljön az alapítóke létrehozására, kidolgozza az adománygyűjtési stratégiáját és így tovább. Több mint 50 NGO kapott ilyen támogatást, és csak egy döntött úgy, hogy létre is hozza a szervezet alaptőkéjét. És végül még az az egy szervezet sem valósította meg. Ez volt a legegyszerűbb módja annak, hogy 100 000 eurót szerezzenek, majd a jelentésben azt írták, hogy mindent megtettek, de sajnos egyetlen cég sem akart pénzt adni.

Természetesen támogattak sok jól sikerült civil kezdeményezést is, de ha megnézzük a legnagyobb összegeket kapó szervezetek listáját, mindegyikük kapcsolatban állt a kormánypárttal.

Megszakíthatlak egy pillanatra? Pontosan ezt tette a magyar kormány is. Tehát a „mi FIO-nk” nagyon kis összegeket, 1-2 ezer eurós támogatást juttatott „igazi” civil szervezeteknek, miközben a Fidesz-kormányhoz közeli szervezetek ennél sokkal nagyobb támogatásokat kaptak. Ráadásul a kormány további, nagy költségvetésű programokat is indított, amelyek nagy része a barátokhoz, rokonokhoz, pártpolitikai tevékenységet végző civil szervezetekhez került. Érdekes megfigyelni a lengyel és a magyar kormány nagyon hasonló gyakorlatát.

Szóval mit változtatott a 2023-ban hatalomra került új kormány, miután? Honnan tudjátok, hogy kijavítottátok a hibákat? Honnan tudjátok, hogy jó munkát végeztek? Milyen tanácsot adnál a magyar civil szervezeteknek és az új magyar kormánynak?

Először is, az intézet létrehozásáról szóló törvény kimondja, hogy az igazgató ötéves mandátummal rendelkezik, és nagyon nehéz őt elbocsátani. Így a választások után a Miniszterelnöki Hivatalban kezdtem dolgozni az Intézetért felelő. Három hónap múlva pedig elegendő bizonyítékot gyűjtöttünk az igazgató elbocsátásához. Engem neveztek ki megbízott igazgatónak, és nyílt pályázatot hirdettünk az igazgatói pozícióra. Egy nagyon bonyolult, öt lépcsős eljárás során 10 másik pályázóval versengve nyertem el a posztot.

Ezután megváltoztattuk az intézet tanácsát is. Először is nyílt felhívásban toboroztuk a tanács tagjait. Olyan civil szervezeteket kerestünk, amelyek valamilyen formában részt vettek a kormányváltásban, illetve olyan szervezeteket és személyeket, akik valóban képviselik az ágazatot. Ezen felül a miniszter lemondott a tanácsban lévő néhány helyről a civil szervezetek

javára, hogy a civil szervezetek képviselői többséget alkossanak a tanácsban. És itt jön az első tanácsom: ismerjük be, hogy a rendszer politikai beavatkozástól való védelmének egyetlen módja a civil társadalom általi felügyeleti rendszer és a nagyon átlátható szabályok létrehozása. Célunk az volt, hogy a rendszert a lehető legátláthatóbbá és legigazságosabbá tegyük. Ezért a tanácsban a helyek többségét civil szervezeteknek adtuk, és a valóban független civil szervezeteket, a legnagyobb szövetségek képviselőit vontunk be a tanácsba. A tanács azért fontos, mert nem csupán tanácsadó szerepet tölt be, hanem minden programra vonatkozó pályázati felhívást és minden programra vonatkozó irányelvet is jóvá kell hagynia.

A következő fontos lépés az volt, hogy elbocsátottuk az összes szakértőt, és létrehoztunk egy új szakértői csoportot a pályázati űrlapok értékelésére. Nyílt pályázatot hirdettünk, minden szakértőnek meg kellett felelnie a minimális kritériumoknak, a felvételi rendszer kritériumainak, megfelelő tudással kell rendelkezniük – és mindezeket túl folyamatos képezzük őket. Ezután értékelhetnek. Ezt minden program előtt megismételjük, hogy jobbá tegyük a rendszert. Minden pályázati felhívásnál azon dolgozunk, hogy a rendszer egyre hatékonyabb legyen.

Amikor megkapjuk a pályázatokat, nagyon átlátható módon jelöljük ki a pályázatokhoz a szakértőket. Ez egy algoritmus, de a tanács valamelyik tagjának felügyelete mellett történik. Így a civil szervezetek élőben láthatják, amikor az algoritmus elosztja a pályázatokat közöttük. Ezután közzétesszük a dokumentumot arról, hogyan történt ez. Majd két szakértő pontoz minden egyes pályázatot. Ha nagy a különbség a pontszámaik között, egy harmadik szakértő is pontoz. Ezt követően egy bizottság hagyja jóvá az eredményeket. Minden civil szervezet jelentkezhet ebbe a bizottságba. Végül véletlenszerűen választunk ki embereket azok közül a civil szervezetek közül, amelyek felügyelni szeretnék a folyamatot. Végül pedig közzétesszük az eredményeket.

Hogyan kezelitek az összeférhetetlenséget?

Számos eljárást vezettünk be, különösen az összeférhetetlenség ellen. Felettünk a Legfőbb Számvevőszék áll, amely a közpénzek törvényes elköltését ellenőrző legfőbb állami szerv. Ők rámutattak sok olyan dologra, amit meg kellett változtatnunk. Például minden szakértőnek alá kell írnia az összeférhetetlenség hiányáról szóló nyilatkozatot. Ha megszegik, bírságot kell fizetniük, és soha többé nem kaphatnak pontokat. A korábbi kormány alatt ez nem így volt. Voltak olyan esetek, amikor bizonyítottan összeférhetetlenség állt fenn, és a szakértők mégis újra és újra értékelték. Most már egyes programoknál egyáltalán nem lehet szakértő az, akinek a szervezete pályázik. És nem lehet a programot felügyelő bizottság tagja az, aki egy pályázó szervezet kurátora vagy vezetőségének tagja. Így kerüljük el a korrupciót. A rendszert úgy alakítottuk ki, hogy senki, beleértve engem is, mint igazgatót, ne tudja semmilyen ponton befolyásolni a döntéseket.

De még mindig vannak kihívások. Például egyes szakértők optimistábbak (és magasabb pontszámokat adnak), mások pesszimistábbak (alacsonyabb pontszámokat adnak). Néhányan kritikusabbak, mint mások. Tehát olyan programoknál, mint az FIO, ahol nagyon sok pályázat érkezik, és szinte 95%-os pontszámra van szükség a támogatás elnyeréséhez, ez a rendszer gyenge pontja. Minden alkalommal, amikor tovább képezzük a szakértőket, újabb intézkedéseket vezetünk be. Néha megkérjük a szakértőket, hogy találkozzanak és konzultáljanak egymással. Megosztják egymással a véleményüket, és szerintem ez a legjobb megoldás. De egyes programokban ez nem lehetséges, mivel túl sok pénzt költünk a

szakértőkre, és a rengeteg pályázati űrlap miatt az időnk is korlátozott. Az átláthatóság az egyik ígéret volt, amit a kormány tett, amikor átvettük a hatalmat.

Én az időm egynegyedét a projektek végrehajtásának és adminisztrációjának ellenőrzésével töltöm. Ha indokolt, felszólítjuk egy-egy civil szervezetet, hogy adja vissza a pénzt.

Szóval helyszíni látogatásokat is tesztek, vagy csak a jelentések alapján ellenőrzitek a projekteket?

Igen, helyszíni látogatásokat is teszünk. Először is, a legtöbb szervezet többéves, kétéves vagy hároméves, támogatásban részesül. Mindig egy évre kapnak támogatást, majd be kell nyújtaniuk egy időközi jelentést, és csak ezek elfogadás után kapják meg a következő részletet. Ha valami nem stimmel, vagy problémákat látunk a szervezetnél, vagy valami nem világos számunkra a jelentéstételi szakaszban, vagy a szervezet új, akkor helyszíni és ellenőrző látogatásokat teszünk. Ezzel inkább a szervezet támogatására a célunk és nem az ellenőrzés. Néha visszakérjük a pénzt, ha látjuk, hogy nem a megfelelő módon költötték el. A projekt befejezése után öt évig pénzügyi ellenőrzéseket is végezhetünk. A korábbi években voltak esetek, amikor lakásokat, irodákat, autókat stb. vásároltak. Ezek közül néhány jól megtervezett volt, és civil szervezetek használták, de mások sajnos nem. A lényeg itt egyszerű: nem lehet civil szervezetet alapítani, és azonnal támogatást kapni iroda vásárlására – ilyen segítséget csak azoknak szabad nyújtani, akik már régóta érdemi tevékenységet végeznek. Voltak olyan esetek is, amikor kis, politikai kapcsolatokkal rendelkező civil szervezetek irodákat tartottak fenn, amelyeket nem tudtak fenntartani és ahol nem folyt tevékenység. Most visszaköveteljük az ilyen támogatásokat, ha a civil szervezetek nem használják az irodákat.

Foglalkozunk most átfogóbb kérdésekkel. Hogyan írnád le ezeknek a programoknak a jelentőségét a lengyel civil szervezetek számára? Más szemszögből nézve: miért akarnának a civil szervezetek a központi kormánytól támogatást kapni?

Úgy gondolom, hogy egy olyan intézet, mint a miénk, sokkal hatékonyabb, mint ha ezek a programok egyes minisztériumoknál lennének, mert mi a civil társadalommal való együttműködésre szakosodtunk. Sok munkatársunknak van tapasztalata a civil társadalomban. Valahol a minisztériumok és a szervezetek világa között helyezkedünk el. A minisztériumok általában sokkal formálisabbak és nagyon nagy struktúrák, számukra a civil szervezetek csak egy ügyfél a sok közül, és így a döntéseik sokkal több időt vesznek igénybe. Úgy gondolom tehát, hogy a végrehajtó intézet okos ötlet. De a legfontosabb dolog, ha úgy tetszik, a feltétel, a civil társadalom általi felügyelet. Tehát ez az egyik dolog.

Az egyértelmű, hogy a civil szervezeteknek miért van szükségük pénzre, de talán érdekesebb, hogy a kormány miért hozott létre egy központi alapot a civil társadalom támogatására.

Igen, kérlek, mondd el, miért fontos a lengyel kormány számára, hogy erős civil társadalom legyen!

Úgy véljük, hogy a civil társadalom védi a demokráciát és a demokráciáért küzd. Még olyan watchdog kampányokat is finanszírozunk, amelyek a kormányt ellenőrzik. Fontos számunkra, hogy olyan szervezeteket finanszírozzunk, amelyek a mi munkánkat is felügyelik. Mert ez a demokrácia. A lengyel kormány nemzetbiztonsági okokból is támogatja a civil társadalmat. Tudjuk, hogy a civil szervezetek voltak az elsők az ukrán határon, amikor kitört a teljes körű invázió. Ők voltak az elsők, akik segítséget nyújtottak, amikor tavaly szörnyű

árvizek voltak, és így tovább. Számunkra tehát egyértelmű, hogy nagyon fontos támogatni a civil társadalmat.

Őszintén szólva, ez talán nagyon alapvetőnek tűnik számodra, de nagyon jó hallani, hogy a lengyel kormány felismeri: a civil szervezetek olyan rendkívül fontos munkát végeznek, amit a kormány egyáltalán nem tud elvégezni, vagy ha mégis, akkor sem olyan jól, mint a civil szervezetek.

Igen, a kormányunk tisztában van azzal, hogy a civil társadalom védi a demokráciát, harcol az emberi jogokért, az ökológiaért és így tovább. De a nemzetbiztonság szempontjából is kulcsfontosságú szereplő. És ez valóban döntő jelentőségű.

Az is fontos, hogy minden programban a támogatás egy részét – 20%-tól (FIO, Ifjúsági Alap) szinte 100%-ig (a PROO-ban) – kapacitásépítésre kell fordítani. Tehát nem csak arról van szó, hogy pénzt adunk a civil szervezetnek, hogy tegyenek valamit a köz érdekében, szervezzen képzést vagy konferenciát. Arról is szó van, hogy a szervezet a projekt után erősebb legyen, mint a projekt előtt. Mert azt akarjuk, hogy civil szervezetek civilek legyenek, vagyis ne fűggyjenek a kormánytól. Ezért most nem csak a civil szervezetek támogatására koncentrálnk, hanem egy adománygyűjtő szakemberek egy csoportjával, jótékonyági szervezetekkel, vállalatokkal is együttműködünk egy filantrópia fejlesztési stratégia kidolgozásán. Tényleg, szeretnénk közösen finanszírozni és támogatni a filantrópia fejlődését. A jótékonyág, a filantrópia a Cseh Köztársaságban az egyik legfejlettebb egész Európában, és mi is ezt célozzuk meg. Tehát egyrészt valóban erősebbé akarjuk tenni a szervezeteket, szeretnénk, ha a szervezetek jobban képesek lennének állami és magánforrásokhoz jutni, de azt is szeretnénk, ha a magánadományozók jobban tudatában lennének annak, hogy szükség van a civil szervezetek támogatására. Ez tehát nagyon-nagyon fontos.

Ez nagyon jól hangzik! További kérdéseket is szívesen feltennék, de ezt a beszélgetést szeretném lezárni, mert tudom, hogy elfoglalt ember vagy. Elmondta, miért akarja a lengyel kormány egy központi támogató alapon keresztül támogatni a civil szervezeteket, de miért jó a civil szervezeteknek egy központi alap? Mit mondjunk mi, magyar civil szervezetek az új magyar kormánynak, miért tartsa meg a központi állami támogatási alapot?

A civil szervezeteknek nyújtott központi kormányzati finanszírozás a kormány egyik eszköze a civil társadalom építéséhez. A helyi önkormányzatok is ezt teszik, de szükség van országos, rendszerszintű beavatkozásokra is. Egy ilyen intézet vagy mechanizmus támogathat olyan szervezeteket, amelyeknek a kedvezményezettjei különböző közösségekből származnak, nem csak egy régióból vagy egy helyi közösségből. Támogathat olyan innovációkat és kezdeményezéseket, amelyek kívül esnek a helyi önkormányzatok feladatkörén. Harmadszor, „példát mutathat” azzal, hogy olyan tevékenységekre hoz létre alapokat, amelyeket más felek még nem vállaltak – 2025-ből származó példa erre a „Helyi közösségek ereje” program, amely 18 millió eurót juttatott kis civil szervezeteknek városokból és vidéki területekről (100 000 lakos alatti településekről) reziliencia- és polgári védelmi tevékenységek céljára. Tapasztalatainkat, szakértői hálózatunkat és még sok más tényezőt figyelembe véve számos minisztériumot is támogatunk a civil szervezetekkel kapcsolatos saját politikájuk kidolgozásában. És van még egy ok: a forrásokkal való éveken át tartó visszaélés után újraépítjük a kormányzati finanszírozásba vetett bizalmat, és visszaszerezzük a visszaélésszerűen felhasznált pénzeket.

ujalapon.hu

Mindazonáltal érdemes fenntartani egy ilyen intézményt, feltéve, hogy a civil társadalommal közösen alakítjuk ki, bevonjuk a civil szervezeteket a folyamatba, és döntéshozói szerepet biztosítunk számukra a mechanizmusok működtetésében.